

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
СМІЛЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА
І-ІІІ СТУПЕНІВ №3-КОЛЕГІУМ» СМІЛЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

ПЛІТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ

*(з досвіду роботи навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 3-колегіум»
Смілянської міської ради Черкаської області)*

Черкаси
2022

**Схвалено до використання Вченою радою КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР»
(Протокол № 2 від 16 червня 2022 р.)**

Укладачі:

Золотоверха О.І., директор навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради Черкаської області

Коломієць О.І., Куликова О.І., Яцина М.А., заступники директора з навчально-виховної роботи навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради Черкаської області

Авторський колектив навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 – колегіум» Смілянської міської ради Черкаської області у складі: Бугаєнко О.О.,

Голоднюк Н.Ю., Душейко В.В., Занегіна О.Ф., Калашник Н.Б., Кієнко Л.П., Мачуський С. О., Медюк Л.В., Монастирська Т.П., Онученко Л.М., Павлик С.Д., Попова Г.Я., Хлівна О.В., Шевченко Ж.В., Шульга С.О., Юцкевич З.Г.

Рецензенти:

Назаренко Г.А., проректор КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доктор педагогічних наук, професор

Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Руденко В.Б., завідувач сектору надання методичної допомоги управління освіти, молоді та спорту Смілянської міської ради.

Посібник розроблено з метою надання практичної допомоги керівникам, заступникам директорів з навчально-виховної роботи закладів загальної середньої освіти, педагогічним працівникам, які навчатимуть п'ятикласників, щодо впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти в рамках реформи Нової української школи.

КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2022.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Мовно-літературна галузь.....	9
Мовно-літературна галузь.....	27
Математична галузь.....	76
Природнича галузь.....	90
Громадянська та історична галузь.....	95
Технологічна галузь.....	106
Інформатична галузь.....	114
Мистецька галузь.....	124
Фізична культура... ..	130

ВСТУП

Школа №3-колегіум продовжує участь у всеукраїнському інноваційному освітньому проєкті за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової загальної освіти» (Наказ МОН України № 406 від 02.04. 2021р.). Шкільна команда пройшла онлайн-навчання на тему «Формування шкільної команди для реалізації концепції «Нова українська школа» у 5-9 класах. Наступність у впровадженні концептуальних засад Нової української школи».

Організація освітньої діяльності в 5-А, 5-Б класах у 2021/2022 навчальному році здійснювалася відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р - <https://cutt.ly/OyA9z5p>), Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898.

Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом вимог до обов'язкових результатів навчання учнів є освітня програма закладу. Заклад розробив освітню програму для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5-6) класи на основі типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН № 235 від 19.02.2021.

Відповідно до Закону України «Про освіту» метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності. Досягнення цієї мети забезпечується через формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Освітня програма закладу, згідно із частиною четвертою статті 7 Закону України «Про освіту», частиною дев'ятою статті 5 Закону України «Про повну загальну середню освіту», є наскрізною, розробленою для декількох рівнів освіти.

Педагогами закладу обрано модельні навчальні програми, на основі яких розроблено навчальні програми з предметів.

Перелік модельних програм НУШ, за якими працювали у 2021-2022 навчальному році вчителі 5 класу

Освітня галузь	Модельна навчальна програма		Кількість	
	Назва програми	Автори	Учителів	Учнів
Мистецька	Мистецтво	Масол Л.М. Просіна О.В.	2 Гаращенко С.В. Тучинська О.М.	60
Громадянська та історична освіта	Україна і світ. Вступ до історії України та	Кафтан М. Козорог О. Костюк І.	2 Шаматова А.Р. Мачуський С.О.	60

	громадянської освіти	Мудрий М. Селіваненко В.		
	Етика	Бакка Т. Ашортія Є. Мелещенко Т. Желіба О. Козіна Л. Щупак І.	1 Мачуський С.О.	60
Технологічна	Технології	Терещук А. Абрамова О.	2 Попова Г.Я. Чуйко О.А.	60
Інформативна	Інформатика	Пасічник О. Чернікова Л.	2 Медюк Л.В. Юцкевич З.Г.	60
Мовно-літературна	Українська література. «Світ цінностей»	Пастушенко Н.М. Чумарна М.І.	2 Павлик С.Д. Шевченко Ж.В.	60
	Українська мова	Заболотний О.В. Заболотний В.В. Лавринчук В.П. Плівачук К.В. Попова Т.Д.	2 Павлик С.Д. Шевченко Ж.В.	60
	Зарубіжна література	Ніколенко О. Ісаєва О. Клименко Ж. Машевська-Бекерська Л.	1 Калашник Н.Б.	60
Природнича	Пізнаємо природу	Біда Д.Д. Гільберг Т.Г. Колісник Я.І.	2 Хлівна О.В. Онученко Л.М.	60
Соціальна та здоров'язбережна	Здоров'я, безпека, добробут	Шиян О. Волощенко О. Гриньова М. Дяків В.	1 Хлівна О.В.	60
Мовно-літературна (іншомовна освіта)	Англійська мова	Зимомря І.М. Мойсюк В.А. Тріфан М.С. Інгурян І.К. Яковчук М.В.	4 Кієнко Л.П. Голоднюк Н.Ю. Бугаєнко О.О. Шульга С.О.	60
Математична	Математика	Істер О.С.	2 Ткаченко Н.М. Монастирська Т.П.	60
Фізична культура	Фізична культура	Педан О.С. Коломоєць Г.А. Боляк А.А.	2 Єгорова О.М. Душейко В.В.	60

Оцінювання результатів навчання учнів 5-х «пілотних» класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, здійснюється відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898, наказу Міністерства освіти, молоді та спорту № 289 від 01 квітня 2022 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».

Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» кожен учень має право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів його навчання незалежно від виду та форми здобуття ним освіти. Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне, поточне та підсумкове: тематичне, семестрове, річне. За вибором закладу оцінювання здійснюється за 12-бальною системою оцінювання, Семестрове та підсумкове (річне) оцінювання результатів навчання здійснюють за 12-бальною системою (шкалою), а його результати позначають цифрами від 1 до 12. Свідоцтво досягнень відображає результати навчальних досягнень здобувача освіти 5-го класу з переліку предметів та інтегрованих курсів, визначених освітньою програмою закладу. У Свідоцтві досягнень є перелік предметів та інтегрованих курсів відповідно до затвердженої освітньої програми.

Графу «Характеристика навчальної діяльності» сформовано відповідно до переліку наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Зазначена графа заповнюється класним керівником за результатами спостережень, проведених спільно з вчителями-предметниками, які працюють з класом. Спостереження проводяться упродовж року за планом, визначеним закладом. Педагоги позначають особливо виражені наскрізні вміння учнів, зокрема, вияв інтересу до навчання, розуміння прочитаного, вміння висловлювати власну думку, критично та системно мислити, логічно обґрунтовувати власну позицію, діяти творчо, вияв ініціативи у процесі навчання, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими з метою заохочення подальшого розвитку відповідних умінь. Заповнення графи здійснюється шляхом виставлення відповідної позначки навпроти сформованого уміння.

Формувальне (поточне формувальне) оцінювання, окрім бального здійснюється у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів. Основною ланкою в системі контролю є поточний контроль, що проводиться систематично з метою встановлення рівнів опанування навчального матеріалу та здійснення корегування щодо застосовуваних технологій навчання. Основна функція поточного контролю – навчальна. Запитання, завдання, тести, тощо спрямовані на закріплення вивченого матеріалу й повторення пройденого, тому індивідуальні форми доцільно поєднувати із фронтальною роботою класу.

Педагоги 5-х «пілотних» класів усвідомлюють важливість урахування мотиваційно-стимулюючої функції поточного оцінювання. Тематичне оцінювання здійснюється на основі поточного оцінювання із урахуванням проведених діагностичних (контрольних) робіт, або без проведення подібних робіт залежно від специфіки навчального предмета. Під час виставлення тематичного бала результати перевірки робочих зошитів, як правило, не враховуються. Семестрове оцінювання може здійснюватися за результатами контролю груп загальних результатів відображених у Свідоцтві досягнень. Семестровий контроль проводиться з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в обсязі навчальних тем, розділів і підтвердження результатів поточних оцінок, отриманих учнями раніше. Завдання для проведення семестрового контролю складаються на основі програми, охоплюють найбільш актуальні розділи й теми вивченого матеріалу, розробляються вчителем з урахуванням рівня навченості учнів, що дає змогу реалізувати диференційований

підхід до навчання. Фіксація записів тематичного та семестрового оцінювання проводиться в окремій колонці без дати. Оцінка за семестр ставиться за результатами тематичного оцінювання та контролю груп загальних результатів. Залежно від специфіки навчального предмета та кількості годин, передбачених навчальним планом на його вивчення (одногодинні курси) контроль групи результатів може проводитись упродовж навчального року. Вчитель може змістити акценти на результати опанування більш важливих тем, попередивши про це учнів на початку семестру. Річне оцінювання здійснюється на підставі загальної оцінки результатів навчання за I та II семестри. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюють відповідно до індивідуальної програми розвитку, що розробляється на основі висновку фахівців інклюзивно-ресурсного центру, де зазначено труднощі функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, що можуть впливати на ефективність застосування певних форм оцінювання. Добір форм оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюють індивідуально з обов'язковим урахуванням їх можливостей функціонування, життєдіяльності та здоров'я. При оцінюванні рівня сформованості предметних компетентностей учнів з особливими освітніми потребами вилучають ті складові (знання, вміння, види діяльності та інше), опанування якими є утрудненим або неможливим для учня з огляду на труднощі функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я.

Результати пілотування НУШ у 5-х класах

Сьогодні уже можна зробити попередні висновки, як же просувається реформування базової школи, які проблеми й виклики доводиться розв'язувати та долати, які досягнення – найвагоміші.

Реформування відбувалося за такими напрямками:

- зміни в управлінні школою;
- підтримка керівництвом інноваційної ініціативи вчителів-пілотників;
- фінансове та матеріальне забезпечення пілотних шкіл;
- готовність учителів до роботи за новим Державним стандартом базової освіти;
- освітнє середовище в пілотних класах;
- професійне середовище вчителя;
- педагогіка партнерства;
- інклюзія в пілотних класах.

Упродовж 2021-2022 навчального року у закладі організовано роботу проблемного семінару «Використання компетентісно зорієнтованих технологій розвитку особистості в контексті Нової української школи». Під час засідань семінару розглянуто питання щодо

- вибору модельних навчальних програм,
- створення проекту загального навчального плану і календарних планів,
- оцінювання результатів навчання учнів та оформлення свідоцтва досягнень здобувачів освіти,
- формування ключових компетентностей та наскрізних вмінь згідно з вимогами Держстандарту,
- вибір форм, методів та технологій особистісно орієнтованого навчання.

ЯКІ ПОЗИТИВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІЛОТУВАННЯ

- ✓ учні ходять до школи із задоволенням;
- ✓ спостерігається більша зацікавленість учнів у навчанні;
- ✓ учителі сприймають і застосовують нові підходи до навчання учнів;
- ✓ підвищився рівень фахової освіти.

ТРУДНОЩІ В ПЛІТУВАННІ

□ надходження навчальних матеріалів із затримками або надходження в електронному вигляді та брак технічних можливостей для роздруковування.

ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ПЛІТНИХ КЛАСІВ

- ❖ широке використання роботи в парах і групах;
- ❖ активізація практично-дослідницької роботи – колективної та індивідуальної;
- ❖ творчий, креативний, нестандартний підхід до викладання матеріалів;
- ❖ органічне переплетення матеріалу споріднених предметів та відсутність невинного повторення;
- ❖ діти вчилися використовувати різні джерела інформації, обґрунтовувати доцільність їхнього використання й достовірність;
- ❖ використання формуального оцінювання (результат: бали як оцінка втратили мотиваційну силу до кращих результатів; діти перестали боятися робити помилки, бо помилка вказує не на рівень знань, а на те, що треба підучити, повторити, за якою допомогою треба звернутися в разі потреби).

Серед цікавих для дітей (та й учителів) особливостей нової практики варто виділити:

- командна робота на різних етапах уроку;
- використання гаджетів, інструментів на уроках;
- велика кількість завдань, у яких діти висловлювали думку, ставлення до об'єкту дослідження; завдань, які мали творчий характер, спонукали самостійної пошукової діяльності;
- значна робота вчителя з підготовки аудіо-, відеоматеріалів до уроків.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що впровадження пілотного проекту у 5-х класах виправдало сподівання на позитивні результати навчання учнів.

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ГАЛУЗЬ

*Калашник Наталія Балатівна,
учитель зарубіжної літератури;
Павлик Світлана Дем'янівна,
учитель української мови
та літератури;
Шевченко Жанна Володимирівна,
учитель української мови
та літератури*

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В 5 ПЛОТНОМУ КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У 2021/2022 навчальному році нами здійснено організацію освітньої діяльності в 5-их пілотних класах як учасниками інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р), Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 8.

У навчальному плані на 2021-2022 навчальний рік на вивчення мовно-літературної освітньої галузі передбачено таку кількість годин: українська мова – 4 години, українська література – 2 години, зарубіжна література – 1,5 години.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Будь-яка оцінка бере за мірило певну мету та має сенс і значення тільки для того, хто визнає цю мету.

Вільгельм Віндельбанд

У своїй освітній діяльності ми орієнтувались на «Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах ЗЗСО за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» (лист МОНУ від 06.08.2021 № 4.5/2303-21), у яких зазначено, що мета системи оцінювання – допомогти вчителю конкретизувати навчальні досягнення учнів і надати необхідні інструменти для впровадження об'єктивного й справедливого оцінювання результатів навчання.

В оцінюванні навчальних досягнень учнів застосовували формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) та підсумкове (семестрове, річне).

Поточне формувальне оцінювання здійснювали з метою допомогти учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. Підсумкове оцінювання здійснювали з метою отримання даних про рівень досягнення учнями результатів навчання програми або окремих освітніх компонентів. Окрім поточного формувального та підсумкового (семестрового, річного) оцінювання, здійснювали проміжне бальне оцінювання результатів навчання.

Інформували учнів про критерії оцінювання, за якими буде визначено рівень їхніх навчальних досягнень, на кінець навчального семестру та року, впроваджували поступове залучення учнів до вироблення критеріїв оцінювання результатів окремих видів навчальної діяльності, надавали учням зворотний зв'язок щодо їхніх навчальних досягнень відповідно

до визначених цілей, акцентували увагу лише на позитивній динаміці досягнень учня / учениці. Труднощі в навчанні обговорювали з учнями індивідуально. Зворотний зв'язок надавали у письмовій, усній або електронній формі, залежно від дидактичної мети й виду навчальної діяльності.

Семестрове оцінювання здійснювали з урахуванням різних видів навчальної діяльності, які мали місце протягом семестру, та динаміки особистих навчальних досягнень учня / учениці. Також у свідоцтві досягнень фіксували на кінець семестру та року такі результати з української мови, української літератури та зарубіжної літератури:

Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання
Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння
Сприймає письмові тексти / Читання
Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо

Річне оцінювання здійснювали на основі семестрових або скоригованих семестрових оцінок. Для визначення річної оцінки враховували динаміку особистих навчальних досягнень учня / учениці протягом року.

Для успішного застосування формуального оцінювання навчальний процес організовували у такий спосіб, щоб спонукати кожного учня бути активним його учасником, а не пасивним «отримувачем» знань і оцінок.

Обов'язкова частина формуального оцінювання — це зворотний зв'язок, зокрема у вигляді усних і письмових коментарів. Для надання зворотного зв'язку, який підтримає учнів у навчанні та вкаже напрям для розвитку використовували такі вербальні шаблони (запропоновані в онлайн-курсі «Оцінювання без знецінювання», розробленому фінським проектом «Навчаємось разом» спільно зі студією онлайн-освіти EdEra за фінансової підтримки Європейського Союзу й Міністерства закордонних справ Фінляндії та підтримки Міністерства освіти і науки України.):

- Перевір це завдання.
- Значно краще.
- Прекрасна робота!
- Тут сховалася помилка.
- Ти робиш значні успіхи.
- Цікаве рішення!
- Спробуй ще раз розв'язати це завдання.
- Це завдання вдалося найкраще.
- Цікава думка!
- Ти вдосконалюєшся.
- Оригінально!
- Уважніше, будь ласка.
- Набагато краще.
- Бездоганна робота!
- Спробуй самостійно знайти помилку.
- Ти рухаєшся в правильному напрямку.
- Я тобою пишаюсь!
- Не все вдалося, наступного разу буде краще.
- Є прогрес!
- Ідеально виконано!
- Я в тебе вірю!
- Ти зростаєш над собою.
- Краще не буває!
- Треба ще раз повторити цю тему
- Щоразу краще! Гарний результат!

Треба повправлятися ще.
Це успіх, вітаю!
Ми досягли поставлених цілей!
Треба попрацювати додатково над такими завданнями.
Це твоя перемога!
Виконано все бездоганно!
Є над чим працювати, я тобі допоможу.
Вітаю, тепер ти це розумієш!
Це дуже цікавий спосіб!

У формувальному оцінюванні, зокрема для самооцінювання та взаємооцінювання, використовували такі інструменти:

1. Відповідь хором.
2. Доповни думку.
3. Візьми і передай.
4. Есе «хвилинка».
5. Збір ідей.
6. Перефразування.
7. Перевірка неправильного розуміння.
8. Підсумок одним реченням.
9. Подумай – запиши – обговори в парі – поділися.
10. Спостереження.
11. Сорткування слів.
12. Хрестики-нулики.
13. Інтелект-карта.
14. Сигнали руками.
15. Кластер.
16. Сторітелінг.
17. Онлайнві тести, вікторини, інтерактивні вправи.

Одним із найцікавіших та найсучасніших варіантів здійснення формувального оцінювання є використання численних сервісів для проведення діагностувальних робіт, опитування, тестування та ігор. Найчастіше ми використовували такі платформи: НаУрок, Classtime, Wordwall, Learningapps, Kahoot, OnlineTestPad, та багато інших.

Формувальне оцінювання здійснювали в процесі навчання для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні справляються, а також визначити, як необхідно будувати процес навчання в подальшому.

Найцікавіші прийоми формувального оцінювання, які ми використовували:

Техніка «Помилкові твердження» полягає в тому, що педагог навмисне дає учням типові помилкові поняття або передбачувані помилкові судження, а потім просить учнів висловити свою згоду або незгоду зі сказаним і пояснити свою точку зору. При цьому можна використовувати звичайну дошку, проговорювати ці судження усно, використовувати створену заздалегідь онлайнкову спільну дошку, спільний документ чи презентацію, онлайнві картки тощо.

Техніка «Формувальне опитування» – це форма перевірки знань учнів, коли вчитель ставить запитання, які дозволяють дитині проаналізувати, узагальнити, зробити висновки з пройденого матеріалу. Наприклад:

- Як _____ схожі або відрізняються від _____?
- Що неправильно в _____?
- Який висновок ти можеш зробити _____?
- Що ти пропонуєш зробити _____?

- Які критерії ти б використовував для оцінки _____? і т.

п.

Техніка «Трихвилинна пауза». Педагог надає учням можливість обміркувати поняття, ідеї заняття, зв'язати з попереднім матеріалом, знаннями і досвідом, а також з'ясувати незрозумілі моменти.

- Я змінив своє ставлення до ...
- Я дізнався більше про ...
- Я здивувався тому, що ...
- Я відчув ...
- Я ставився ...

Використання методики «**Тижневі звіти**» дозволяє забезпечувати швидкий зворотний зв'язок, за допомогою якого учні повідомляють, чого вони навчилися за тиждень і які труднощі у них виникли. «Тижневі звіти» – це опитувальні листи, які учні заповнюють один раз на тиждень, відповідаючи на три запитання:

- Чому я навчився за цей тиждень?
- Які питання залишилися для мене незрозумілими?
- Які запитання я поставив би учням, якби я був учителем, щоб перевірити, чи зрозуміли вони матеріал?

Техніка «Сигнали рукою». Учитель зупиняє пояснення і просить учнів показувати йому сигнали рукою, які свідчать про розуміння або нерозуміння матеріалу. Для цього вчитель заздалегідь домовляється з учнями про ці сигнали:

- Я розумію _____ і можу пояснити (великий палець руки спрямований вгору).
- Я все ще не розумію _____ (великий палець руки спрямований вбік).
- Я не зовсім впевнений в _____ (помахати рукою).

Подивившись на сигнали, учитель пропонує деяким учням висловитися:

- тим, хто не зрозумів, ставить питання: «Що саме вам незрозуміло?»;
- слово надається тим, хто не дуже впевнений у правильності відповіді;
- слово надається тим, хто все зрозумів.

За підсумками отриманих відповідей учитель приймає рішення або про повторне вивчення, закріплення теми, або про продовження вивчення теми. У разі повторного пояснення, закріплення теми ми використовували ще одну перевірочну роботу для того, щоб зрозуміти, чи відбуваються зміни в розумінні теми в учнів, які відчувають проблеми, і визначити свої кроки щодо подальшої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабан Л. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі [Електронний ресурс] / Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4471

2. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах ЗЗСО за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» [Електронний ресурс] / Osvita.ua. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419.

3. Оцінювання в Новій українській школі: ресурс для розвитку замість вироку [Електронний ресурс] / Нова українська школа. – Режим доступу : <https://nus.org.ua/view/otsinyuvannya-v-novij-ukrayinskijshkoli-resurs-dlya-rozvytku-zamist-vyroku/>.

4. Найцікавіші прийоми формування оцінювання [Електронний ресурс] / Нова українська школа. – Режим доступу : <https://teach-hub.com/najtsikavishi-pryjomy-formovalnoho-otsinyuvannya/>.

5. Оцінювання без знецінювання. Онлайн-курс про сучасні практики оцінювання <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/410>.

6. Формувальне оцінювання оцінювання [Електронний ресурс] / Нова українська школа. – Режим доступу :<https://cprpp.khm.gov.ua/profesijnyj-rozvytok-pedahohichnykh-pratsivnykiv/nush/formalne-otsiniuvannia/>.

УКРАЇНСЬКА МОВА

Нами була здійснена апробація навчального посібника «Українська мова. 5 клас» (авт. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Попова Т.Д.) і модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.), яка ґрунтується на засадах цінностей українського народу, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, аксіологічного, діяльнісного, інтегративного підходів.

Структура: «Очікувані результати», «Зміст навчального предмета», «Види навчальної діяльності».

Мета: формування компетентного мовця, національно свідомої духовно багаті мовної особистості.

Пріоритет викладання предмета: плекання української ідентичності, мова стає зрозумілішою і швидше засвоюється дітьми, коли в основу її вивчення покласти принцип народності: прищепити любов до мови, слова через використання всіх видів і жанрів народної творчості, засвоєння учнями народного мовленнєвого етикету.

Особливості: для зручності виокремлено види діяльності, які мають здійснюватися на традиційних уроках розвитку мовлення.

Працюючи за підручником О. Заболотного, ми отримали велике задоволення, адже у ньому доступно і компактно викладено теоретичний матеріал, дуже багато різних вправ і завдань (завдання підвищеної складності, з розвитку мовлення, з елементами дослідження, конкурсного характеру, завдання з додатковими джерелами).

Цікавими для учнів стали такі рубрики підручника, як: «Ситуація», «Пригадаймо», «Зверніть увагу», «Чому так?», «Попрацюйте в парах», «Готуємося до тематичного оцінювання». Особливо хотілось би виділити рубрику «Проект». Діти об'єднуються у групи, готують різні цікаві завдання, а потім презентують їх. Зазвичай, такі проекти проводяться в кінці вивчення теми чи розділу. Але радимо вчителю ще на початку роботи ознайомити учнів із завданнями, щоб діти протягом кількох уроків мали час добре підготуватися. Дуже добре, що це групова форма роботи. Але під час дистанційного навчання можна скоригувати окремі завдання для індивідуальної роботи, щоб протягом онлайн-зустрічі кожен міг представити свій виступ.

Готуючись до уроків української мови, розуміємо, що потрібно не просто привернути увагу учнів до вивчення нового матеріалу, а ще й стимулювати їх до подальшого поглиблення знань. Адже сучасні діти губляться серед інформаційного шуму, тому якщо розказані вчителем факти одразу не зачепили, вони автоматично потрапляють до категорії нецікавих. І чесно кажучи, не завжди учні вважають українську мову легким або цікавим предметом, оскільки потрібно вчити багато правил та винятків. Але якщо кожен урок починати неординарно, змінюючи постійно його форму проведення (урок-лекція, урок-практикум, урок-залік, урок-змагання, урок-екскурсія, контрольна робота), тип (урок вивчення нового матеріалу, урок закріплення знань, навичок, умінь, урок перевірки первинного розуміння й умінь застосування на практиці теоретичних знань, комбінований, урок комплексного застосування знань, умінь, навичок учнів, урок контролю знань учнів), то діти не стомлюватимуться від одноманітності, у них виникатиме інтерес прийти на урок, щоб зрозуміти, що їх чекає сьогодні. А різні методи і прийоми навчання на кожному з етапів уроку позбавлять його одноманітності.

На уроках української мови використовуємо різні прийоми. Наприклад, під час вивчення теми «Апостроф» застосовуємо прийом «Складання алгоритму». Діти читають правило. А потім на його основі намагаються скласти алгоритм за поданим зразком. Так само

потім цей прийом учні легко використовують під час вивчення пунктограми «Кома між частинами складного речення».

Прийом «Павучок» допомагає засвоїти нові знання. Як ніжки павука, добираємо до нового поняття його ознаки чи характеристики. Наприклад, «Звертання» – слово або сполучення слів; називає того, до кого звертається; не є членом речення; може стояти на початку, в середині та в кінці речення; виділяється комами; може виділятися знаком оклику.

Метод «Сторітелінг» допомагає вчителю зацікавити учнів до вивчення нової теми, сприяє легкому засвоєнню матеріалу, розвиває їхню творчу уяву, акторські здібності. Наприклад, під час вивчення теми «Звертання» п'ятикласникам можна запропонувати таку цікаву історію:

«Єгор вже давно нудьгував біля свого будинку. Він сидів і думав над тим, що не має друзів у дворі. Та в класі з ним чомусь неохоче спілкуються. У чому причина? Охайний, чемний, дисциплінований. Але любить і побігати, і в ігри пограти, і пожартувати. Але... Та ось Єгор побачив хлопців біля першого під'їзду. «Агов! – радо загував він. – Я тут теж сиджу! Згуляймо в чогось разом!» Але хлопці пройшли повз нього, обговорюючи якісь свої проблеми.

Через деякий час до його будинку підійшли однокласники. «Чуєте! Чуєте! Я так радий вас бачити! Хочу з вами поспілкуватися!» – знову голосно загував Єгор. Хлопці глянули на нього, але пройшли далі мовчки.

«Що я роблю не так, – думав Єгор, – може, не так гукаю...» Ось до будинку наближався Нікіта, сусід із другого поверху. Єгор зрадів і загував до нього: «Ти, гей, ти! Придумаймо разом розвагу – веселіше обом буде!» Але і Нікіта ніяк не відреагував на слова Єгора. Той опустил голову, похнюпився і тихо пішов додому...

Удома мама, почувши історію, запитала сина: «Може, ти неправильно, сину, звертався до дітей?» Єгор тільки знизив плечима.»

Виявити свою творчість учитель може при складанні для учнів лінгвістичних задач, які роблять урок цікавим і неординарним. Ось приклад однієї із них під час вивчення п'ятикласниками розділу «Фонетика»:

«У Маргарити день народження. На це свято вона запросила своїх найкращих друзів: Анастасію, Вероніку, Альфреда, Іллю, Ярослава, Юлію, В'ячеслава, Єфросинію, Ольгу, Дзвениславу й Альбіну. Але дівчатка й хлопчики майже завжди починали сваритись, обираючи місце за столом. Тому Маргарита цього разу вирішила підійти до вирішення проблеми творчо. Вона запропонувала друзям згадати вивчену тему з української мови «Фонетика» і зайняти місця за столом таким чином: по праву сторону від неї сядуть ті, чий імена мають більше букв, ніж звуків; по ліву – навпаки.

Назви імена друзів Маргарити з правої сторони і з лівої. Кого вона посадить навпроти себе?

Якщо ти правильно вкажеш місце кожного, то отримаєш 1 бал. Так ти набереш 11 балів за правильну відповідь. А ще 1 бал ти можеш отримати за правильне пояснення свого рішення. Успіхів тобі!»

Відповідь:

Справа: Альфред, Ілля, Ольга, Альбіна, Дзвенислава.

Зліва: Анастасія, Ярослав, Юлія, В'ячеслав, Єфросинія.

Навпроти: Вероніка (однакова кількість букв і звуків).

«Хмара слів» (або хмара тегів, зважений список) – ще один метод, доречний для використання на уроці української мови. Це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів на єдиному спільному зображенні, який успішно можна використати в навчальній роботі. За допомогою «хмари слів» можна візуально відтворити певний матеріал у цікавий, незвичний спосіб та сприяти швидкому запам'ятовуванню інформації.

Використання «хмари слів» допустимо на всіх етапах роботи на уроці: на початковому етапі, на етапі закріплення та контролю. Також можна організувати роботу з цим методом фронтально, індивідуально і в групах.

«Знайди помилку» – прийом, що допомагає працювати над грамотністю учнів. Зачитується (виноситься на дошку) текст із помилками, учням пропонується їх виправити та аргументувати свою думку.

Сучасні методи і методичні прийоми навчання мови створювалися і вироблялися багатовіковими традиціями вітчизняної школи, тому для вчителя-словесника сьогодні необхідним є всебічний аналіз усієї системи методів навчання предмета, виявлення ще не використаних резервів для розв'язання завдань, що стоять перед школою. Але найголовніше – продемонструвати індивідуальність, творчість і небайдухе ставлення до улюбленої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Попова Т.Д. Українська мова. 5 клас (частина 2). – Київ : Генеза, 2021.

2. Методи і прийоми навчання. С.12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://studfile.net/preview/5081999/page:12/>.

3. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83075/>.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СТОРІТЕЛІНГ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Виклад нового матеріалу потребує особливої підготовки вчителя. Щоб зацікавити дітей, можна почати урок неординарними запитаннями, розвиваючи критичне мислення; або ж стати головним героєм вистави, до якої з радістю долучаться учні; або ж почати нову тему з творчої розповіді. Тобто навчальний матеріал подаємо у вигляді цікавої захопливої історії, яка сприяє розвитку особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє виявити активність і творчість – використовуємо метод сторітелінг.

Сторітелінг (storytelling) – це мистецтво розповідати історії з метою навчання, керування шляхом донесення змісту повідомлення за допомогою спеціальної методики.

Ми створили кілька зразків цікавих історій на допомогу вчителю для використання на уроках української мови, виклавши їх послідовно відповідно до тем програми й підручника. Рекомендуємо, спираючись на визначення терміну сторітелінг, саме розповідати історії, а не читати з конспекту чи презентації, перевіряючись і демонструючи акторські здібності.

Кожна із написаних нами історій має завдання і запитання. Саме на цьому етапі можна спроектувати текст на дошку, щоб учні могли його бачити та працювати з ним. Можна використовувати усну чи письмову форму роботи, організувати фронтальну роботу, групову чи індивідуальну (на розсуд учителя).

Сторітелінг може бути пасивним і активним. У першому випадку за створення історії та її розповідь відповідає вчитель, у другому – йому допомагають учні. Вибір залежить від уроку, теми заняття, а також від особистих побажань педагога. Пасивний сторітелінг оптимально підходить для початку вивчення нової теми. А от активний – чудовий варіант для закріплення знань. Учні будуть створювати історії самостійно, а задача вчителя – направляти їх вірним шляхом. Ми запропонували пасивний сторітелінг. Хоча до окремих текстів учням запропоновано теж завдання створити власні історії.

Види розповідей на словесній основі:

– розповідь на тему, запропоновану вчителем;

- розповідь за планом;
- розповідь за запропонованим початком;
- розповідь за опорними словами;
- складання історії за власним сюжетом.

Цікаві та правильно побудовані історії – сильний інструмент оптимізації навчання.

Історії до уроків української мови, звісно, не завжди легко створити до будь-якої теми. Але сторітелінг як формат навчання у школі має величезну практичну користь: легке засвоєння матеріалу, розвиток уяви, подолання страху публічного виступу, налагодження стосунків з іншими учнями, самопізнання. Вважаємо, що така демонстрація творчості вчителя буде спонукати учнів до успішної роботи з творами, а акторське мистецтво ще більше підвищить авторитет педагога.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

Золоті сережки лежали на пухкенькій атласній подушці в затишній червоній скриньці й пишалися собою: «Які ж ми гарні, блискучі, коштовні! Справжні королівни. Володар наш має бути вдячний нам за те, що ми озолотимо його своєю увагою!»

Злата довго не могла заснути – завтра у неї День народження. Вона так довго чекала на нього! Привітання, побажання, подарунки! Щороку Златі хотілося чогось особливого, навіть чарівного. Але дива давно закінчились... Відколи всі почали говорити, що вона вже доросла, що має реально дивитися на життя, Злата сумно собі зізналась, що дива бувають лише у казках...

Вранці Злата здивувала навіть маму. Вона першою прокинулася і, не дочекавшись привітань, подалась на вулицю. Навколо ще сонна ніжність і ніким не торкнута тиша. Навіть сонячне проміння не встигло прогрітись і холодно торкалось дівчинки.

Аж тут Злата почула скигління. Неподалік від неї біля каруселі мале змучене собача ледь подавало голос. Якимось чином воно защемило лапку в складній карусельній конструкції і ніяк не могло звільнитися. Злата зразу побігла на поміч. Та самій не вдалося звільнити собача. «Зараз, зачекай, мій маленький», – прошепотіла вона і побігла за татком.

Вдень вся родина вітала Злату. Були вітання і подарунки! А потім мама сказала: «У тебе, доню, золоте серце!»

Золоті сережки довго не могли заснути, хоч у вушках Злати їм було досить тепло і затишно. «Ось як буває, – говорили вони одна з одною, – ми самі золоті і озолотили нашу володарку. Тільки, чесно кажучи, не розуміємо, невже ми маємо таку велику силу, що навіть серце дівчинки стало таким же, як ми?»

А Злата міцно спала. Уві сні вона міцно обіймала свого чотириноного друга і світилася від щастя.

Завдання і запитання до тексту:

1. Як би ви відповіли на запитання золотих сережок?
2. Чи справді серце дівчинки стало золотим? Як це пояснити?
3. Як ви думаєте, чому найбільше зраділа дівчинку у свій день народження? Чому?
4. Чи знаєте ви людей із золотим серцем? Розкажіть про них.
5. Якщо б ви розповідали про своє серце, то яким би ви назвали його? Використайте слова в переносному значенні.
6. Придумайте свою історію, де були б слова з переносним значенням.

СПІЛЬНОКОРЕНЕВІ СЛОВА

Усім у цьому дивовижному лісі правив Король Корінь. Це його коріння тримало всіх разом, немов у великій родині. Він сидів непорушно, прикриваючи піском чи посивілим мохом свої старечі суглоби. Якби не він, то ліс давно б зник. А без нього ніяк не можна.

– Лісу, ти мене чуєш? – заукав Корінь.

– Чую, – басовито відповів Ліс.

– Ти міцно тримай всіх разом! Це я тобі наказую, король Корінь!

– Так і роблю, тримаю. Зараз навіть зроблю перекличку. Гей, брати і сестри, відгукніться!

– Я поруч. У мене все квітково, – відповів Пролісок і зітхнув особливими пахощами.

– А я хоч і далеко від тебе, але пам'ятаю, що збереження давніх родинних традицій тримається саме на мені, – сивим голосом впевнено відгукнувся Праліс.

– І ми тут всі при кучі. У нас санітарні дні, тому маємо все вичистити, вилікувати, – обізвався Лісоповал. – Тут зі мною без перепочинку працюють Лісовоз і Лісопилка. Стараються, щоб всю суху та хвору деревину прибрати з нашої території, щоб звільнити місце молодняку!

– Так і є! Я пильно стежу, щоб забирали лише сухостій. Живого дерева нікому не віддам, – виглянувши з-за сосни, вигукнув Лісовик.

– Та і я сумлінно виконую свої обв'язки, – переконливо проговорив Лісник, який саме зараз обходив своє лісництво.

– Добре. Тоді Ліс хай і далі залишається головним серед вас. А я буду завжди над вами: наглядатиму і триматиму всіх в купі, як пташок у гнізді.

Ту розмову почула Лілія і розповіла всім на уроці української мови. Вчитель похвалила її за гарний виклад історії, але для оцінювання дала ще окремі завдання та запитання. Виконайте їх і ви!

Завдання і запитання:

1. Чому, на вашу думку, саме Корінь став володарем королівства? Доведіть.
2. Яку роль відіграє Ліс у цій королівській системі?
3. Знайдіть і запишіть всі спільнокореневі слова до слова ЛІС. Поясніть лексичне значення кожного з них. Розберіть їх за будовою. Продовжте цей синонімічний ряд іншими словами.
4. Чи схвалюєте ви дії кожного із героїв цього тексту?
5. Чи є ліс у вашому місті чи селі? Як ви допомагаєте йому не зникнути з рідної землі? Напишіть про це, використовуючи спільнокореневі слова.

ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ АЛФАВІТ

Дівчинка сиділа над книжкою і вчила напам'ять алфавіт. Скільки ж тут було різних літер! Ще й в чергу поставали одна за одною в певному порядку! Навіщо так багато букв? Для чого ця послідовність? Та раптом вона почула розмову групки літер.

Літера А. Ах, я така Акуратна, Артистична, Авторитетна! Найкрасивіша буква в алфавіті!

Літера Г. Гей! Чому це ти найкрасивіша? В алфавіті Гарна саме я! А ще така Гармонійна, Граціозна та Геніальна!

Літера А. Зовсім ні! Ти і не гарна, і не розумна!

Літера Я. Я щось не зрозуміла? Хто тут найкрасивіший? Я – Яскрава та Ясна. Отже, якнайкраща!

Літера А. А, то ти не знала, що буква А – перша в літера в алфавіті?

Літера Л. Либонь, ви за мене забули! Я Лагідна, Ладна, Легка. Люди люблять лише мене!

Дівчинка не витримала і вирішила помирити літери:

– Чекайте! Не сваріться! Ви всі важливі, а значить, і красиві, і вродливі, і розумні. Адже без вас усіх не було б нашої прекрасної мови. Не було б таких рідних і чудових слів! Навіть без вас чотирьох не було б мого імені!

Завдання і запитання до тексту:

1. Як звали дівчинку?

Підказка: Галя.

2. Дайте відповіді на всі запитання, що містяться в першому абзаці.

3. Продовжіть двома-трьома реченнями останній абзац тексту.

4. Утворіть всі можливі слова від іменника АЛФАВІТ (1 варіант), АЗБУКА (2 варіант).

Підказка: АЛФАВІТ (1 варіант) – Віта, Філат, вал, вата, ліфт.

АЗБУКА (2 варіант) – куб, бук, бак, зуб, Куба, база.

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗВУКІВ І БУКВ

Ручка лежала на своєму місці в пеналі й довго крутилася: ніяк не могла заснути. Спокою їй не давало те, що вона дуже добре знала всі літери, кожен їх завиточок, кожен гачечок чи крапочку. А от про звуки лише здогадувалася. Які вони? Хто вони? Скільки їх? Ці питання ще більше напружували Ручку. Тоді вона тихенько піднялася і вилізла зі свого сховища. Перед нею на столі стояло красиве люстерко. Десь там, у його глибині, була схована тасмниця. Ручка не витримала і пірнула у Задзеркалля...

Це була дивна країна. ТАМ ЖИЛИ ЗВУКИ! На перший погляд, це були звичайні букви. Та тільки пересувалися вони не «пішки», а їздили у дивних каретах – дві вертикальні стіни, а дах і підлога – недобудовані, так що зверху гуляв вітер, а внизу – бігла земля. Ось така карета – []!

Але більше здивували Ручку звуки, які вона впізнавала і не впізнавала водночас. Одна із літер, виявляється, роздвоїлася. Тепер весь час ці звуки були вдвох!

Інші вели себе дивно: вони теж роздвоїлись, але разом тепер не завжди з'являлись на люди. То вдвох милуються, то тільки один із них сумно бреде...

А інші давні приятелі Ручки теж чомусь вели себе дивно. Ці парочки вона давно знала і з особливою любов'ю прописувала їхній дует. А тут? Одні парочки, щоб виділитись серед інших звуків, над своїми каретами збудували дуговидні дахи і завжди переміщалися разом, не розлучалися навіть при переносі слова із рядка в рядок. А інші – так і їздили без даху. А інколи навіть розбігалися на різні рядки!

Але найбільше здивувала інша літера! Ручка її ніде знайшла... Може, та десь дістала шапку-невидимку?

Повернулась Ручка збентежена додому, адже не змогла порахувати всі звуки там, в Задзеркаллі...

Завдання і запитання до тексту:

1. Дайте відповіді на всі запитання, що містяться в першому абзаці.

2. Назвіть звуки, про які розповіла Ручка. Доберіть приклади слів із ними.

3. Кого не змогла відшукати Ручка? Чому?

ПЕРЕНОС СЛІВ ІЗ РЯДКА В РЯДОК

Старий Пором відпочивав. Скільки слів він сьогодні переправив з одного рядка на інший! Біда тільки, що він такий малий... Не поміщається на нього пан Текст. І навіть його сини Абзаци теж не вміщаються, навіть по одному! Але іншого Порому нема. Тому вже всі давно звикли і при звичаїлись до такої переправи. Обурювали декого і правила, встановлені

на Поромі: того з тим не можна перевозити, а тих – тільки завжди разом, не розділяючи. Не любив Пором і кидати когось зовсім одного на березі. Але і брати тільки одного пасажера ніколи не хотів – не заощадливо! Інколи приходили брати-близнюки зі своїм норомом: то тільки разом їх вези, то окремо один від одного. Горе та й годі.

Доводилося Порому інколи перевіряти документи кожного слова, з'ясовуючи їхнє походження чи будову, і вже після цього приймати рішення, як «розірвати» його, щоб частину того слова «перекинути» на інший рядок. Інколи Пором, мов рентген, мав просвітити слово і через букви відчути звуки. Це теж впливало на його рішення.

Але найбільше Пором сердився, коли ті, хто ним керували (адже сам він нічого не міг зробити, не маючи юридичного дозволу), не знали правил переносу слів із рядка в рядок. Тоді на переправі збиралося багато помилок, які нещадно трошили Текст, Статтю, Твір чи навіть цілу Книгу! Ось таким складним, але цікавим завжди було життя Порому.

Завдання і запитання до тексту:

1. Прочитайте текст і визначте, про які саме правила переносу йдеться в ньому. Упізнайте всіх, кого переправляв Пором або ж, навпаки, відмовлявся.
2. Доберіть приклади до кожного правила, про яке розповів Пором.
3. Чому інколи відбувалося трошення Текстів або Книг?
4. Чи важливі, на вашу думку, правила переносу?

УПОДІБНЕННЯ ПРИГОЛОСНИХ

Ви знаєте, хто такий мольфар? Чули таке слово? Мольфар – це той же чарівник або злий дух. У культурі гуцулів так називають наділену надприродними силами людину. Але ми сьогодні згадаємо особливого Мольфара з країни Фонетики.

Фонетичний Мольфар вже давно нудьгував. Раніше він брав участь у різних мовних дивах. Але вже давно все поросло сірою минувшиною. Ніхто до нього не ходить. Ні про що не просить. Ніяких чаклунств. Жодних перетворень...

Та ось якось пізнього вечора хтось несміливо постукав до його помешкання. Вогонь у чаклунському комині запалав яскравіше, вікна заблимали язикатими спалахами.

Коли Мольфар відчинив двері, то побачив Старців. Сиві, зморщені, вони беззвучно переступили поріг. Один із них промовив: «Не дивуйся, Мольфаре, ми – приголосні звуки. Правда, ми вже старі, глухі. Але нас не полишає молодість, що живе в душах кожного з нас. Вона надихає нас на подвиги та сміливі вчинки. Тому ми і прийшли до тебе. Допоможи. Дай нам цілющої води чи молодильних яблук, щоб ми знову відчували свою силу, а головне – молодість. Ту пору, коли дзвінко співають птахи, коли гучно ллються пісні яблуневих садів. Дозволь хоч інколи згадати нам силу голосу, тембр чарівних звуків!»

«А ще, – додав інший, – нам хочеться хоча б інколи відчувати всю ніжність і тепло наших сердець. Ми готові мати у своєму характері нотки м'якості, навіть якщо нас вважають твердими і непохитними».

Зрадів Мольфар роботі! Так довго чекав на неї. І начаклував уподібнення приголосних. Завдяки цьому хоч інколи, але глухі звуки (Старці) почали звучати дзвінко. А їхній твердий характер інколи м'якшав. І всі дивувалися. А ви тепер знаєте цей секрет Фонетичного Мольфара.

Завдання і запитання до тексту:

1. Про яку магію йдеться в тексті?
2. Прокоментуйте історію Мольфара, використовуючи правила підручника про уподібнення приголосних.

СПРОЩЕННЯ В ГРУПАХ ПРИГОЛОСНИХ

Перукар точив свої чарівні ножиці та згадував все, що вже встиг зробити за цей час у майстерні «Красота і Простота». Скількох він перетворив на красивих і щасливих! Майстерність, скромність і простота – ось шлях до успіху.

Та ось до перукаря завітав чоловік із великою книгою під рукою. Він чемно привітався, оглянувши уважно майстерню і поклав на стіл свою важку ношу. «Я знаю, що Ви – найкращий майстер своєї справи, – почав загадково гість. – Тому я і прийшов до Вас зі своєю делікатною справою. Як я зрозумів, краса і простота – Ваші ключі майстерності. Те, що мені і потрібно. А я – Охоронець слів нашої мови, бороню її красу і дбаю про мелодійність і простоту. Та ось деякі слова потребують Вашої легкої руки. Так-так, не дивуйтесь. Лише Ви зможете спростити слова, які того так потребують. Щоб я нарешті залишився назавжди ЩАСЛИВИМ, а не щаСТЛИВИМ. Розумієте? Всього одна літера! А як зміниться слово! Красота і простота! Саме цієї ночі слова, що потребують «стрижки», вийдуть із книги розім'ятися. А Ви швидко зробите свою справу – повистригаєте зайві літери. І все!»

Перукар не міг повірити в почуте, але і відмовити такій поважній людині теж не міг. Тож, дочекався ночі і почав свою справу. Та здійнявся шум і вереск: деякі слова тікали, сварячись; інші – намагалися переконати всіх, що так потрібно; а деякі слова слухняно йшли до майстра, а потім голосно пишалися своїм новим виглядом. У тому хаосі майстер так і не зрозумів, чи всю роботу виконав, чи ні.

Вранці з'ясувалося, що в одних словах таки відбулося спрощення (робота перукаря!), а інші лишилися без змін. Довелося Охоронцю придумати письмове пояснення, чому так сталося. Згодом воно стало правилом. Правилком із винятками про спрощення приголосних.

Завдання і запитання до тексту:

1. Назвіть слова, у яких не відбулося спрощення приголосних.
2. Чи засуджуєте ви Перукаря і Охоронця за їхні вчинки? Чому?

ЧЕРГУВАННЯ ЗВУКІВ

Цього дня у театрі вистава не відбулася. Обурені глядачі залишили приміщення, вимагаючи повернення квитків. А директор викликав до себе режисера-постановника, звукорежисера та звукооператора, костюмера, репетитора з техніки мови, суфлера та піротехніка. Всі вони мали пояснити, чому трупа відмовилася виходити на сцену.

Шум і гам довго стояли у кабінеті директора. Складалося враження, що кожен із присутніх намагався перекричати один одного. Нарешті, з'ясувалося, що всі виконували свої обов'язки сумлінно. Режисер-постановник творчо і креативно поставився до завдання. Звукорежисер і звукооператор мали прекрасну апаратуру і все підготували до початку вистави. Суфлер зірвав голос, підказуючи текст ще на репетиції. Піротехнік лише чекав на команду, щоб все вибухнуло звуковим ефектом. Лише костюмер плакала і не могла зрозуміти, чому не всім акторам вистачило реквізиту для створення візуального образу, а декому взагалі не підійшов розмір одягу...

Все з'ясувалося, коли бухгалтер принесла відомість про заробітну плату. Список акторів був занадто малий. Було внесено лише основний склад трупи. Але ж є ще другий і третій склад акторів. Адже за антракт не відпочинеш. Потрібно ЧЕРГУВАТИ акторів! Інакше вони не витримають. Тому сьогодні прийшли ВСІ актори і розібрали ВСІ костюми і реквізит, щоб на них звернули увагу.

З того дня у театрі деякі актори (недосвідчені або хворі) за певних обставин почали чергуватися під час виступів із іншими колегами. І виставу більше ніколи не скасовували.

Завдання і запитання до тексту:

1. Чи зрозуміли ви, чому не відбулася одного разу вистава в театрі?
2. Чи можна чергування у грі акторів пояснити із чергуваннями звуків?
3. Складіть свою історію про чергування ЗВУКІВ.

ПОЗНАЧЕННЯ М'ЯКОСТІ ПРИГОЛОСНИХ НА ПИСЬМІ

Ніколь поклала книжку під подушку, готуючись до сну. Її очі вже закривались, але спогади про прочитане ще мереживом плелись у неї в голові. Завтра обов'язково цю казку розкаже на уроці української літератури, адже це її улюблена книга. Жаль, що не встигла

вивчити правило на урок української мови. «Але, – подумала Ніколь, – правило на мене зовсім не образиться, що я лишила його поза увагою». І дівчинка міцно заснула.

Казкова мелодія понесла Ніколь до далекої Долини Снів. Дівчинка раділа чарам, які квітково прикрашали все довкола. Легкі хмаринки вимальовували дивні картини. А потім розійшлися, і Ніколь побачила стародавній замок. На першому поверсі тьмяно світилося велике вікно. Дівчинка вирішила заглянути в нього.

Посеред великої кімнати стояла дивна старовинна колиска, у якій тихо лежало мале дитя. Раптом звідкись взялась у розкішній сукні статна красуня, схожа на фею. Тільки вбрання її було чорних відтінків, а очі виблискували холодом і злом. Вона взяла дитя на руки і проговорила: «О, темні сили! Ви будете свідками мого заклинання цій особливій дитині! Віднині, батьки, рідні та близькі, всі мешканці цього королівства, знайте! Ця дитина ніколи не матиме імені – це ЗНАК всім мого прокляття! А ще вона буде неповноцінною, тому що кожен у цьому королівстві буває у двох світах. А цю дитину можна буде побачити лише в ОДНОМУ! А ще ця дитина буде НІМОЮ. Жодного звуку ніхто і ніколи не почує від неї. Ось так я всіх караю за те, що ви не покликали мене на це родинне свято!» Засміялась зла красуня і зникла...

Аж раптом, як промінь сонця, з'явилася інша – красива, чиста і ніжна Добра Фея. Вона підхопила дитя і промовила: «Не бійся, малий! Буде у тебе ім'я, ЗНАКОВЕ ім'я! І навіть не одне, а два. Протягом століть люди сперечатимуться, яким же саме ім'ям тебе називати. І будуть обирати то одне, то інше. На жаль, один із двох світів таки буде для тебе забороненим. Але навіть у тому іншому світі все одно буде відчуватися твоя присутність. Так, ти будеш німим... Але ще я дарую тобі здатність робити м'якими за характером всіх, хто буде йти зразу за тобою! Ти будеш змінювати інших! Отже, змінюватимеш світ!»

Ніколь прокинулася, дістала свою книжку з-під подушки. Обережно погладила її. Потім відклала, взяла підручник із української мови і почала швиденько вчити правило.

Завдання і запитання до тексту:

1. Чи здогадалися ви, яку саме казку читала Ніколь?
2. Чи зрозуміли ви, яке правило мала вивчити Ніколь? Аргументуйте.
3. Хто та дитина у сні дівчинки? Як ви це зрозуміли?
4. Чи справдились пророкування фей? Прокоментуйте.
5. Чому, на вашу думку, дівчинку звали Ніколь? Поясніть.
6. Які б ще імена дівчинки могли бути в цій історії? Запишіть їх. Визначте кількість букв і звуків.
7. Що то за два світи і два імені?
8. Розкажіть все, що ви знаєте про головного героя цієї історії, спираючись на знання з української мови.

УЖИВАННЯ АПОСТРОФА

Ярослав любив історичні фільми, читав пригоди на цю тематику. Тому у школі найбільше любляв саме предмет... Звісно, ви здогадалися який. Але мама не раз говорила, що всі науки важливі та цікаві. Але Ярослав не погоджувався: як може бути цікавою математика чи українська мова.

Одного вечора мама покликала сина послухати цікаву історію.

В одному королівстві жили прекрасні дві принцеси. Вони були сестрами-близнюками. Природа наділила їх красою і розумом. Обидві вони були чорнявими, носили волосся до плечей, яке завжди півмісяцем закручувалося на потилиці. Багато хто з царевичів інших королівств намагалися завоювати серце красунь, але все було марно. Дуже гордими та пихатими виявилися красуні. Ще й сварилися між собою завжди, з'ясовуючи, хто з них найвродливіша та найрозумніша. Король з королевою нічого не могли вдіяти зі своїми доньками. Покликали до себе батьки великого мудреця, щоб просити у нього поради чи допомоги. Уважно вислухав той усе і вирішив дівчатам дати завдання: тільки одна мала це

виконувати завжди високо вгорі, а інша – при самій землі. Одна мала розділяти всі зірки на небі. А друга – всі стежки і дороги на землі.

Багато часу сплигло відтоді, а сестри все сваряться і сваряться. Роботу виконують, але її ніяк не меншає.

Почув ту сварку мудрець, розгнівався і навіки послав прокляття на них. Обидві вони лишилися з круглим завитком, мов півмісяць. Всі їх і зараз бачать у текстах книг. Одна із них стала КОМОЮ. Розділяє однорідні члени речення, різні мовні конструкції, частини речень. Як стежки і дороги на землі. А інша стала АПОСТРОФОМ – знаком у вигляді коми, який ставиться вгорі після певних приголосних перед йотованим для позначення твердої вимови приголосного.

«Ніхто не може вже звільнити сестер від роботи, що ніколи не закінчується. Але можна, сину, полегшити їх страждання, вивчивши правила вживання апострофа та коми. Тоді царівнам дається перепочинок – вони засинають і на мить стають у людській подобі. Тільки цього ніхто-ніхто не бачить», – ніжно закінчила мама.

«Як цікаво. Так ось якою загадковою таємницею може бути наша українська мова. Я дуже хочу допомогти сестрам, мамо», – жалібно попросив Ярослав.

Завдання і запитання до тексту:

1. Чи допомагають вам батьки вчити нашу українську мову? Розкажіть.
2. Чи зацікавила вас історія, почута Ярославом? Чому?
3. Як, на вашу думку, Ярослав може допомогти сестрам? А ви? Зробіть це!

ВІДОМОСТІ ІЗ СИНТАКСИСУ ТА ПУНКТУАЦІЇ РЕЧЕННЯ, ГОЛОВНІ ТА ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ

У великій родині останнім часом постійно точилися сварки. Старші брати-близнюки Петро і Павло почали ображатись на батьків, що ті занадто жаліють менших їхніх сестричок: Даринку, Оленку та Оксанку. Чому вони майже завжди мають виконувати всю основну роботу? Хай дівчата теж допомагають їм.

Тато і мама зібрали одного вечора своїх дітей і почали з ними розмову: – Ви, Петре і Павле, наша головна підтримка. Ви – основа нашої сім'ї. Саме завдяки вам ми можемо називатися родиною. Ти, Петруся, швидко все можеш побачити і назвати нам усім особу чи предмет. А ти, Павлуся, якнайкращий виконавець будь-якої дії: говориш, читаєш, співаєш, відчуваєш і переживаєш. Коли ви разом, то все ніби стає на свої місця. Все чітко зрозуміло всім нам. Але ви, дівчатка, теж маєте допомагати своїм братам, хоч вам і здається, що ви виконуєте другорядну роботу. Кожна із вас вносить часточку себе в нашу спільну справу. Даринка – вірний помічник Петруся. І те, що не побачив він, бачить якнайкраще саме вона. Оленка – ніжна, тиха, кмітлива. Як же можна без неї? Адже вона помічає кожную ознаку і називає її. А наша допитлива Оксанка! За день по сто разів від неї можна почути: «Де? Коли? Звідки? Чому? Для чого? Відколи? З якою метою? Навіщо?» Тому так багато про всіх і про все вона знає. Ось тому разом ми – велика сила! І чим більше кожен із нас робить, тим кращою стає наша родина!

Завдання і запитання до тексту:

1. Чи здогадалися ви, про яку родину розказано у тексті? Що вам у цьому стало підказками?
2. Про кого розказано у тексті? Поясніть.
3. Чи погоджуєтеся ви з батьками родини (у прямому і переносному сенсі)? Висловіть щодо цього свої думки.
4. Що ви можете сказати про батьків? Роль кого вони виконують у тексті, на вашу думку?

ЗВЕРТАННЯ

Стор вже давно нудьгував біля свого будинку. Він сидів і думав над тим, що не має друзів у дворі. Та в класі з ним чомусь неохоче спілкуються. У чому причина? Охайний,

чемний, дисциплінований. Але любить і побігати, і в ігри пограти, і пожартувати. Але... Та ось Єгор побачив хлопців біля першого під'їзду. «Агов! – радо загукав він. – Я тут теж сиджу! Згуляймо в чогось разом!» Але хлопці пройшли повз нього, обговорюючи якісь свої проблеми.

Через деякий час до його будинку підійшли однокласники. «Чуєте! Чуєте! Я так радий вас бачити! Хочу з вами поспілкуватися! – знову голосно загукав Єгор. Хлопці глянули на нього, але пройшли далі мовчки.

«Що я роблю не так, – думав Єгор, – може, не так гукаю...» Ось до будинку наближався Нікіта, сусід із другого поверху. Єгор зрадів і загукав до нього: «Ти, гей, ти! Придумаймо разом розвагу – веселіше обом буде!» Але і Нікіта ніяк не відреагував на слова Єгора. Той опустил голову, похнюпився і тихо пішов додому...

Удома мама, почувши історію, запитала сина: «Може, ти неправильно, сину, звертався до дітей?» Єгор тільки знизив плечима.

Завдання і запитання до тексту:

1. Діти, чи можете ви допомогти Єгору? У чому його помилка?
2. Чи бували ви у подібних ситуаціях?
3. Трансформуйте текст, щоб його дійові особи були всім задоволені. За допомогою чого ви здійснили «чарівне перетворення»?
4. Запишіть правильно всі репліки Єгора. Поясніть розділові знаки.

ДІАЛОГ

У новенькому пеналі виблискувало шкільне приладдя. Таке гарне, яскраве! Але деякі мешканці сучасної хатинки на блискавці сварилися між собою. Це були ручки. Вони були у різному сучасному одязі. Але стержень мали однаковий – синій. І тепер сперечалися, хто з них має виконувати завдання. Адже всі однозначно хотіли працювати в зошитах із української мови. Наскільки б легше було їм домовитися, якби одна з них виписувала б піруети в зошиті з математики, інша б зводила хронологічну таблицю та заповнювала б її в зошиті з літератури, ще інша – каліграфічно виводила б конспект у зошиті з географії. Так ні.

–У зошиті з української мови сольну партію маю виконувати саме я! – почала Ручка-Балеринка.

–Ні, дорогенька! Я Майстер Тонкого Татуажу. Тому гарні літери виведу лише я!

–Перепрошую, але я – Найзручніша. Писати на уроках української мови потрібно багато. Тому ручка має, в першу чергу, бути зручною і легкою!

–Правильно, Правильно! Саме легкою! – зауважила рожева Ручка такого ж кольору з Пір'їнкою на голові. – Ви самі розумієте, що саме я маю працювати в цьому зошиті.

–А я – одна із вас войовнича, – вигукнула Ручка-Рушниця. – Я маю охороняти нашу рідну мову. Тому все у зошиті з української мови я зроблю сама.

Почула ту суперечку власниця пеналу – Мирослава. Тому вирішила помирити свої улюблені ручки. Брала їх по черзі і писала діалог у зошиті з української мови. Майстер Тонкого Татуажу відповідала за написання літер, Ручка-Балеринка вправно розставляла коми та крапки. Ручка з Пір'їнкою легко доставляла тире на початку реплік. Найзручніша Ручка слідувала за тим, щоб всі вчасно відпочивали після роботи і заміняла їх у найнапруженіші моменти. А Ручка-Рушниця з насолодою розставляла знаки оклику чи знаки запитання і пильно стежила, щоб у зошиті не було жодної помилки чи помарки – охороняла красу рідної мови.

Завдання і запитання до тексту:

1. Знайдіть у тексті діалог і поясніть розділові знаки у ньому.
2. Скільки учасників брали участь у діалозі? Назвіть їх.
3. Чи погоджуєтеся ви з рішенням Мирослави? Як би вчинили ви на її місці?
4. Запропонуйте свій діалог між вашими улюбленими речами.

5. Підготуйте ілюстрації до діалогу. Якою ви бачите кожен із ручок? Цікаво, якою ви зобразите ручку на ім'я Майстер Тонкого Татуажу?

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Большакова І. Українська мова. Технологія «Сторітелінг»
<https://www.youtube.com/watch?v=K2YVwU9B6L4>.

2. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Попова Т.Д. Українська мова. 5 клас (частина 2). – Київ : Генеза, 2021.

3. Метод Storytelling: як зацікавити дітей, розповідаючи історії.
<https://naurok.com.ua/post/metod-storytelling-yak-zacikaviti-ditey-ozpovidayuchi-istorii>.

4. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83075/>.

5. Сторітелінг як ефективний варіант неформального навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airo.com.ua/storitelling-yak-efektivniy-variant-neformalnogo-navchannya/>.

6. Сторітелінг як метод навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.creativeschool.com.ua/storytelling/>.

МЕТОДИЧНІ ПІДКАЗКИ «ЯК ВИКОРИСТАТИ «ХМАРКУ» СЛІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ»

Візуалізація як спосіб графічного представлення інформації, унаочнення, створення умов для візуального спостереження, дає широкі можливості для розвитку уяви і креативності наших учнів. Часто мозок просто не в змозі систематизувати всю інформацію, яку отримує. Як допомогти вирішити цю проблему?

Один із найцікавіших способів візуалізації текстової інформації, який успішно можна використати в освітній діяльності – це «хмара» слів. З використанням сучасних програм створення таких «хмар» не забере багато часу, а навчання буде більш ефективним!

Кольорова «хмара» зі слів, яка приковує погляд учня і змушує зосередитися на матеріалі, сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації, формуванню вміння знаходити і застосовувати потрібну інформацію, встановлювати зв'язки між мовними явищами, працювати в команді, бути готовим протягом усього життя до постійного самовдосконалення.

Цю візуалізацію використовували, демонструючи на екрані чи інтерактивній дошці. А ключове слово виділяли, навівши курсор на нього.

Залучення цього методу, на нашу думку, доречно на будь-яких уроках української мови і літератури на всіх етапах роботи: на початковому етапі, на етапі закріплення та контролю, для вивчення нового матеріалу та узагальнення вивченого. Організовували роботу над хмарою фронтально, індивідуально і в групах.

Ідеї для використання «хмари» слів на уроках:

1. На початку уроку для зворотного зв'язку з учнями з метою передбачення (ключові слова, тема, епіграф уроку, проблемне питання, побажання, очікування від уроку).

2. Візуалізація (самодиктант: запам'ятовування або повторення слів-винятків).

3. Мозковий штурм, літературний диктант (відповіді-підказки зашифровані в «хмарі» слів).

4. Розповідь теоретичного матеріалу за ключовими словами.

5. Вибірковий диктант (вибір правильного або неправильного написання слів, вибір вивчених термінів, вибір рис характеру для опису персонажів...)

6. Складання конспекту або переказ за опорними словами.

7. Написання творчої роботи (есе, сенкан, піраміда думок, палітра вражень) з використанням слів «хмари».
8. Повторення за ключовими словами основних понять уроку.
9. Складання зашифрованої листівки герою твору.
10. За ключовими словами відтворення ланцюжка подій твору.
11. За ключовими словами упізнайте героя, назвіть автора твору.
12. Робота з деформованим реченням або текстом (склади загадку або прислів'я, склади речення та виконай завдання до нього).
13. Створення інфографіки, інтерактивних аркушів або плакатів.
14. Асоціативний куц (вибір потрібних слів).
15. Створення подарунка для автора твору або персонажа (цікава історія або побажання).
16. Поєднай пари (антоніми, синоніми, персонаж-риси характеру).
17. Гра «Мікрофон» (знайди відповіді на запитання).
18. Створення «хмари» слів для характеристики літературного героя.
19. Створення «хмари» слів «Художні засоби поетичного твору».
20. Відновлення поетичного твору за ключовими словами поезії.
21. Узагальнення і рефлексія (враження від уроку, чого навчає твір, мої вміння та навички).

«Хмари» слів допоможуть вам зробити урок сучасним і цікавим. Таким чином ви розвиватиме не лише грамотність і увагу учнів, а і їхню творчість.

Пропонуємо цікаві завдання з використанням «хмари» слів на уроках української мови.

РОЗДІЛ «ЛЕКСИКОЛОГІЯ»

Знайдіть антонімічні пари. Запишіть їх та визначте, якими частинами мови є слова-антоніми.

Розподільний диктант.

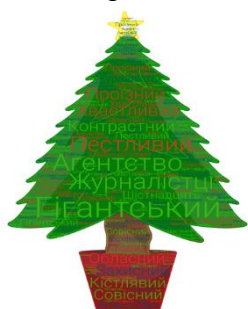
Розподіліть слова у 2 колонки:

у першу-омоніми,

у другу-багатозначні слова.

РОЗДІЛ «ФОНЕТИКА. ОРФОГРАФІЯ»

Виберіть із «хмари» слів ті, які містять помилки.
Запишіть ці слова правильно.

Випишіть слова, у яких не відбувається
спрощення приголосних.

Самодиктант.

Запишіть слова з подвоєнням букв
на позначення збігу
однакових приголосних.

РОЗДІЛ «СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ»

Складіть текст-пораду на тему «Правила безпечної поведінки на вулиці».

Використайте вставні слова із «хмаринки».

Поясніть вживання розділових знаків.

Робота з деформованим реченням.

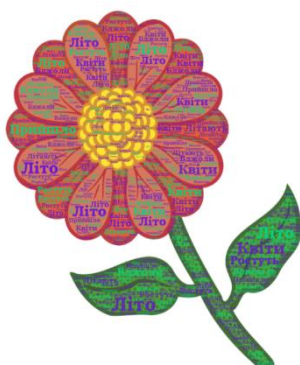
Запишіть речення, виконайте синтаксичний розбір.

Поясніть вживання розділових знаків.

Відновлення
деформованого тексту.

Складіть три непоширених речення.
Додайте другорядні члени речення,
підкресліть їх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. AnswerGarden – онлайн-інструмент для створення хмаринки слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/answergarden-onlajn-instrument-dlya-stvorennya-hmarynky-sliv/>.
2. Хмара слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wordart.com/z43mmb2y2ssj/хмара-слів>.
3. Хмари слів як засіб візуалізації на уроках української мови і літератури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vseosvita.ua/library/hmari-sliv-ak-zasib-vizualizacii-na-urokah-ukrainskoi-movi-i-literaturi-240519.html>
4. Хмарки слів. З досвіду освоєння та використання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bogovyatska.com//2019/03/02/хмарки-слів-з-досвіду>.

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5 КЛАСІ

Тема. ТАЄМНИЦІ ХРАМУ ВОЛОДАРКИ ОРФОГРАФІЇ. ПОДОРОЖ ВУЛИЦЕЮ СПРОЩЕНИХ ПРИГОЛОСНИХ.

Мета: *вдосконалювати вміння розпізнавати у словах і словосполученнях явища спрощення, вимовляти приголосні звуки відповідно до орфоепічних норм, правильно писати слова з вивченими орфограмами й обґрунтовувати їх; знаходити і виправляти орфоепічні й орфографічні помилки на вивчені правила; розвивати логічне мислення, увагу та пам'ять учнів; виховувати інтерес до вивчення рідної мови.*

Тип уроку: урок-подорож із метою закріплення вивченого матеріалу.

Обладнання: презентація, інтерактивна дошка, роздатковий матеріал.

Хід уроку

I. Оголошення теми й мети уроку.

II. Повідомлення теми та мети уроку.

1. Слово вчителя: (соціальна компетентність)

Сьогодні ми вирушаємо у мандрівку до дивовижного храму Володарки Орфографії. Наша подорож вулицею Спрощених приголосних буде сповнена цікавих пригод, різні несподіванки чекатимуть нас на шляху. А допоможуть у мандрах, звичайно, вірні друзі та знання, які ви отримали на уроках української мови.

На горизонті – невідома земля. Команди повинні швидко обстежити острів. Капітани призначають у розвідку трьох мандрівників. Вони опиняються на острові Ерудитів. Якщо гравці, яким буде поставлено запитання, не дадуть відповідь на нього, то це право здобудуть учасники-розвідники інших команд.

Зупинка перша – «Мудра»

Експрес-опитування (соціальна компетентність)

– Написання, в яких можна припуститися помилки називають.... (орфограмами)

– Випадання одного зі звуків називається... (спрощенням)

– Розділ мовознавства, що вивчає правила написання слів... (орфографія)

– Для чого відбувається спрощення приголосних? (для легшої вимови слів)

– Які приголосні найчастіше спрощуємо? (д, т)

– Які букви позначають завжди два звуки? (ї, щ)

– Наведи приклади уподібнення приголосних звуків (просьба, боротьба, пісня)

– Які бувають склади? (відкриті, закриті)

– Що вивчає орфоепія? (правила літер. вимови)

Вибірковий диктант (інформаційна, полікультурна компетентності)

– Знайдіть слова, у яких є спрощення. Доберіть слова, від яких вони утворилися, і запишіть їх парами. Підкресліть орфограми.

– Поясніть розділові знаки в першому реченні.

– У чому полягає відмінність між словами *корисний* і *корисливий*?

П'ять мудрих порад:

1. Не будьте заздрісними, поважайте старших, розвивайте в собі такі риси: чесність, увічливість, відповідальність.
2. Прагніть, щоб кожен прожитий день був насичений корисними справами.
3. Вивчайте іноземні мови, освоюйте комп'ютерні технології, щодня пізнавайте щось нове. Пам'ятайте, що в ХХІ столітті цінується якісна освіта.
4. Робіть добрі справи безкорисно.
5. Не забувайте, що тільки ви є господарями свого життя. Зробіть його повноцінним і радісним.

Зупинка друга – «Чудодійна»

Творчий диктант

Замініть виділені слова одним словом. Чи у всіх словах відбулося спрощення?
(компетентність саморозвитку й самоосвіти)

- Графік, що складений на тиждень.
- Нарада, що пов'язана з виїздом.
- Зустріч, що принесла щастя.
- Змагання, які відбулися в області.
- Випадок, що трапляється рідко.
- Лінія захисту.
- Засіб для очистки.
- Ремінець на зап'ястя.
- Яма для компосту.
- Служба на аванпостах, слова, сказані зі злістю.
- Потяг, що рухається дуже швидко.
- Людина, що не радіє чужим успіхам, а заздрить.

Зупинка третя – «Експериментальна»

Мовознавчий експеримент (компетентність саморозвитку й самоосвіти, інформаційна компетентність)

▪ Від поданих слів утворити прикметники. Записати їх, підкреслити групи приголосних. Пояснити лексичне значення виділених слів.

▪ Турист, гігант, парламент, аспірант, депутат, студент, альпініст, президент, солдат, інтелігент.

Зупинка четверта – «Енергізатор»

Вправа «Енергізатор» (Діти сидючи виконують певні рухи). (соціальна компетентність)

• Наша мова багата, милозвучна, ніжна. Якщо ви згодні зі мною, – потисніть один одному руку;

• Якщо ви вважаєте, що кожен повинен вивчати рідну мову, поповнювати словниковий запас, – сплесніть у долоні;

• Якщо ви дбаєте про чистоту мови, бережете українську пісню, – сплетіть руки вгорі;

• Якщо ви з повагою ставитесь до маминої колискової, – встаньте.

Зупинка п'ята – «Кмітлива»

Дослідження-відновлення. «Впиши слово» (інформаційна компетентність)

Відновити фразеологізми, уставивши потрібні за змістом слова з довідки. Пояснити правопис вставлених слів.

Народився під ... зіркою; відривати від ...; ... на язик; ... як мильна булька; ... очима.

Довідка: масний, щасливий, тріснути, серце, блиснути.

Зупинка шоста – «Дослідницька»

Робота в парах.

Дослідження-редагування (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Знайдіть слова, в яких допущено помилки. Запишіть подані слова правильно.

Совісний, доблестний, якісний, злістний, обласний, перехресний, тижня, пестливий, під'їздний.

Словниковий розподільний диктант (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Записати слова у 3 колонки:

1. Слова, у яких відбулося уподібнення приголосних.
2. Слова, у яких відбулося спрощення.
3. Слова, у яких спрощення не відбувається.

Нігті, легко, кількісний, шістнадцять, пізній, солдатський, перехресний, лється, вартісний, капосний, доблесний, агентський.

Зупинка сьома – «Вибіркова»

Кодований диктант (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

1. Невістці
2. Кореспондентський
3. Цілісний
4. Журналістський
5. Пестливий
6. Почесний
7. Совісний
8. Захисний
9. Заздрісний
10. Жалісний
11. Хворостняк

Гра «Третє зайве» (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Вставте, де потрібно, букви.

- А асистен..ський, президент..ський, велетен..ський;
Б хвас.ливий, пес.ливий, щас.ливий;
В чес..ний, ус..ний, компос..ний.

Гра «Четверте зайве» (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Із ряду слів викресліть четверте зайве.

- А Хвастнути, шістдесят, кістлявий, тижневий.
Б Виїзний, компостний, вісник, щасливий.
В Безвиїзний, хвастливий, зап'ястний, кістлявий.

Зупинка восьма – «Творча»

Творчий диктант (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Вставте потрібні за змістом слова.

1. Луцьк – ... центр Волині, (обласний)
2. Білий та чорний – це ... кольори, (контрастні)
3. Рибні, грибні, овочеві – це ... страви, (пісні)
4. Чорний лелека – ... птах в Україні, (рідкісний)
5. Одинадцять плюс п'ять – ... (шістнадцять)

Яке правило орфографії ілюструють вставлені слова? Яке пунктуаційне правило об'єднує всі ці речення? (Спрощення у групах приголосних; тире між підметом і присудком.)

Доберіть до іменників прикметники, в яких відбулося спрощення приголосних, і запишіть їх (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Зразок: нарада обласна.

Життя, час, воїни, мати, праця, справа, дівчина, гуртожиток, вчення, рік, звістка, людина.

Міні-твір

За опорними словами складіть невелику розповідь на тему «Як я допомагаю батькам»
(комунікативна компетентність)

Щодня, щотижня, чесно, корисний, радісний, святковий, кожний, тижневий, прекрасний, власний.

Оцінювання навчальних досягнень (соціальна компетентність)

Домашнє завдання.

«На смак і колір»

Оберіть завдання, яке ви бажаєте виконати.

1. Скласти 2 тести «Четверте зайве».
2. Вивчити теоретичний матеріал. Написати листівку другові із привітанням на День народження, використовуючи такі слова: щасливий, радісний, чесний, добросовісний.
3. Скласти кросворд на тему «Спущення приголосьних».
4. Скласти інтерактивну вправу на розподіл слів (є спущення, нема спущення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Попова Т.Д. Українська мова. 5 клас (частина 2). — Київ : Генеза, 2021.

2. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83075/>.

3. Конспект уроку з української мови «Спущення в групах приголосьних» 5 клас. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/konspekt-uroku-z-ukra-nsko-movi-sproschennya-v-grupah-prigolosnih-5-klas-33467.html>.

4. Урок «Спущення в групах приголосьних». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/urok-sproschennya-v-grupah-prigolosnih-93084.html>.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Нами здійснено апробацію навчальних матеріалів для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти «Українська література» (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.) за модельною навчальною програмою «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.), яка ґрунтується на комунікативному підході до художнього тексту в 5-6 класах. Це насамперед аналіз комунікативної взаємодії (діалогів) персонажів, ситуацій спілкування, мети і позицій мовців, комунікативних намірів співрозмовників (персонажів) тощо.

«Очікувані результати»: відображено внесок української літератури в реалізацію компетентнісного потенціалу мовно-літературної освітньої галузі, зокрема формування ставлень.

«Пропонований зміст навчального предмета»: тексти творів для обов'язкового вивчення та на вибір учителя.

«Види навчальної діяльності»: відображають об'єднані під назвою «обговорення емоційно-ціннісного ставлення до прочитаного та впливу твору на читача».

Мета: розвиток читацької грамотності, збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, формування мотивації до читання, ціннісних орієнтацій і ставлень, творчої самореалізації, гуманістичного світогляду учнів для духовного, культурного та національного самовираження.

Пріоритет викладання предмета: сприяє формуванню духовно-ціннісних орієнтацій учня, культурно-пізнавальних інтересів, художнього смаку.

Література розширює обрії пізнання світу через ознайомлення зі скарбами народної мудрості та звичаєвої культури. Сприймання літературного твору розвиває комунікативні і

творчі вміння, у спілкуванні учні набувають емоційно-ціннісного досвіду, поглиблюють погляди на світ.

Особливості:

1. Раціонально поєднано літературну традицію з текстами сучасної молодіжної літератури.

2. У колонці «Зміст» виділено підрубрики «Теорія літератури – ТЛ», «Міжпредметні зв'язки – МЗ», «Мистецький контекст – МК» «Життєві цінності – ЖЦ».

3. Уперше до програми з української літератури вводиться поняття «медіатекст».

4. На розсуд учителя розподіляються години на повторення та узагальнення, розвиток мовлення, позакласне читання, літературу рідного краю.

У навчальних матеріалах із української літератури використано такі види робіт: «Розмірковуємо на прочитанім», «Працюємо в групі», «Електронний додаток для допитливих», «Теорія літератури», «Розвиваємо творчість», «Збагачуємо мовлення».

Цікавою для учнів є рубрика «Підказки Вікі-Всезнайки», з якої діти дізнаються багато чого нового та отримують привід до роздумів. У підручнику пропонуються посилання на аудіоверсії запропонованих текстів для опрацювання, мультсеріали, цікаві факти та фото. Багато уваги приділено термінам та словам, які можуть викликати труднощі у з'ясуванні їхнього лексичного значення у п'ятикласників.

Перевірити рівень засвоєних знань учнів на уроках української літератури допомагають такі методи, як:

«Ти – мені, я – тобі». Наприклад, один учень називає письменника, інший – його твори.

«Ланцюг запитань». Один учень ставить запитання за змістом твору. Хто дає на нього правильну відповідь, той і отримує право поставити своє запитання. Так утворюється ланцюжок запитань і відповідей.

«Сам собі складаю запитання». Учень повинен сам собі поставити запитання до твору і дати на них відповіді. Можна додатково зорієнтувати його: ставити запитання до окремої частини чи до всього твору. Ця вправа дає можливість учням самостійно перевірити свої знання з теми уроку.

«Знайди спільне». Учня перераховуються назви творів і пропонується визначити слово, яке є спільним для них. Додатково можна запропонувати авторів текстів.

Метод «Займи позицію». В основі цього методу – дискусія. Перед учнями ставиться проблема і пропонується висловити свою думку щодо неї. Ті, чий погляд збігається, об'єднуються в групи. Якщо представники протилежної групи були більш переконливими, то опоненти можуть змінити свою позицію і перейти до іншої групи.

«Вузлик на пам'ять». Щоб краще запам'ятати та відтворити новий матеріал, пропонуємо учням скласти словничок із ключових слів.

Вибір методів та прийомів під час вивчення української літератури необхідно здійснювати в процесі підготовки до уроку, враховуючи його дидактичну мету, характер змісту навчального матеріалу, рівень знань учнів. Щоб успішно оволодіти оптимальним вибором методів і прийомів, слід глибоко осмислити склад, структуру, функції кожного з них і можливості застосування.

Велику увагу вчитель повинен приділити розвитку творчих здібностей учнів. Для цього п'ятикласникам можна запропонувати написати «Твір за метафорою». Учня пропонується слово-тема з твору, що вивчається, і за шістьма характеристиками вони мають метафорично охарактеризувати його. Цей вид роботи, по-перше, поглиблює знання п'ятикласників про метафору. По-друге, кожен із них прагне виділитись особистісно. Кожен, демонструючи свій варіант такого твору, може продемонструвати рівень своєї творчості та фантазії.

Гра «Режисери» надихає учнів продемонструвати свої акторські та творчі здібності. Діти можуть продемонструвати своє бачення твору або продовжити його.

Після опрацювання твору можна використати стратегію критичного мислення «РАФТ». Діти обирають роль, від імені якої писатимуть твір, аудиторію, для якої вони творитимуть, формат (жанр), та тему свого повідомлення. Один і той же прочитаний твір таким чином можна буде почути на різні теми, у певному жанрі та від обраної особи. Такий вид роботи дуже цікавий, але щоб справитися з таким завданням, необхідно обов'язково добре знати зміст твору. Тому «РАФТ» на уроці літератури спонукатиме дітей до прочитання текстів.

Надзвичайно важливо навчити дітей любити українську культуру, досконало вивчати літературу нашого народу, бачити прекрасне, тонко сприймати навколишній світ, правильно й образно висловлювати думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Анна-Марія Богосвятська. Твір за метафорою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bogosvyatska.com/2019/04/12/твір-за-метафорою/>.

2. Марія Чумарна, Наталія Пастушенко. Українська література. Навчальні матеріали для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чумарна, Н. М. Пастушенко. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 170 с.

3. Майя Грибачова, Олена Піка. Стратегія «РАФТ» – сучасний інструмент розвитку мовлення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

4. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М.І., Пастушенко Н.М.). – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83086/>.

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ ЗА МЕТАФОРОЮ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анна-Марія Богосвятська – тренерка з розвитку ключових умінь ХХІ століття, авторка посібників і онлайн-курсів для педагогів – запропонувала вправу на уроках української літератури «Твір за метафорою».

«Твір за метафорою» під силу усім учням, а отже, вчитель зможе створити ситуацію успіху для кожної дитини в класі. Творче завдання складається з 6-ти характеристик слова-теми, розташованих у певній послідовності:

- 1 рядок – колір
- 2 рядок – смак
- 3 рядок – запах
- 4 рядок – вигляд (образ, символ)
- 5 рядок – звук
- 6 рядок – якість переживання

Ми розробили орієнтовні зразки творів-метафор до кожної теми підручника для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти «Українська література» (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.) за модельною навчальною програмою «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.) на допомогу вчителям української літератури, які працюють в 5-их класах. Пропонуємо використати їх спочатку як пасивну форму роботи. Адже дітям може бути складно дібрати характеристики слова-теми, використовуючи метафори.

Згодом твір-метафора може стати активною формою роботи: діти самостійно виконуватимуть такі завдання з великим задоволенням. Цікаво завжди учням також порівнювати свої твори з результатами роботи однокласників.

Для зручності у використанні ми запропонували цитати, з яких було взято слова-теми. Після запропонованого зразка розміщено завдання для учнів. Слова, з якими вони працюватимуть самостійно, взяті із тексту твору, що вивчається на певному етапі навчання.

РОЗДІЛ 1. ТАЄМНИЦІ ЛЮДИНИ І СВІТУ

«ЯЙЦЕ – ЧИ ДЕРЕВО?»

«Всесвіт схожий на велетенське дерево, а наша планета Земля – на велетенське яйце!»

Всесвіт – це чорний простір.

Всесвіт – це дивовижне шоколадне морозиво.

Всесвіт – це запах космічного пилу.

Всесвіт схожий на безкраю зоряну хмару.

Всесвіт розчиняється у тиші.

Всесвіт захоплює своєю невідомістю.

Земля – це блакитна кулька.

Земля – це ніжне безе.

Земля – це асорті найкращих ароматів.

Земля схожа на велике яйце з життям усередині.

Земля – то тиха спляча красуня, то гомінкий вередливий малюк.

Земля тримає людство в ніжних своїх обіймах.

«ДЕРЕВО ЖИТТЯ»

«З того яйця народився Благон подарований Вирій-Рай, посеред якого стало рости Дерево Життя».

Дерево Життя – це соковита зелень навесні.

Дерево Життя – це солодко-гіркий напій.

Дерево Життя – це свіжий морський бриз.

Дерево Життя схоже на дуб-велетень.

Дерево Життя говорить різними мовами і почуттями.

Дерево Життя вселяє віру в себе.

Доберіть метафори до слів: Всевидяче Око, пільма, лавина.

«СОКІЛ-РОД»

«І сказав він обом: «Ви — Добро і Зло...»

Добро – це яскраве сонце в небі.

Добро – це пахуча золота диня на баштані.

Добро – це ніжний подих лаванди.

Добро схоже на великого рожевого слоника з піднятим доверху хоботом.

Добро переливається ніжною мелодією вальсу.

Добро дуже приємно робити для когось.

Зло – це велика чорна хмара.

Зло – це пересолена страва.

Зло – це їдкий видих підгорілої сковорідки.

Зло схоже на великий кактус у пекучій піщаній пустелі.

Зло гримить осінньою грозою.

Зло роз'їдає душу і крає серце.

Доберіть метафори до слів: молодильне яблуко, краса, потворність.

ХТО ВОНА — ПРАВДА?

«НАЗВАНИЙ БАТЬКО»

«Тоді дід і каже: Добре! Коли так, то будьте ви мені за синів, а я буду вашим батьком».

Батько – це квітучий рожевий каштан.

Батько – це свіжий чорний хліб, добре намащений маслом.
Батько – це подих дозрілого баштану.
Батько схожий на велике тепле море, що бережно омиває острівцець.
Батько – це мікс оркестру емоцій і літнього вечора.
Батько наповнює тебе теплом і сталлю.
*«Бо то не дід був, а **Правда** сама».*
Правда – це схід сонця.
Правда – це і полин, і недозріла вишня, і солодка полуниця.
Правда – це ботанічний сад у час квітання.
Правда схожа на високі квітучі червоні троянди (інколи з гострими шипами).
Правда – то ранкові сурми.
Правда то перехоплює подих, то вселяє радість.
Доберіть метафори до слів: весілля, млин, комора.

«ПРАВДА І КРИВДА»

*«Та **Кривда** думає, як би йому обдурити брата».*
Кривда – горобина ніч.
Кривда – висока кропива.
Кривда – згарище.
Кривда – гримуча змія.
Кривда схожа на скрегіт металу.
Кривда ранив серце, виїдає часточку душі.
Доберіть метафори до слів: голод, таємниця, ніч.

ТАЄМНИЦЯ КАЗКОВИХ ІМЕН

«ПАННА ГАННА»

*«Підійшла до неї дівчина та й каже: **Вербо яра, відчинися! Панна Ганна йде!**»*
Панна – мереживна сукня.
Панна – тістечко «Пташине молоко».
Панна – пелюсточки жасмину.
Панна – мереживні подушки на ліжку.
Панна дзюрчить весняними потічками.
Панна викликає почуття вишуканості.
Доберіть метафори до слів: верба, мама, мачуха.

«ТАЄМНИЦЯ ЗАМКОВОЇ ГОРИ»

*«Надарма кажуть, що Мукачево від слова «**мука**» пішло».*
Мука – густий туман.
Мука – вишневий кисіль.
Мука – гнилі яблука в саду.
Мука – тісто, що прилипає до рук.
Мука – крики віслюка.
Мука не дає спокою ні вдень, ні вночі.
Доберіть метафори до слів: закляття, наказ, біда.

ПОЕТЕСА ЕПОХИ ЛІНА КОСТЕНКО

Пазуха казок – букет польових квітів.
Пазуха казок – згущене молоко.
Пазуха казок – долина запашних тюльпанів.
Пазуха казок – повний кошик цукерок.
Пазуха казок – згряя ластівок над своїми гніздами.
Пазуха казок викликає насолоду і приємне передбачення.

Доберіть метафори до слів: чаклун, безглуздя, щастя.

ПРИТЧІ ТА БАЙКИ: У ЧОМУ БІЛЬШЕ ПРАВДИ?

«СЕРЕДИНА СВІТУ»

«Ішов раз чоловік дорогою та побачив, як двоє панів повиходили з бричок і про щось сперечаються».

Суперечка – гіркий стиглий перець.

Суперечка – грузинська страва.

Суперечка – поле після пожежі.

Суперечка – високе багаття.

Суперечка – згряя шпаків на дереві.

Суперечка може привести до розчарування та образи.

Доберіть метафори до словосполучення: середина світу.

ПОВЧАЛЬНІ ЖИТТЄВІ ІСТОРІЇ, ЩО ЗБЕРЕГЛИСЬ У ПАМ'ЯТІ

«ПРО ЧОЛОВІКА, ЯКИЙ МРІЯВ ПОБАЧИТИ МОРЕ»

*«Та якось уночі **приснилося** йому море».*

Сон – польові дзвіночки у полі.

Сон – солодка вата.

Сон – ванільний рогалик.

Сон – сон-трава.

Сон, мов чарівна казка, тихо ходить навшпиньках під вікном.

Сон приносить нам найкращі спогади або болісні переживання.

Доберіть метафори до слів: мандри, здивування.

САМ НЕ БАЧИВ, А ЩО ЧУВ – І ВАМ ПЕРЕКАЖУ

«ЧАРІВНЕ ДЗЕРКАЛО»

*«І що мали вони **чарівне** дзеркало: от ворог десь причаївся у степу, а вони в те дзеркало заглянуть — і вже бачать, звідки ворожа сила суне та скільки у неї війська».*

Чари – кришталеві бурульки.

Чари – зефір у шоколаді.

Чари – кучерявий дим із лампи Аладдіна.

Чари – кольорові музичні фонтани.

Чари потріскують, мов салюти в небі.

Чари дають віру в перемогу Добра над Злом.

Доберіть метафори до слів: сміливість, слава.

РОЗДІЛ 2. ЖИВА КАЗКА ПРИРОДИ БАРВИ СЛОВА

ОКСАНА СЕНАТОВИЧ «ЗВУКИ РІДНОЇ ПРИРОДИ»

У сльоту, і в час негоди,

і в погоду, друже мій,

серцем слухати зумій

звуки рідної природи,

звуки — дивні голоси

незвичайної краси.

Звуки рідної природи – смарагдове намисто.

Звуки рідної природи – суніці лісові.

Звуки рідної природи – лісова квітуча галявина.

Звуки рідної природи – рожевий фламінго на озері.

Звуки рідної природи – відліт птахів у теплі краї.

Звуки рідної природи пробуджують жагу до життя.
Доберіть метафори до слів: звук, природа.

ГАЛИНА ВДОВИЧЕНКО «ТАЄМНИЦЯ ВОСЬМИ ЛИПОВИХ ДОЩЕЧОК»

Таємниця – вуаль секретів.
Таємниця – апельсинове задоволення.
Таємниця – цедра секретиків.
Таємниця схожа на велику повітряну кульку.
Таємниця завжди мовчить.
Таємниця любить, коли її бережуть.
Доберіть метафори до слів: пошук, увага.

ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ПРИГОДИ НА ОСТРОВІ КЛАВАРЕН»

«Бачиш, з голоду ми не пропадемо! — весело вигукнула вона, з усього розмаху падаючи в пісок поруч із подругою».
Голод – чорний кіт.
Голод – горщик розпачу.
Голод – штучні квіти.
Голод схожий на рослину, всіяну пустоцвітом.
Голод – жалібна мелодія скрипки.
Голод вчить нас цінувати хліб насущний.
Доберіть метафори до слів: клятва, скарб, прибулець, удар.

РОЗДІЛ 3. ПИСЕМНІ СВІДКИ МИНУВШИНИ АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ «МИХАЙЛО-СЕМІЛІТОК»

«Вони нищили й руйнували села та міста, а людей убивали або забирали у тяжку неволю».
Неволя – грозове небо.
Неволя – італійська піца.
Неволя – холодний підвал.
Неволя схожа на пташину клітку.
Неволя плаче сірими дощами.
Неволя принижує всі людські почуття.
Доберіть метафори до слів: душа, слава, війна.

НАТАЛЕНА КОРОЛЕВА «КИРИЛО КОЖУМ'ЯКА»

«Тяжко журилися в цей день бояри, стоячи перед князем Володимиром».
Журба – хмарне небо.
Журба – сусідські кислиці.
Журба пахне осіннім дощем.
Журба схожа на велику сіру гору, що схилилася до моря напиться води.
Журба стукає у вікно холодним дощем.
Журба змушує боліти і душу, і серце.
Доберіть метафори до слів: милосердя, сміх, ласка.

РОЗДІЛ 4. РІЗДВО У НАШІМ КРАЮ РІЗДВО — ПОЧАТКИ СВІТУ

Різдво – веселка у моїй душі.
Різдво – медвяна кутя.
Різдво – пахощі турботи і ніжності.
Різдво – родина за святковим столом.

Різдво – це мелодія різдвяних дзвіночків.
Різдво переповнює все родинним теплом.
Доберіть метафори до слів: родина, коляда, щедрик.

РОЗДІЛ 5. СВІТ ФАНТАЗІЇ

ГАЛИНА МАЛИК

МАНДРИ І ПОДВИГИ ХИТРОМУДРОГО
ПЕРЕМОЖЦЯ ДВНАДЦЯТИГОЛОВОГО ЗМІЯ
ЛИЦАРЯ ГОРЧИКА, ЙОГО БАНКОНОСЦЯ
ТРЕТЬОГО ЗАЙВОГО ТА КРАСУНІ КАРОЛІ

Мандри – веселковий шлейф.
Мандри – філіжанка ромашкового чаю.
Мандри – чебрець на сонячному узліссі.
Мандри схожі на широку дорогу, що веде лабіринтами мрій.
Мандри – довгоочікуваний гудок потяга.
Мандри залишаються у нашій пам'яті яскравим клубком спогадів.
Доберіть метафори до слів: лицарська нарада, дорога,

МАРІЯ ЧУМАРНА «ПРИБУЛЕЦЬ ІЗ САТУРНА»

«Отже: історія, яка змінила все моє життя. Точніше, зустріч».
Зустріч – спалах зірки.
Зустріч – соковитий апельсин.
Зустріч – стигла суниця.
Зустріч схожа на теплі обійми.
Зустріч – це веселий гомін.
Зустріч вносить у життя кожного з нас палітру щасливих емоцій.
Доберіть метафори до слів: невагомість, фантастика, свідомість.

РОЗДІЛ 6. ПІСНІ ВЕСНЯНОЇ ПОРИ

Україна – це золоті поля.
Україна – це мамин борщ.
Україна – це аромат свіжоспеченої паляниці.
Україна – це вишневі сади, плакучі верби, червона калина.
Україна – солов'їні світанки.
Україна єднає серця та сплітає душі.
Доберіть метафори до словосполучень: вечірня година, садок вишневий, розмова з другом.

МИРОСЛАВ ДОЧИНЕЦЬ «У ЧЕРЕВІ ДЕРЕВА»

«Я захопився за роботу».
Робота – це дубова кора.
Робота – це смак поту.
Робота пахне випеченим пахучим хлібом.
Робота – це натружені руки.
Робота вистукує молоточком такт свого танго.
Робота приносить задоволення від отриманого результату.
Доберіть метафори до слів: смуток, зачарованість.

РОЗДІЛ 7. ВЕЛИКДЕНЬ В НАШІЙ УКРАЇНІ

Доберіть метафори до слів: краса, сила, надія.

ОКСАНА РАДУШИНСЬКА «КАЗКА ПРО ВЕЛИКОДНЮ ПИСАНКУ»

Великдень – це яскраві писанки.

Великдень – це паска з родзинками.

Великдень – молитва у церкві.

Великдень – Великодній кошик.

Великдень – церковні дзвони.

Великдень єднає українців.

Доберіть метафори до слів: вдячність, любов, гостинність.

РОЗДІЛ 8. НАЙДОРОЖЧИЙ СКАРБ СВЯТЕ МАТЕРИНСТВО

Материнство – рожевий фламінго.

Материнство – грудне молоко.

Материнство – запах теплих маминих долонь.

Материнство схоже на найбільше чудо в світі.

Материнство – це дитячий сміх.

Материнство – щастя.

Доберіть метафори до слів: Батьківщина, рідня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анна-Марія Богосвятська. Твір за метафорою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bogosvyatska.com/2019/04/12/твір-за-метафорою/>.

2. Марія Чумарна, Наталія Пастушенко. Українська література. Навчальні матеріали для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чумарна, Н. М. Пастушенко. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 170 с.

3. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М.І., Пастушенко Н.М.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83086/>.

ВИКОРИСТАННЯ «ХМАР» СЛІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

«Хмари» слів на уроках української літератури допомагають не лише їх урізноманітнити, а ще й ілюструвати необхідними для роботи лексичним матеріалом. Наводимо тільки деякі варіанти використання «хмар слів». Кожен вчитель може додати до свого арсеналу вправ найрізноманітніші ідеї. Хмари слів, запропоновані нами, створені з допомогою сервісу Word Art. Він легкий у використанні, дозволяє змінювати кольорову гаму, шрифт, розташування та напрямки слів і має досить великий набір шаблонів.

Також почали опановувати онлайн-сервіс Answergarden, який надає можливість будувати спільну «хмаринку» слів у реальному часі, на відміну від ресурсу Word Art, що дозволяє створювати тільки авторські проєкти для навчальних цілей із «хмарами» слів. AnswerGarden може стати помічником як при дистанційному, так і навчанні офлайн. Крім того, доступ до інструменту зручний як з комп'ютеру, так і з мобільного телефону.

РОЗДІЛ «ЖИВА КАЗКА ПРИРОДИ»

Назвіть твір та його автора за ключовими словами.

За опорними словами опишіть Клаву та Рено (за повістю «Пригоди на острові Кларарен»). Хто з героїв найбільше сподобався і чому?

РОЗДІЛ «ЛЕГЕНДАРНІ ГЕРОЇ МИНУВШИНИ»

Вправа «Передбачення».

За опорними словами складіть розповідь на тему: «Хто такий Антін Лотоцький?»

За ключовими словами відтворіть ланцюжок подій (за твором «Кирило Кожум'яка»). Назвіть автора, найцікавіший факт із його життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. AnswerGarden – онлайн-інструмент для створення хмаринки слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/answergarden-onlajn-instrument-dlya-stvorennya-marynky-sliv/>.
2. Хмара слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wordart.com/z43mmb2y2ssj/хмара-слів>.
3. Хмари слів як засіб візуалізації на уроках української мови і літератури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vseosvita.ua/library/hmari-sliv-ak-zasib-vizualizacii-na-urokah-ukrainskoi-movi-i-literaturi-240519.html>.
4. Хмарки слів. З досвіду освоєння та використання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bogovskyatska.com//2019/03/02/хмарки-слів-з-досвіду>.

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Тема. ІРЕН РОЗДОБУДЬКО. «ПРИГОДИ НА ОСТРОВІ КЛАВАРЕН»

Мета. Формувати ключові компетентності:

учень/учениця

аналізує життєві ситуації, людські вчинки на матеріалі вивченого твору; **узагальнює** інформацію; **визначає** необхідність додаткової інформації, **шукає** її в мережі Інтернет.

Формувати предметні компетентності

Учень / учениця:

характеризує героїв твору; **представляє** зміст художнього тексту, використовуючи різні способи візуалізації .

розповідає про те, що найбільше сподобалося; толерантно **пояснює** та **аргументує** свою думку.

Обладнання: Молоток іграшковий, роздатковий та дидактичний матеріал, картки з назвами «товару», фішки з балами, презентація, ноутбук, інтерактивна дошка.

Форма уроку. Урок-аукціон.

Тип уроку. Урок закріплення знань, умінь та навичок.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ЯРМАРОК «АУКЦІОН ЗНАНЬ»

Найцінніший товар – знання

Хід уроку

Кожна пригода – до мужності дорога,
а мрія у кожного в серці живе.
(Народне прислів'я).

I. Організаційний момент.

Учитель: Сьогодні в нас незвичайний урок:

У світ пригод зробимо ще один крок,

А з творчістю ми вже стрічались не раз;

І знову вона завітає до нас.

Це час міркувань, наполегливий час.

Цікаві завдання чекають на вас.

II. Оголошення теми та мети уроку

1. Вступне слово вчителя:

– Сьогодні у нас урок-аукціон.

Аукціон – це привселюдний розпродаж, на якому покупцем стає той, хто запропонує найвищу ціну. На нашому аукціоні – незвичайний «товар». Це картки із завданнями до

вивченого твору Ірен Роздобудько. Цей «товар» ви зможете «купити», показавши свої знання. Будемо працювати в групах. За куплений товар кожна команда буде отримувати фішки з балами, які в кінці уроку зможе обміняти на оцінки.

Почнімо наш урок під таким девізом: «Працюй, пробуй, твори! Розум, фантазію прояви!» Бажаю всім активної плідної праці, чудового настрою та неперевершеного успіху.

2. Представлення команд.

III. Узагальнення і систематизація знань учнів

ЛОТ «ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ»

ГРА «ПРИГАДАЙ»

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТЕРМІН	ВИЗНАЧЕННЯ
1. Повість	А Особа, яка перебуває в центрі уваги письменника, навколо якої розгортаються події.
2. Пригодницький твір	Б Герої, які діють поряд із головним, доповнюють своїми діями.
3. Головний герой	В Прозовий розповідний твір, за обсягом більший від оповідання.
4. Оповідання	Г Твір, який насичений пригодами чи незвичайними подіями.
5. Другорядні герої	Ґ Невеликий прозовий твір про якусь подію з життя героїв протягом короткого проміжку часу

ЛОТ «БІОГРАФІЧНИЙ»

ГРА «ЗНАЙДИ ПОРТРЕТ АВТОРА ТВОРУ «ПРИГОДИ НА ОСТРОВІ КЛАВАРЕН»

Запросіть письменницю до віртуальної кав'ярні, візьміть інтерв'ю.

Інтерв'ю

– **Яку освіту Ви здобули?**

– Після закінчення школи батьки радили вчитися на будівельника. Але я вступила на факультет журналістики Київського національного університету.

– **Коли і як Ви відчували прагнення писати?**

– Пишу з шести років, бо було шалене бажання на те: фантазувати та все записувати.

– **У своїх творах Ви пишете про себе?**

Я ніколи не пишу про себе – це не цікаво. Є такий вислів: поганий письменник пише про себе, добрий – про інших.

– **Ірен Віталіївно, яке у Вас хобі?**

– Вишиваю бісером ікони. Малюю чорним по білому – графіка. Намагаюсь знімати анімацію. Читаю. Читаю, читаю. І пишу. Бо це теж хобі.

ЛОТ «ЮНІ АКТОРИ»

ГРА «КРІСЛО ВІДВЕРТОСТІ»

Хто є головними героями повісті «Пригоди на острові Клаварен»? Складіть розповідь-представлення від імені літературних героїнь.

КЛАВА. Моє ім'я дуже красиве, повністю звучить, як Клавдія. Люблю носити на плечах рюкзак, а на руці – великий батьків годинник, яким я дуже пишаюся. Мрію стати дослідником-біологом. За це у класі мене прозвали Професором. У мене є уже з десяток зошитів, де записую свої спостереження над живою природою. Я дуже серйозна та відповідальна. Але мені соромно за свій вчинок: поцупила батьків човен для нашої подорожі. Але це все заради дружби.

РЕНО. Насправді мене звать Ірина. Ходжу на секцію фехтування та захоплююся пригодами піратів і мушкетерів. Тому й почали мене в класі називати хлопчачим ім'ям Рено. Люблю фантазувати. У мене є зошит із малюнками: портретами однокласників та ілюстраціями до вивчених творів.

ЛОТ «У ЛАБІРИНТІ ЗАПИТАНЬ»

ГРА «ПРАВДА ЧИ ФЕЙК?»

1. Клава і Рено дають клятву залишатися справжніми друзями. (Так)
2. Дівчата опинились в безлюдній пустелі. (Ні)
3. Подруги потрапили в дивну печеру, у якій виявилась справжнісінька діра в часі. (Так)
- Дівчата подумали, що прибульці – це пірати. (Так)
4. Клава і Рено нічого не могли пригадати про морських розбійників. (Ні)
5. Дівчата почали здогадуватися, що вони перебувають не на зйомках кіно. (Так)
6. Хлопець-утікач був у дивному вбранні. (Так)
7. Клава змагалася з хлопцем і майстерно відбила удар. (Так)
8. Хлопчик-втікач виявився дуже ввічливим. (Так)

ЛОТ «ЗНАВЦІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ»

ГРА «УВАЖНИЙ ЧИТАЧ»

За поданими ілюстраціями відтворіть ланцюжок подій твору.

ЛОТ «ЮНІ ФАНТАЗЕРИ»

ГРА «ПАЛІТРА ВРАЖЕНЬ»

Опишіть або намалуйте головних героїнь твору. Відповіді на запитання доповнять палітру ваших вражень.

- На яку квітку вона схожа?
- На яке дерево?
- На яку тварину?
- З яким кольором асоціюється?
- Яка музика найточніше відтворює її духовні поривання?
- З яким природним явищем асоціюється?

ЛОТ «ХВИЛИНКА МУДРОСТІ»

ГРА «АКРОСЛОВО»

Вибрати із «хмари» слів ті риси характеру, які властиві героїням твору. На кожну літеру імені героїні надайте їй змістовну характеристику.

Приклад:

Рішуча

Енергійна

Непосидюча

Оптимістична

ГРА «ПОМІРКУЙ»

- Поясніть, будь ласка, народне прислів'я: «Кожна пригода – до мужності дорога».
- А чи хотіли б ви мати таких друзів, як Клава і Рено? Чому?
- Вони були справжніми друзями?
- Назвіть риси характеру головних героїв, які ви б хотіли виховати в собі?

ІV. РЕФЛЕКСИВНО- ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЕТАП.

Обговорення проблемного питання.

– Яку функцію виконує пригодницький твір – розважає чи повчає? Висловіть свої думки.

– Чого ж хотіла навчити нас своєю повістю Ірен Роздобудько?

Оцінювання.

Домашнє завдання: ісценізуйте поєдинок між Рено та втікачем. Створіть кластер «На безлюдному острові» (який досвід стане у допомозі, щоб вижити, а який може зашкодити).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Марія Чумарна, Наталія Пастушенко. Українська література. Навчальні матеріали для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чумарна, Н. М. Пастушенко. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 170 с.
2. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М.І., Пастушенко Н.М.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83086/>.
3. Бесіда з позакласного читання. Ірен Роздобудько «Пригоди на острові Клаварен». [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://metodportal.com/node/15063>.

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.Ніколенко О., Ісаєва О.,Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В., Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.)

Роль зарубіжної літератури в системі загальної середньої освіти України. Нова українська школа має стати для сучасного юного покоління ШКОЛОЮ РАДОСТІ, зорієнтованою на діяльнісне навчання, гармонійний розвиток і моральне виховання учнів, зокрема через їх прилучення до скарбниці художньої літератури різних країн і народів світу.

Головна мета вивчення зарубіжної літератури в системі середньої освіти – прилучення учнів до найкращих здобутків класичної й сучасної художньої літератури різних країн і народів, формування компетентних читачів, здатних творчо сприймати, критично оцінювати й насолоджуватися художніми творами, брати участь у різних комунікативних ситуаціях та взаємодії (зокрема із застосуванням цифрових технологій) на підставі прочитаних художніх текстів і медіатекстів відповідно до контексту.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в 5-6 класах: *прилучити* школярів до читання творів класики й сучасності; *сформувати* в них стійкий інтерес до художньої літератури, а також початкові вміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати художній текст та медіатекст, використовувати елементи порівняння художніх творів, критично оцінювати інформацію з різних джерел, виявляти окремі елементи змісту і форми, встановлювати їхню роль у тексті, характеризувати й оцінювати літературних персонажів на підставі їхніх учинків, мови, взаємозв'язків із іншими персонажами та довіллям, творчо самовиражатися у різних видах діяльності, зокрема із застосуванням цифрових технологій, досліджувати окремі літературні й мовні явища в художньому тексті та медіатексті; *розвивати* естетичні почуття та емоції учнів, здатність отримувати естетичне задоволення від прочитаного, а також уміння та навички взаємодіяти (усно і письмово) в різних комунікативних ситуаціях, шукати потрібну інформацію щодо художньої літератури, зокрема в цифровому середовищі із дотриманням правил безпеки та академічної доброчесності.

«Зарубіжна література» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт.Мілянська Н.Р.).

Посібник підготовлено відповідно до модельної навчальної програми «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти

(авт.Ніколенко О., Ісаєва О.,Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В., Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795). Змістове наповнення посібника-зошита враховує вікові особливості учнівства, доступно викладено матеріал, дуже багато творчих завдань. Змістовно обґрунтовані рубрикатори для структурування запитань і завдань. Скориставшись посиланнями чи QR-кодами учні отримують доступ до картинних галерей, вистав, мультфільмів, фільмів. Максимально важлива увага до текстів художніх творів, до роботи зі змістом тексту.

Урок зарубіжної літератури – це урок для душі. Учнів необхідно вчити любити й цінувати художнє слово, адже спілкування з книгою ніщо не може замінити. Розвинути інтерес до читання можна лише за однієї умови: кожен урок має бути цікавим. Діти на уроках зарубіжної літератури із задоволенням виконували цікаві завдання: інтерактивні вправи «Упізнай героя за характером», склали сенкани, добирали епітети до характеристики героїв, виконували онлайн-тести, розгадували кроссенси, створювали плейкасти, скрапбуки, асоціативні ланцюжки, гронування, малюнки-асоціації до творів. Завдяки творчим вправам намагалися виховувати успішну особистість. Готуючись до уроків зарубіжної літератури, ми систематично використовували кроссенси.

Кроссенс – це сучасний методичний прийом візуалізації навчального матеріалу. Слово «кроссенс» означає «перетин значень» і вигадане за аналогією зі словом «кросворд».

Перевага *кроссенса* як форми роботи – це поєднання на одному уроці логіки та інтуїції, а також розвиток креативності, уяви мовлення. *Кроссенс* – це візуальний асоціативний ланцюжок, який складається з дев'яти зображень, кожен з яких пов'язаний з попереднім і наступним зображенням, що в результаті з різних боків розкриває певне поняття, явище або факт. На уроках використовували кроссенси при вивченні тем: «Скарбниця народних казок», «Літературні казки світу», «У вирі захопливих пригод». Кроссенс застосовували на будь-якому етапі уроку: перевірка домашнього завдання, узагальнення матеріалу, організація роботи в групах, творче домашнє завдання. Завдяки кроссенсам, як і будь-яким творчим завданням, підвищували ініціативність, розвивали уяву, комунікативні вміння, навички роботи з інформацією.

Для полегшення процесу створення кроссенса спочатку потрібно заповнити словами кожен квадрат, а потім замінити їх образами. Оскільки в цьому завданні велика роль суб'єктивного сприйняття образів і зображень, то можливі свої варіанти зв'язків, за умови, що учень обґрунтує свою версію.

На уроках зарубіжної літератури в 5-ому пілотному класі використовували такі різновиди кроссенсів:

Кроссенс – біографія письменника. Найбільш популярний вид кроссенсу присвячений вивченню біографії автора. У центрі такої головоломки, як правило, портрет письменника, а в зображеннях навколо закодовані важливі факти життя і творчості.

Кроссенс за сюжетом художнього твору. Завдання для учнів: відтворити сюжет твору за пропонуваними картинками. Кроссенс стане допоміжним інструментом, щоб пригадати основні події твору.

Кроссенс – характеристика персонажа. Наочно, яскраво і легко аналізувати образи героїв твору за картинками, що пов'язані між собою.

Перед розв'язуванням кроссенса пропонували учням назвати картинки, тобто дати заголовки.

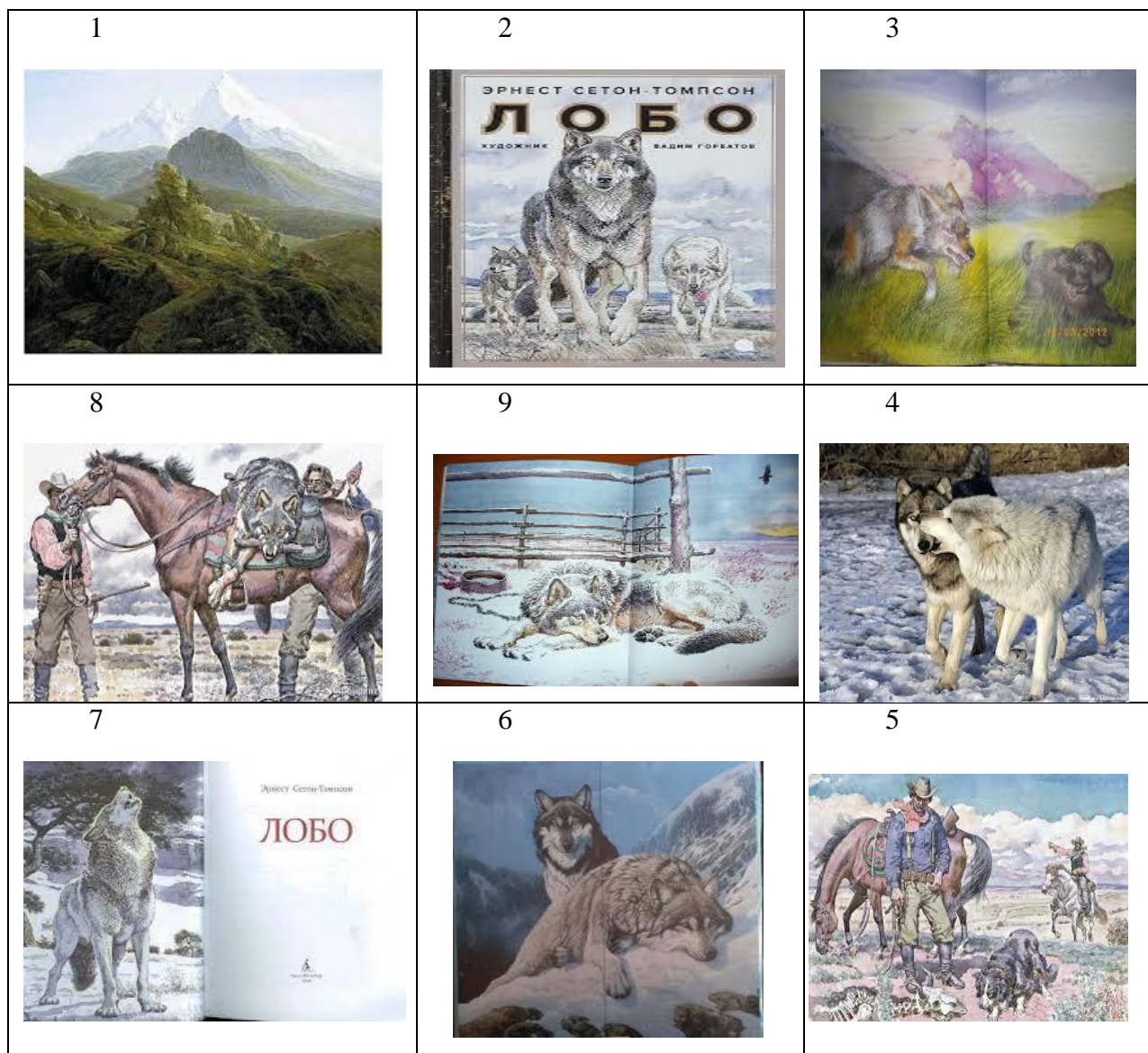
Розділ. Скарбниця народних казок. «Фарбований шакал» (Зразок учнівського кроссенса)

<p>1</p> 	<p>2</p> 	<p>3</p>
<p>8</p> 	<p>9</p> 	<p>4</p>
<p>7</p> 	<p>6</p> 	<p>5</p>

1. Шакал Чандарава
2. Втеча від собак
3. У чані з фарбою
4. Синя шерсть Чандарави
5. Всі звірі злякалися фарбованого шакала

6. Чандарава використовує своє становище
7. Розповіді шакала про «божественне походження»
8. Брехню викрито
9. Поганий кінець брехуна

Розділ. Слухаємо голоси природи. Ернест Сетон-Томпсон «Лобо»
(Зразок учнівського кроссенса)

1. Курумпо – велика
скотарська округа на півночі
Нью-Мексико
2. Згряя Лобо
3. Сіроманець-мисливець

4. Бланка-самиця, подруга Лобо
5. Техаський мисливець
6. Бланка потрапляє до пастки
7. Пошуки своєї подруги
8. Пастка для могутнього вовка
9. Смерть володаря Курумпо

Розділ. Літературні казки світу. Оскар Уайльд «Хлопчик-Зірка»
(Зразок учнівського кроссенса)

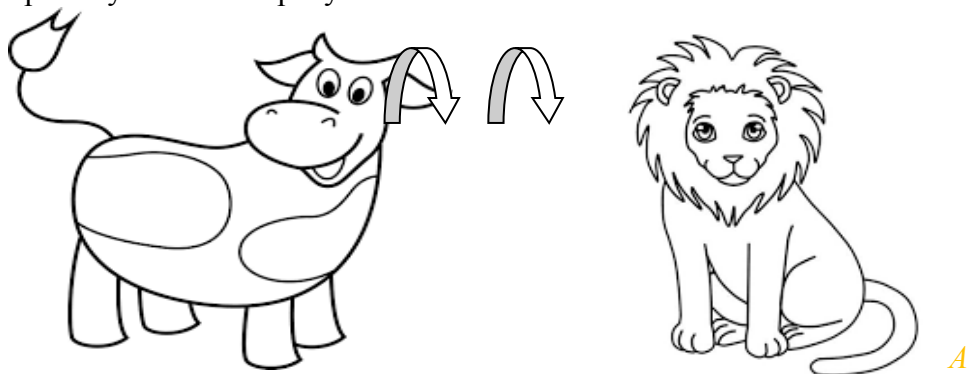
<p>1</p> 	<p>2</p> 	<p>3</p>
<p>8</p> 	<p>9</p> 	<p>4</p>
<p>7</p> 	<p>6</p> 	<p>5</p>

1. Лісоруби знайшли дитину
2. Життя хлопчика-зірки в сім'ї лісоруба
3. Божественна краса хлопчика
4. Жебрачка
5. Безжалісність хлопчика до рідної матері
6. Перетворення хлопчика на потвору
7. Пошуки рідної матері
8. Зустріч з Чаклуном
9. Король і королева

У своїй практичній роботі ми часто проводили нестандартні уроки, на яких використовували випереджальні завдання, урахувавши особливості кожної особистості. Крім цього, використовувала елементи інтеграції з історією, українською літературою, англійською мовою. На таких уроках виникала атмосфера напруженого інтелектуального пошуку, що розвиває творчі можливості особистості учня.

Цікаві уроки проведено з теми «Скарбниця народних казок», на яких п'ятикласники розгадували різні головоломки (ребуси), які допомагали зрозуміти суть того чи іншого героя, тренували пам'ять та розумові здібності.

Зразок учнівського ребуса

(Королева)

Під час читання казок в учнів виникало бажання висловити своє ставлення до героїв та оцінки їхніх вчинків (засудити або схвалити). Застосовували на уроках різноманітні, цікаві для учнів прийоми перевірки знань прочитаного. Один із таких прийомів: робота з тестами.

Свою роботу прагнули побудувати так, щоб залучити учнів до творчого пошуку, щоб кожен із них міг реалізувати себе. Високо цінували таку творчість учнів, як створення ілюстрацій до творів. Через малюнки розкривається особистість учня, його розуміння художніх текстів, естетичні смаки. У своїй роботі прагнули, щоб учні сприймали зарубіжну літературу не просто як шкільний предмет, а як невід'ємну складову культури, мистецтва, свого подальшого життя, що і є стимулом для формування читацьких умінь і навичок.

Завдання як вчителя зарубіжної літератури вбачали в тому, щоб навчити дітей цінувати прекрасне, використовувати його для формування себе як особистості, знайомити учнів із найвизначнішими досягненнями світового мистецтва, розвивати творчі здібності, креативне мислення школярів, сприяти емоційному розвитку особистості, навчити дітей формулювати свою думку й належно аргументувати її.

У наш час люди все більше усвідомлюють, що саме творчість є найважливішою складовою творчого успіху. І здатність творити можна розвинути. Тому на своїх уроках ми постійно підтримували творчість, використовуючи нестандартні уроки: уроки – рольові ігри, літературні екскурсії, уроки – КВК, уроки – театралізації; інтерактивні методики (захист проєкту групою чи поодиночі, коли учням можна запропонувати різні завдання: створення кросвордів, ребусів, літературних задач за змістом твору, оформлення книжечки чи газети із власними віршами або творами, що вивчаються, інсценізації). На уроках узагальнення проводили парад літературних героїв.

Отже, якщо вчитель творчо організовує роботу, чітко складає інструкції, створює творчу атмосферу, ситуацію успіху, то результатом стане краще розуміння художнього твору, його аналіз, побудова власних інтерпретацій, розвиток творчих здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Модельна навчальна програма для 5-6 класів закладів середньої освіти з українською мовою навчання. Зарубіжна література
2. Савченко О. Я. Сучасний урок. – К.: Магістр-5, 2007. – 255 с.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю. К., 1984, – с.44

4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: АСК, 2004. – 192 с.
5. Тягло О. В. Критичне мислення, X –.: ВГ «Основа», 2008, – 190 с.
6. Шевченко О. В. Світова література. Освіта. ua.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ЕЛЕКТРОННІ ДЖЕРЕЛА:

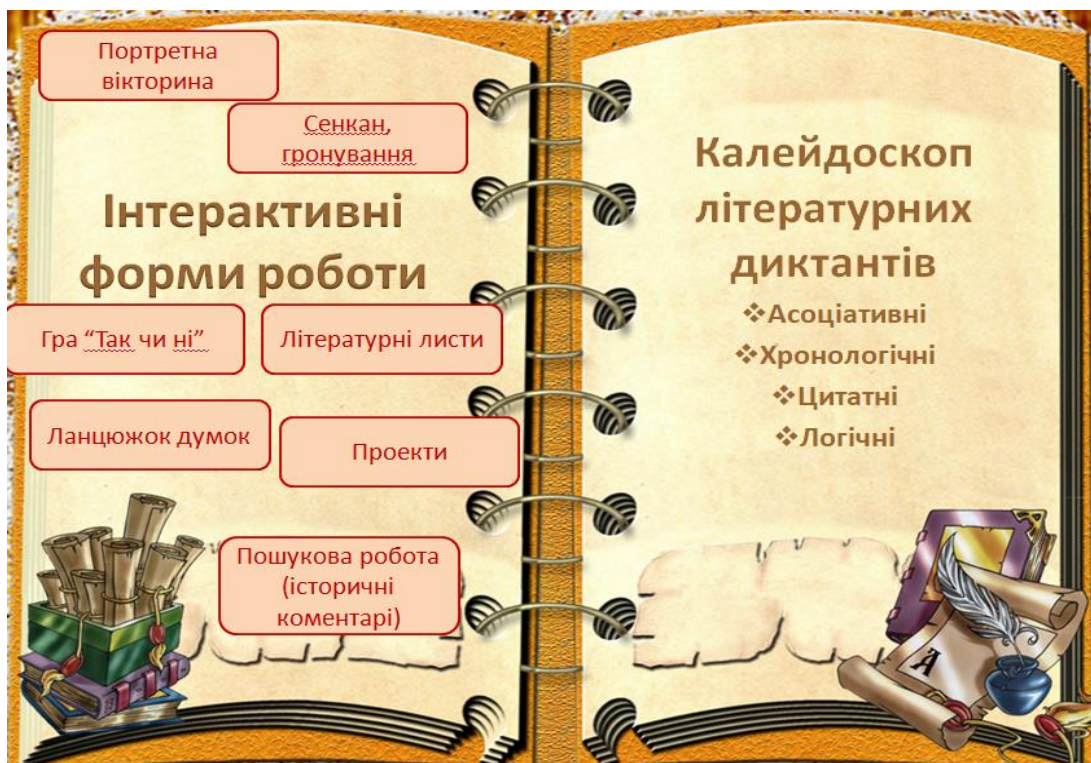
1. Кроссенс на уроках зарубіжної літератури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua>.
2. Метод кроссенса. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.ua>.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Додаток 2.

Додаток 3.

Додаток 4.

Додаток 5.

УРОК ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Тема. ІНДІЙСЬКА НАРОДНА КАЗКА «ФАРБОВАНИЙ ШАКАЛ». ВИКРИТТЯ В ОБРАЗАХ ТВАРИН НЕГАТИВНИХ ЛЮДСЬКИХ ЯКОСТЕЙ. ФІЛОСОФСЬКИЙ ЗМІСТ КАЗКИ

Мета. Формувати предметні компетентності учень/учениця

знає зміст казки; **розуміє** особливості її побудови; **виразно й вдумливо** читає твір, **переказує** його; **характеризує** героїв, оцінює їхні вчинки, **висловлює** власні міркування про характер героя.

Формувати ключові компетентності учень/учениця

уміє висловлювати власні міркування, порівнювати, робити висновки; **дає** власну оцінку вчинкам і поведінці персонажів; **шукає** інформацію в мережі Інтернет; **вигадує** власну версію закінчення твору.

Обладнання: підручник, ілюстрації, роздатковий матеріал, інтерактивна дошка, мультфільм.

Тип уроку. Вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети

III. Актуалізація опорних знань

Бесіда

– Який твір називається казкою?

– Які є види казок? Наведіть приклади.

Казка – це епічне оповідання чарівно-фантастичного, характеру. Найвизначальнішою рисою казки є вигадка, творча мрія, фантазія, якою забарвлено кожну оповідку.

– Які казки називаються народними?

Народна казка – усна народна оповідь про вигадані події.

– Які казки називаються літературними?

Літературна, або авторська казка, – авторський художній твір із вигаданим сюжетом, у якому наявні чарівні, фантастичні елементи.

– Чим вони відрізняються від народних?

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

The diagram on the left, titled 'Схема казки про тварин' (Fairy Tale Scheme about Animals), outlines the structure of such tales. It includes sections for 'Зачин' (Introduction), 'Основна частина' (Main Part), and 'Кінцівка' (Ending). A section for 'Дійові особи' (Characters) lists traits like 'хоробрі' (brave), 'жорстокі' (cruel), 'кмітливі' (clever), 'підступні' (deceitful), 'відважні' (daring), and 'лицемірні' (hypocritical). A thought bubble asks, 'Які риси характеру людини уособлюють зображені тварини? Назвіть казки, у яких ці герої проживають.' (Which human character traits do the depicted animals represent? Name the tales in which these heroes live.) To the right is the cover of the book 'КАЗКИ ПРО ТВАРИН' (Fairy Tales About Animals), featuring various animals in a colorful, storybook style.

Казки про тварин вважаються найдавнішими. Виникли вони за часів, коли способами існування первісної людини були звіроловство та полювання. Отож тварини більш за все цікавили людину. Мисливець мусить добре розумітися на звичаях звірів, наслідувати їхні голоси. На основі мисливського досвіду складається уявлення про звички звірів, а також про їхню мову й здатність людини розуміти цю мову.

Учитель читає початок казки І.Франка «Фарбований Лис»

– Чи впізнали ви цю казку?

Виразне читання індійської казки «Фарбований шакал»

(колективне читання казки учнями вголос)

Словникова робота

Шіва – бог-руйнівник, один із трьох головних богів Індії. Його шия стала синьою після того, як він випив зміїну отруту, рятуючи світ від загибелі. В сучасній Індії Шиві присвячено багато храмів.

Брахман – духовне начало, основа буття

Раджа — князівський титул у сучасній Індії; у Давній Індії — цар.

«Фарбований шакал» – казка, що входить до давньоіндійської збірки казок «Панчатантра» (панча-п'ять, тантр – книга). Всі казки цієї збірки об'єднані спільною метою – навчити людину бути мудрою.

Працюємо над змістом твору

Літературний диктант

– До якого різновиду народних казок належить казка «Фарбований шакал»? (До казок про тварин)

- Як звали шакала? (Чандарава)
- Чому він вскочив у чан з фарбою? (Рятувався від переслідування собак)
- Якого кольору став шакал після фарбування? (Синього кольору)
- За кого він себе видав переляканим звірам? (За божого посланця)
- Яким чином фарбований шакал себе видав? (Він завив по-шакалячому)
- Яким був кінець шакала? (Його роздерли на шмаття ошукані ним звірі)
- Чим подібні казки І.Франка «Фарбований Лис» та «Фарбований шакал»?

(Лис і Шакал живуть у лісі; утікаючи від собак, потрапляють до діжки з фарбою одного кольору; обдурюють звірів; добиваються влади; утискають слабших; покарані за обман).

– Кого і за що засуджують ці казки?

(Засуджують підступних, зрадливих, ледачих; читаючи про звірів, уявляємо людей з їхніми гарними або поганими рисами характеру.)

Інформаційна довідка

Як бачимо, в індійській і українській казках є багато подібного.

Казкові твори, сюжети яких поширювались за межами своєї місцевості, потрапляли до інших народів, називаються МАНДРІВНИМИ.

МАНДРІВНІ СЮЖЕТИ – це спільні, однакові історії, які зустрічаються у фольклорі різних народів.

Алегорія – приховане зображення рис характеру людей через вчинки звірів.

Метод «Прес»

Я вважаю, що образи шакала і лиса... (схожі, несхожі), тому що...

Творче завдання

Поділіть казку на частини. Дайте їм назву.

Інформаційна хвилинка (виступ учня)

«Фарбований шакал» (The English language and I)

Виконання
інтерактивної вправи
«Фарбований шакал»

<https://learningapps.org>

Шакали – невеликі або середні за розміром хижаки, що харчуються падлом і рештками. Їхні довгі ноги і вигнуті ікла пристосовані для полювання на невеликих ссавців, птахів та плазунів. Здатні підтримувати швидкість 16 км/год тривалий час. Найактивніші в сутінках.

Проблемне запитання: Яких людей нам нагадує шакал шакала Чандарава?

Скористайтесь посиланням

<https://cutt.ly/aWXWyBG> або QR-кодом і подивіться мультфільм blue jackal). Мобілізуйте свої знання з перекладіть текст казки українською.

Кроссенс. Сюжет художнього твору

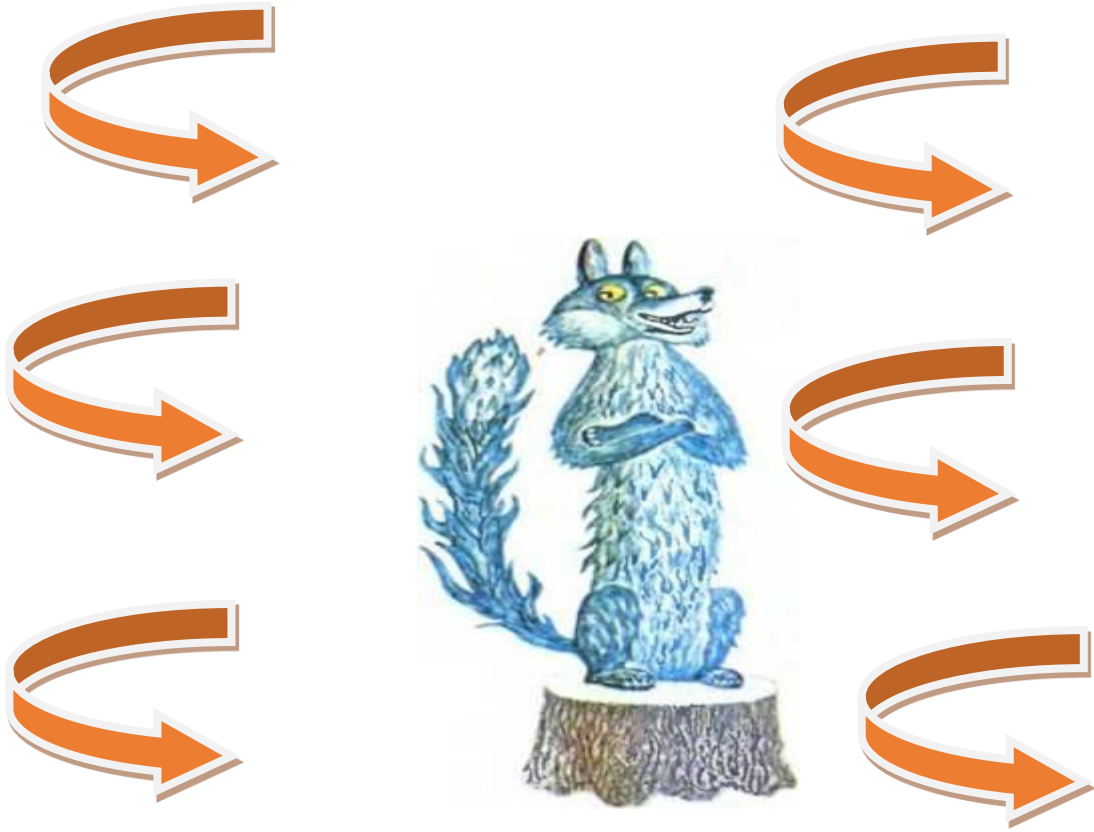
(перед розв'язуванням кроссенса пропоную учням назвати картинки, тобто дати заголовки)

1. Шакал Чандарава
2. Втеча від собак
3. У чані з фарбою
4. Синя шерсть Чандарави
5. Всі звірі злякалися фарбованого шакала
6. Чандарава використовує своє становище
7. Розповіді шакала про «божественне походження»
8. Брехню викрито
9. Поганий кінець брехуна

Діти, попрацюймо над образом Чандарави, визначимо риси його характеру

Побудуйте інформаційне гроно до головного героя казки(риси характеру Чандарави)

(Гордість, хвалькуватість, сміливість, кмітливість, хитрість, боягузтво, обережність, рішучість, самовпевненість, користолюбство)

–Висловіть свої думки про героя казки у формі сенкана

Скласти сенкан на тему: «Чандарава»

1. Чандарава
2. Два прикметники
3. Три дієслова
4. Речення
5. Слово-асоціація

– Проаналізуйте образ Чандарави. Чи змінилося ваше уявлення про нього?

V. Рефлексія та оцінювання

Робота в групах

Вправа «Валіза»

1 група

Покладіть у валізу – чого вчимося у героїв казки, що візьмемо в життя.

2 група

Покладіть у смітник – неправильні, на вашу думку, вчинки героїв.

- **Що засуджується в казці?**

- **Чому навчає казка?**

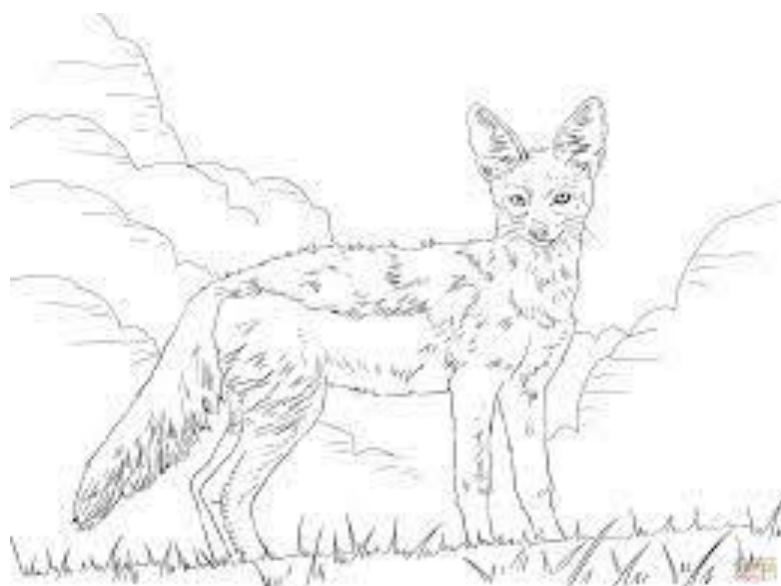
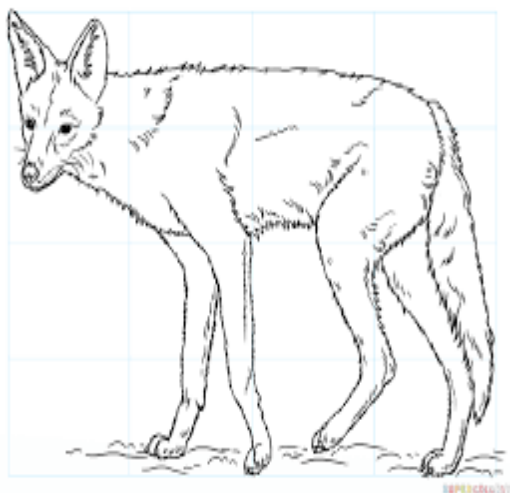
Казка «Фарбований шакал» вчить ніколи не обманювати, бо все таємне і приховане завжди з'ясовується. Ця казка, як і багато інших творів мистецтва слова, змушує кожного з нас поглянути на себе через призму життя героя твору. Який я? Чи чесний зі своїми друзями, батьками, чи хочу бути таким лідером, на якого б усі працювали? Думаю, ця казка змусила кожного з вас дати оцінку власній поведінці та вчинкам.

Оцінювання

Робота з картками в парах

1. Доведіть, що «Фарбований шакал» – казка.

2. Розфарбуйте ілюстрації до казки

VI. Домашнє завдання

Намалювати ілюстрацію, скласти кросворд до казки «Фарбований шакал», виготовити з пластиліну поробку (Чандараву або мешканців лісу).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ніна Мілянська Зарубіжна література: посібник-зошит для 5 класу закладів середньої освіти.

2. О.М. Ніколенко, Т.М. Конєва, О.В. Орлова Зарубіжна література 5 клас // Київ.

3. Зарубіжна література. Поурочне планування 5 клас Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів // Біла Церква

4. <http://notatka.at.ua>. Конспекти уроків зарубіжної літератури 5 клас вчителю-предметнику.

5. <https://learningapps.org/5488740>

Розвиток умінь XXI століття у контексті вивчення англійської мови у 5 класі Нової української школи

Досягнення учнем життєвого успіху є одним з пріоритетних напрямків роботи вчителів іноземних мов НВК «ЗОШ I-III ступенів №3 - колегіум» у контексті впровадження основних напрямків Нової української школи.

Головна мета Нової української школи – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.

Ми розділяємо цінності та основні принципи розвитку особистості Нової української школи та ставимо собі за мету виховати нове всебічно розвинене та освічене покоління свідомих громадян України, здатних до навчання упродовж життя і готових до викликів XXI століття; надихати наших учнів вільно володіти іноземними мовами та бути відкритими до інших культур і досвідів. Ми максимально орієнтовані на те, щоб допомогти кожному учневі розвивати необхідні вміння XXI століття.

Саме тому під час пілотування Нової української школи у нашому навчальному закладі ми ретельно підібрали активності, які забезпечують розвиток життєвих компетентностей учня та дозволяють суттєво поліпшити результати його діяльності.

Отже, поєднуємо фундаментальні знання і вміння для того, щоб у сьогоденному світі дати учневі інструменти для реалізації себе.

Ми не можемо гарантувати, що ви отримаєте відповіді на всі свої запитання, але беззаперечно отримаєте багато корисних інсайтів щодо принципів роботи Нової української школи.

Швидкі зміни у нашому суспільстві вимагають від учнів бути грамотним у використанні цифрових технологій, уміти критично мислити, вирішувати проблеми, бути креативним, вимагають комунікативних навичок та навичок співробітництва. Саме тому ми поділимося власним досвідом розвитку критично важливих умінь XXI століття в контексті Нової української школи.

Креативне мислення

Ще кілька років тому, коли ми чули слово креативність, ми без перебільшення можемо стверджувати, що переважна більшість асоціювала це слово з фарбами, олівцями, картинами. Сьогодні це слово не є новим і не викликає жодних сумнівів щодо асоціацій.

Коли запитали топових менеджерів провідних компаній світу, яке вміння вони виділяють над усіма, креативність була на першому місці. То ж, вже не дивно, що вміння бути креативним є надважливим, а також основним напрямком роботи вчителя Нової української школи – розвиток креативності. Оскільки креативність – це природна здатність дитини і, власне, кожна дитина у нашому класі сповнена креативності, то ж нашою головною метою є розвиток цього вміння в контексті вивчення англійської мови. Більш того, креативність є одним з ключових умінь, яке допоможе кожному учневі стати успішним.

Давайте поглянемо на креативність і її цінність у контексті вивчення англійської мови.

Креативність має погану репутацію. Багато вчителів вважає, що креативність на уроці дорівнює безладу, а тому намагаються її уникати. Але про що нам варто хвилюватися – це те, що, якщо ми самі не будемо креативними, ми за жодних обставин не навчимо наших учнів бути креативними.

Є дві основні складові, про які не слід забувати: креативність не вимірюється, і, відповідно, не лімітується; креативність – це уява.

Креативність розвивається за умови здатності аналізувати інформацію, яка була вивчена, поєднувати її власним досвідом і, власне, генерувати нові ідеї.

Для того, щоб розвивати креативність, потрібно давати учням свободу пропонувати власні ідеї, не осуджуючи їх, тому що креативний клас вирізняється тим, що ідеї учнів завжди беруться до уваги.

Креативне мислення - це про помилки, це про вміння їх визнавати і на них учитися, а не боятися допустити їх. Саме тому своїм учням ми завжди наводимо приклади з власного життя та вчимо, що помилятися - це природно і тільки завдяки нашим помилкам ми навчилися, ми стаємо тими, ким ми є.

Ми переконані, що кожен із нас, учителів, колись припускався такої помилки: ми ставимо запитання і, якщо учень не відповідає миттєво, ми відповідаємо самі, або номінуємо іншого «щасливчика». У такий спосіб ми не лише не даємо можливості подумати над відповіддю, а й дискредитуємо учня, якому потрібно трішки більше часу. Отже, що варто пам'ятати? Креативність вимагає часу, тому потрібно дати учню можливість і час на відповідь.

Ще однією складовою розвитку креативності є прийняття точки зору учня. Важливо пам'ятати, що, коли ми працюємо над розвитком креативності, немає правильної чи неправильної відповіді. Усі відповіді цінні. Звісно, ви можете далі сфокусуватись на граматиці чи лексиці, але не на змісті. Ми маємо поважати думку кожного учня. Ми можемо не погоджуватися з нею, але поважати.

Ніколи не недооцінюйте своїх учнів. Їхня здатність бути креативними вас уразить!

Ми часто думаємо, що креативність - це про ресурси і час, власне, це так, але нам не потрібно багато ресурсів для того, щоб розвивати креативність. Це може бути будь - який предмет у вашій сумці, і припустимо, ви ставите запитання «Що ви можете зробити з блиском для губ, окрім нафарбувати губи?». Часто я сама дивуюсь ідеям. Якщо ви хвилюєтесь про мову, то креативність «дозволяє» перехід на рідну мову для того, щоб висловити свою думку, якщо цим виправдана більш висока ціль. Тому не варто боятися працювати з креативним мисленням. Я вас запевняю, вам сподобається!

Якщо, наприклад, ви працюєте з текстом, ви можете попросити учнів:

- Write an adjective or a noun that you associate with this text. Explain why.
- Think of another title for the text.
- Think of what could be done differently.

Цей список можна продовжувати, ви знаєте своїх учнів краще, ніж будь - який світовий автор підручника, тому ви обираєте формат, у якому буде народжуватись креативність.

Ми вирішили поділитися з вами власним досвідом розвитку креативності у 5 класі Нової української школи і вже перевіреними активностями, які змінять ваші уроки і розвиватимуть креативне мислення.

So, please, find the activities you find not only beneficial in terms of teaching and learning but in terms of developing the most difficult skill.

Learning about shapes, names, animals can be creative! When your 5th form learners are introduced shapes, self-introduction, animals, lots of things try this activity to build their creativity. Write the shapes one by one on the board and ask the following questions:

- Can you make *the triangle / the first letter of your name/ your favourite animal (anything)* with your fingers?
- With your hands?
- With your whole body?
- With a partner?

When you first do this task, you might model how students could do this. Think out loud. Let's see. Circle is round. How about like this? Or like this? Then your students are ready to try their own ideas.

Vocabulary can also be taught in many creative ways. For example, verbs such as *walk*, *tiptoe*, and *skate* can be learned more deeply by inviting students to move in creative ways. Questions might include:

- *Show me what it's like to walk in deep snow. Show me how you might walk on hot sand.*
- *Imagine that you're tiptoeing past a sleeping polar bear.*
- *We're on a frozen lake in Antarctica. Let's skate with the penguins!*

As you can see, creativity and imagination are closely related.

Other words such as nouns and adjectives can be presented creatively through **facial expressions and body language, through movement, and even through dramatic skits.**

Grammar is often considered to be a logical and unimaginative part of English. However, grammar can be very creative as it is expressed in songs, poetry, and storytelling. Look for opportunities to build creative skills along with grammar skills.

Here's a fun and creative way to teach not only grammar and speaking skills, but vocabulary as well! It's taken from Full Blast Plus for Ukraine Unit 4A:

This grammar activity could be adopted by substituting some words in the text. You may say that the water damaged some words (remove them from the text/if you are lucky to have a smartboard – it is awesome tool to do things like that) and now you need not only to think of grammar but of possible rooms in the house/ animals, etc. It combines the logical thinking with the imaginative thinking. Students have a great time substituting the animals and rooms in the house in the exercise with their own creative ideas, while at the same time learning grammar.

Ex.: Look! _____ three _____ in the garden. BTW, garden can also be removed.

3 Grammar
There is / There are

AFFIRMATIVE	NEGATIVE	QUESTIONS	SHORT ANSWERS
There's a bathroom downstairs.	There isn't a bathroom downstairs.	Is there a bathroom downstairs?	Yes, there is. / No, there isn't.
There are two bathrooms downstairs.	There aren't two bathrooms downstairs.	Are there two bathrooms downstairs?	Yes, there are. / No, there aren't.

Complete with the correct form of *there is / there are*.

1. Look! _____ three cats in the garden.
2. A: _____ a castle in this city?
B: Yes, of course. _____ three castles.
3. A: _____ two bedrooms in your flat?
B: No, _____.
4. A: _____ a green jacket in the wardrobe but _____ a blue jacket. Where's your blue jacket?
B: I don't know.

Full Blast Plus for Ukraine offers an inquiry-based approach to learning that allows students to consider big questions with many answers. Students are allowed to come up with their own additional questions. This process is creative as well as motivating for students.

Consider this questions in Full Blast Plus for Ukraine, 3C: How do people spend their free time?

Students explore the many ways that people spend time around the world. The discussion may turn to the subject of free time activities. Students may explore the following questions:

- *What are free time activities?*
- *What are some ways that people spend free time around the world?*
- *How do people spend free time in your area?*
- *What is needed to identify your favorite free time activity?*

As students explore these questions and find answers, they process the information by analyzing and evaluating what they have learned. Finally, they should be given an opportunity to create.

One suggestion is to get students working together to plan their free time activities. They must determine:

- *What are we going to do?*
- *What is our free time activity called?*
- *Who can join?*
- *How will we spend time doing ...?*
- *What equipment will we need if any?*

As students plan, they also **create**. Students might create a poster, gather materials for their celebration, or even write a short play. Finally, they **share** what they have planned with the rest of the class.

3c Time out

1 Vocabulary
Listen and repeat.

talk on the phone surf the Net

hang out with friends

read magazines go shopping

watch DVDs

listen to music go to the cinema

play chess

2 Read
A. Danylo has taken part in a survey about free time. Look at his answers and complete the paragraph.

SURVEY: Free time

NAME: Danylo 14

1. What time do you get home from school?
After 3 o'clock After 5 o'clock

2. Have you got a lot of free time?
Yes No

3. When do you hang out with your friends?
On weekdays At the weekend

4. What do you do with your friends in your free time?
At home:
play board games watch DVDs listen to music
play computer games surf the Net
OTHER: do homework

Outdoors:
play sports go shopping go to the cinema
hang out at the park
OTHER: go skateboarding

5. What time do you go to bed?
On weekdays:
Before 10 o'clock After 10 o'clock
On Saturdays:
Before 10 o'clock After 10 o'clock

Danylo is (1) _____ years old. He gets home (2) _____ o'clock on weekdays, so he's got a lot of (3) _____. He hangs out with (4) _____ both on weekdays and at the weekend. When they're at home, they watch (5) _____ or they do their (6) _____ together. They also play (7) _____ and (8) _____ the Net. When they go out, they hang out at the (9) _____, play sports or go (10) _____. Danylo goes to bed early (11) _____ before 10 o'clock, but at the weekend, he goes to bed late. (12) _____

B. Use the questions in the survey to interview your partner.

Клас, у якому працюють над розвитком креативного мислення,— це клас магніт. Це місце, куди ваші учні хотітимуть повертатися. Це місце, яке сповнене новими ідеями, а

знання інтегрують у вміння, а, відповідно, закладають міцний фундамент для успішного майбутнього. Учні, яким дозволяють бути креативними, навчаються краще, а вчитель працює для майбутнього кожного учня.

Креативне мислення - це вміння, яке розвивається упродовж життя, яке вимагає багато зусиль і часу, але допомагає нашим учням стати кращими друзями, однокласниками, кращими членами суспільства і відповідно розвивати нашу країну.

Критичне мислення

Видатному американському мислителю Д. Дьюї належить твердження про те, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не у тому, щоб просто надавати інформацію учням, а у тому, щоб розвивати критичний спосіб мислення. Освіта орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним, а отже першочерговим є розвиток тих умінь і навичок мислення, що дають змогу адекватно оцінювати нові обставини й формувати стратегію подолання проблем, які можуть виникнути.

Критичне мислення – це самостійне мислення, у якому початковим етапом є інформація. Вона починається із запитання, будується на базі ствердження. Ця технологія дає можливість визначати і ставити особливу мету, підтримати активність на уроці, викликати продуктивну дискусію, сприяє тому, щоб учні самостійно могли будувати і ставити запитання, допомагає висловлювати власну думку, підтримує мотивацію до читання, виховує повагу до думки іншого.

Учні 5 класу, що навчалися за концепцією Нової української школи використовували підручник Full Blast Plus 5 пілотна версія.

Під час освітнього процесу в 5 класі Нової української школи учителі англійської мови працювали над розвитком навичок критичного мислення на кожному етапі уроку, використовуючи активності відповідно до теми, мети, етапів уроку, вікових, психологічних особливостей та потреб учнів.

Відповідно до етапу формування критичного мислення: виклик, осмислення чи рефлексія, ми використовуємо різноманітні активності, релевантні до кожного етапу.

Наприклад, на етапі ВИКЛИК, починаючи працювати над новим розділом, пропонуємо роботу з K-W-L Chart.

What do you Know about the topic?	What do you Want to know?	What have you Learned ?

Before the start of the unit , learners look through and analyze the part in this module you will learn... and complete the first column of the chart , thus clarifying the points they are already familiar with. Next, they are asked to consider things they would like to know (here comes the issue of the thick question WHY DO I NEED IT?) and they complete the second column. After the Unit has been covered learners return to the third column and reflect on WHAT THEY HAVE LEARNED and if they should cover some things again.

На початку уроку (presentation, warm up activities, brain storming) використовуємо активності, які допомагають формувати критичне мислення учнів.

• Prediction . Learners are shown a picture or several pictures revealing the topic of the lesson and working in small groups or pairs they try to predict what the topic is going to be about.

Working on unit 4 lesson C (SB P.52-53) we present the pictures of our native town eliciting the topic MY NEIGHBOURHOOD.

• Кола по воді. Цей прийом є універсальним засобом активізувати знання учнів та їх мовленнєву активність на стадії виклику. Опорним словом до цього прийому може стати досліджуване поняття, явище. Воно записується в стовпчик і на кожен букву підбираються іменники (дієслова, прикметники, стійкі словосполучення) до теми.

Наприклад, тема уроку: “RAIN OR SHINE” (SB UNIT 6 B P. 76-77).

windy

winter

warm

autumn

hot

summer

rainy

• MIND MAP . Learners are offered a topic word or a phrase and working in small groups are asked to write down words , which are associated with it. (SB UNIT 8D P.106-107)

• **BRAIN STORMING.** Discussing GOING CAMPING and having pre-taught use of WILL for future, we discuss pros and cons of camping. (SB UNIT 8D P.102-103). We unite learners in 4 small groups . Groups 1 and 3 write down three positive things about camping while groups 2 and 4 write down negative things. Time for working is 3-5 minutes. Then groups 1,3 unite and discuss another 3 minutes in a bigger group choosing the best ideas and presenting them. The same goes with groups 2,4.

• Draw objects and ask learners about them (compare and contrast). This might be FOODS (SB UNIT 5A p. 62-63) or ANIMALS (SB UNIT 6A p. 78-79)

• Fact, Fiction, or Opinion?

Starting the work on some topic we present several sentences on this topic: some of which are FACTS, some are OPINION and some are FICTION. Learners work in groups trying to identify each statement as fact, opinion or fiction.

E.g. Working on Unit 4A (SB p.48-49)HOME SWEET HOME we present statements about some most famous buildings which are presented in the Student Book.(First learners look at the photos, find out the names of the Buildings but they don't read the text yet. Reading comes only after learners identify the statements.)

Statements to identify:

1. President of the USA lives in the White House.
2. Windsor Castle looks very beautiful.
3. The House with Chimeras is in the center of Kyiv.
4. Istana Nurul Iman is in America

На етапі ОСМИСЛЕННЯ ефективними активностями для розвитку критичного мислення учнів 5 класу Нової української школи можна назвати наступні.

• INSERT(I – interactive, N –noting, E – efective, S – system, R – reading and T – thinking)

This technique helps to profoundly understand the text and do the sorting out of the information learners have read. While reading the text learners mark it with:

+ - I know it

- I don't know it/ I thought differently

? – I was surprised

! – I want to know more

After that they are offered to complete the chart with key words, phrases or sentences from the text.

I know it	I don't know it/ I thought differently	I was surprised	I want to know more

As a follow up learners might be offered to do some research, a poster, write an email or do a project on the topic they want to know more. This activity might be used with Unit 8D of the SB (p. 106-107), Unit 5D of the SB (p.68-69),etc.

• **Odd one out.** This activity encourages students to think about the meaning of words and relate this to their knowledge of the word. You may be surprised by how many possible answers and reasons they come up with. For example , learning food vocabulary we write a sequence with several possible answers. Then we ask students explain why the word is the odd one.

e.g. apple, carrot, cabbage, tomato.

(1. apples is an odd word because it`s not a vegetable;

2. carrot is an odd word because it`s not round;

3. cabbage is an odd word because it isn`t red or orange. These are the real answers of my learners)

The activity can also be used with students as a grammar awareness activity,

e.g. red, small, hat, old where ‘hat’ is the odd one out because it is a noun and all the others are adjectives.

• **Add Two More**

Look at the words in each group. Figure out what they all have in common and then add 2 more words.

1. apple, banana, mango, _____, _____.

2. sandwich, milk, cookie, _____, _____.

• **Nonsense words**

Students generally enjoy the puzzle element in deducing the meaning of nonsense words from the context. The activity also raises students’ awareness that just because they haven’t come across a word before, it doesn’t automatically mean that they can’t understand it. This is important for boosting confidence and self esteem m. It is also useful training for students’ own independent reading. Learners are given one or a set of sentences in which all words except one are familiar. Learners are asked to work out the meaning of the NONSENSE WORD looking at other words in the sentence.

e.g. The glooper has got short legs and a long tail. (What is glooper? Why do you think so?)

• **Make Your Menu**

Working on the topic Food we encourage the students to rack their brains and come up with the different types of foods that they are aware of. The activity has categorized the classes of foods. We give learners templates and ask to complete with types of foods . Then we discuss what dishes we can make out of these products. In the end learners work in two groups making the menu for a café or a surprise party at home.

Templates of the foods lists:

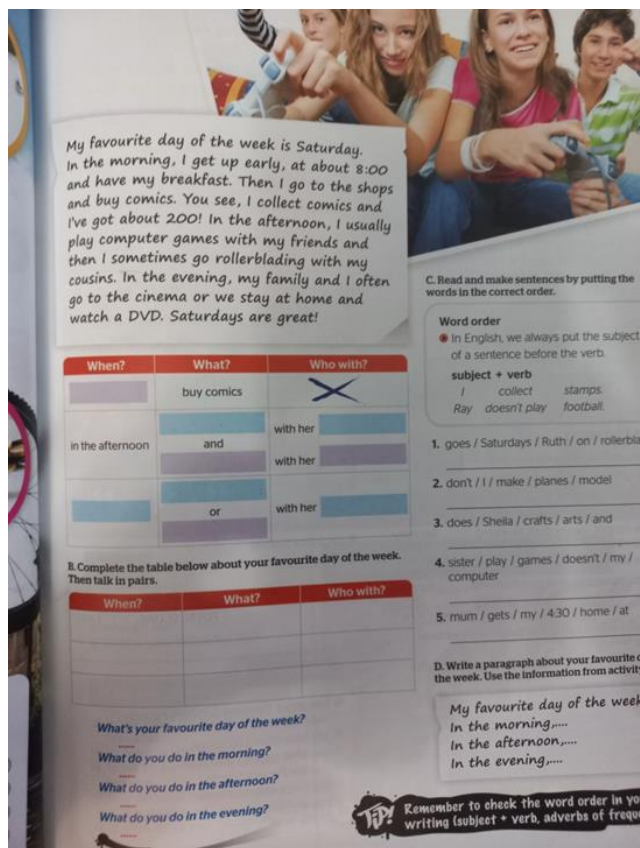
Foods that are yellow	Foods that grow on trees	Foods that are sweet
1. _____	1. _____	1. _____
2. _____	2. _____	2. _____
3. _____	3. _____	3. _____
4. _____	4. _____	4. _____
5. _____	5. _____	5. _____

• **Reading grid**

Materials. Text(s) for children to read, e.g. from the course book, junior reference book, magazine, reader or the internet, a prepared grid based on the text(s).

Reading grids provide a flexible means of checking comprehension of text and are easy to prepare.

The example of using such reading grids we see in the Student Book Unit 3E page 45. Learners read about Emma's favourite day, then they complete the grid with the information about Emma. After peer checking the information and rechecking with the whole group, learners are asked to complete the similar grid about their favourite day. As a follow up, they tell about their favourite day.

- It happened yesterday!

Through collaborating in groups and using the past tense verb cards as support, the process of creating an imaginative narrative text is made feasible and enjoyable. Before asking children to revise and improve their accounts in groups, it may be best to take one group's account and explicitly model this process with the whole class. Alternatively, we, as a rule, elicit or suggest conjunctions which are likely to be used, e.g. and, so, but, because, next, then, after, before they begin.

Templates of verb cards:

went	was	talked	listened to
decided	saw	stayed	needed
took	had	visited	looked

- Zigzag

As the activity is quite challenging for fifth graders, we used it while working on the last Unit "SEE THE WORLD". (SB Unit 8E On holiday, p.108-109) The learning outcome of the lesson is that learners should be able to write a short email to a friend about their holiday. First, we unite students in four groups of four people in each one. Every person got a role of an expert in: 1-spelling, 2-grammar, 3-vocabulary, 4-presentation/format. Then, experts from each group united according to numbers and discussed the aspects they are responsible for. After 5-minute work, experts return to their initial groups and create the product.

На етапі РЕФЛЕКСІЯ використовуємо різноманітні техніки формувального оцінювання.

- По перше, ми повертаємося до третьої колонки K-W-L Chart. Учні заповнюють колонку What I have learnt? аналізуючи, що вони вивчили, що потребує аналізу та доопрацювання.

- Three-two-one (name three things you learnt well, two thing you liked , one thing you would like to learn more / you`d like to change).

- Thick Questions

Questions that ask for reasons

Why did you say that?

Questions that ask for evaluation of reasons

What reasons support that idea?

Questions that ask for clarification

Is that what you meant?

Questions that ask for explanations

What are some possible causes?

Questions that ask for evidence

How could we prove this?

Questions that ask for definitions

What does that mean?

Questions that ask for counter examples

When would that not happen?

Questions that ask for alternatives

What would be a different view?

Questions that probe assumptions

How do you know?

Questions that ask for consequences and implications

What would the consequences be?

Questions that ask for connections

Do those two ideas agree?

Questions that ask for distinctions

How is that different from what was said?

Questions that ask for questions

What questions would be useful to ask?

Questions that ask for summary of the content

What have we found out?

Questions that ask for a summary of the process

What did we do well? What could we improve?

- Agree/ Disagree/ I am not sure У трьох кутках класу ми прикріплюємо одну із запропонованих фраз. Ми задаємо учням питання (це можуть бути питання про враження, ідеї, переконання, певним граматичний матеріал,etc.) Учні обирають один варіант відповіді, підійшовши до певної фрази . Групи , які утворились, мають 2-3 хвилини на обговорення і потім презентують власні ідеї.

- «Three-minute pause». У кінці активності, уроку, теми ми надаємо учням можливість обміркувати поняття, ідеї заняття, зв'язати з попереднім матеріалом, знаннями і досвідом, а також з'ясувати незрозумілі моменти.

I changed my opinion about ...

I learnt about ...

I found out that ...

I felt that ...

- Продовжуємо роботу з портфоліо

На нашу думку, критичне мислення є одним із головних умінь сучасної успішної особистості. Звичайно ж, учні 5 класу не завжди можуть висловити власні думки англійською мовою, але ми переконані, що іноді використання L1 є виправданим під час активностей, спрямованих на розвиток критичного мислення.

Комунікативність та співпраця

Кожна людина може досягти успіху в житті та реалізувати свої уміння завдяки аналізу інформації, спілкуванню та співпраці з людьми. Поняття "комунікативність" з лат. *Communico* означає «роблю загальним, зв'язую, спілкуюся». Співпраця є запорукою успіху. Спільні зустрічі, проекти та обговорення допомагають прийняти зважені рішення, працювати чітко, злагоджено та конструктивно.

Одним із ключових умінь XXI століття для наших учнів пілотних 5-х класів Нової української школи і майбутніх громадян нашої держави є уміння спілкуватися та співпрацювати в різних ситуаціях та сферах життя. Тому вчителі застосовують комунікативний та дитиноцентричний підходи на уроках, використовують англійську мову як засіб навчання, підбирають активності, урахувавши їх вікові, психологічні особливості та інтереси.

Без сумніву, успіх нашої педагогічної діяльності залежить не лише від знання педагогіки, свого предмета, від володіння його методикою, а і від уміння вчителя створювати у класі атмосферу взаєморозуміння, довіри, що сприяє контактам, розвитку творчого спілкування. Саме тому важливе місце серед життєвих компетентностей XXI століття займає компетентність спілкування та співпраці. Навички спілкування і співпраці настільки природно закладені у навчанні та вивченні мови, що питання не стільки в тому, чи є їм місце в освітньому процесі, а й у тому, які методи, способи вчитель може використовувати для ефективного розвитку цих ключових умінь.

У 5-х класах створюються умови для подальшої психологічної адаптації школярів до іншомовного світу та для подолання можливих психологічних бар'єрів під час використання іноземної мови як засобу спілкування, для розвитку мотивації у подальшому оволодінні іноземною мовою. З початку навчального року ми вчимо дітей правилам спілкування, співпраці, етикету, міжкультурній комунікації, соціалізації. У рамках тематики ситуативного спілкування учнів навчали виконувати наступні мовленнєві функції: привітатися, попрощатися, попросити вибачення, подякувати, представити себе /когось, називати/описувати когось/щось, обмінюватись основною інформацією, ставити запитання і відповідати на них, розуміти та виконувати вказівки/інструкції/команди, виражати настрій та інше. Спілкування і співпраця можливі за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають у різних сферах життя і стосуються різних тем:

- Introduce yourself to your elder sister's friends (p.11, Full Blast, Sb);

- Call to your Granny and tell what you did yesterday;

- Draw and tell to your aunt what you like eating and drinking;

- Imagine you are at the cafe together with your friends. (p.63-65, Sb)

Ask your friend to pass you a cup of tea (a piece of cake ...);

- Conduct a group survey :

A: What's your favourite...? B: I like ... ; (p.17,Sb)

- Make a poster about your birthday party/ holiday. Stick some photos and tell the class about it. (p.74-75, p.108-109, Sb)

Використання продуктивних комунікативних вправ з обміну інформації, таких як інформаційні прогалини, вирішення проблем, рольові ігри та драматизація дає можливість учням чітко формулювати свої думки, ефективно спілкуватися у різноманітних ситуаціях, працювати в парах, командах, групах, не боятися висловлюватись, залучатись до активної діяльності найсором'язливішим, «тихим» учням, а значить ефективно спілкуватися та взаємодіяти.

Наприклад, уявіть, що ви плануєте зоопарк для диких тварин. Вирішіть, де, яка тварина в зоопарку буде жити, і відмітьте на схемі зоопарку. (p.79, Sb)

- In pairs role-play the situation:

A: You are a policeman. B: You are an evidence. A asks B questions about what B did yesterday. Example: A: Where were you yesterday at 5 o'clock in the evening? B: ... A: What did you do there? (p.89, Sb)

Уміння взаємодіяти та працювати задля спільної мети розвиваємо за допомогою використання методів «Учимося разом», «Ажурна пилка», «Інтерв'ю», «Мозаїка», проєктної діяльності. Але не можна стверджувати, що у процесі виконання певного завдання в учнів розвивається тільки уміння співпрацювати.

Наприклад, коли учні беруть участь у командних іграх, вони вчаться спілкуватися один з одним у вербальній і невербальній формах, вирішувати проблеми, приймати рішення, аналізувати, порівнювати, пропонувати креативні ідеї, швидко знаходити інформацію.

Спілкування та співпраця серед учнів класу розвиваються під час роботи з текстом. Учні можуть здобувати інформацію, використовувати прочитану інформацію, здогадуватися про значення слів, якщо вони супроводжуються малюнком або символом, та використовувати її для спілкування, обміну думками.

5 клас – це період інтенсивного інтелектуального розвитку. У процесі шкільного навчання відбувається узагальнення окремих знань. Мислення школярів при переході до середньої ланки здобуває абстрактний й узагальнений характер. У цьому віці відбувається перехід від наочно-образного до словесно-логічного мислення. На цій стадії діти вже можуть давати логічні пояснення виконуваним діям, мати власну думку.

Такі прийоми, як кластер, загадки, таблиці «тонких» і «товстих» запитань можна використати для стимулювання інтересу учнів до теми, розмірковування, систематизації інформації і активізації знань.

Для розвитку уміння співвідносити нову інформацію з уже відомою використовуються прийоми «Асоціація», «Кола по воді», які також спонукають учнів до міркувань, до обміну думками за тією або іншою темою. У процесі роботи з текстом використовують таблицю «Хто? Що? Коли? Де? Чому?», взаємоопитування, прийом «Розсипаний текст». Прийом «Фішбоун» дозволяє учням виявити й обговорити проблему, коли в «голові риби» формулюється проблема, «кісточки тулуба» з одного боку представляють аргументи «за», з іншого – «проти». У «хвості» риби формулюється висновок.

Для розвитку уміння систематизувати нову інформацію, виражати свою думку самостійно використовується прийом «Сінквейн», який не тільки збагачує словниковий запас учнів і готує їх до короткого переказу, а учить формулювати основну ідею (ключову фразу). За готовим сінквейном легко скласти розповідь.

Сучасне суспільство потребує професіоналів, які можуть ставити і досягати власні цілі, самостійно приймати відповідальні рішення, здібні до активного спілкування і співпраці, критичного мислення і креативності, самореалізації у суспільстві, відрізняються динамізмом, мобільністю, упевненістю у власних діях. Тому уміння XXI століття все більше і більше будуть інтегруватися у процес навчання. Саме тут ми даємо нашим учням не лише базові знання з різних галузей науки, а й розвиваємо їхні навчально-пізнавальні інтереси і здібності, допомагаємо їм бути успішними в житті.

Цифрова грамотність

Цифрова грамотність – це категорія, що розвиваються у процесі навчання всім іншим компетенціям і має характер не так компетенції, як допоміжного інструменту для розвитку навичок. Навички з вивчаного предмету, у нашому випадку – мовні навички, не можуть бути єдиною самоціллю уроків. Тобто, результат навчання на уроках англійської мови – це не тільки рівень знань учнів у сфері мови, а формування повноцінної особистості, здатної

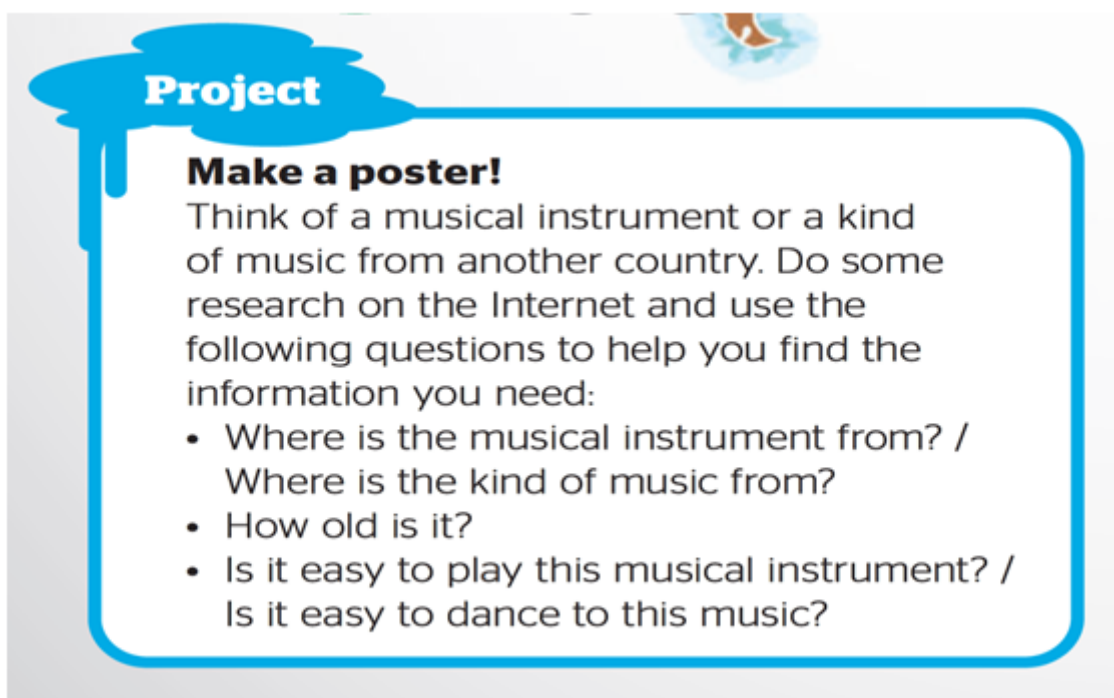
застосувати знання задля участі у комунікативній ситуації чи вирішення життєвої задачі відповідно до своєї вікової категорії.

Перший рівень цифрової грамотності пов'язаний з використанням наявної інформації з користю. Існує безліч джерел інформації, доступних нам через цифрові технології, а от що ми з нею робимо, а саме, критично аналізуємо, ретельно добираємо, узагальнюємо та синтезуємо, і є цифровою грамотністю. Для роботи з інформацією можуть знадобитися певні технічні уміння.

Отже, мова йде, насамперед, про те, як ми використовуємо технології для роботи з інформацією.

Таким чином, працюючи в 5 класі Нової української школи у своїй роботі використовували навчальні матеріали Full Blast Plus for Ukraine, у яких чітко простежується формування цифрової грамотності у наступних розділах:

Culture page 1 Music from around the world

Project

Make a poster!

Think of a musical instrument or a kind of music from another country. Do some research on the Internet and use the following questions to help you find the information you need:

- Where is the musical instrument from? / Where is the kind of music from?
- How old is it?
- Is it easy to play this musical instrument? / Is it easy to dance to this music?

Make a poster!

- Ask Ss to do some brainstorming and tell you which musical instrument / kind of music they are going to make their poster about, and initiate a short discussion.
- Refer Ss to the Project Skills section and explain the steps they have to follow to make their poster.
- Allow Ss time to search the Internet and find information about it.
- Have Ss do this activity in class or assign it for homework.
- Have Ss present their posters to the rest of the class.

Culture page 2
The life of a typical British teenager

Project

Write a blog!

Write a short blog about what life is like for teenagers in Ukraine. Talk about what they do during the week and what they do at weekends.

Write a blog!

- Ask Ss about their daily routines and what they usually do at weekends.
- Ask them if most teenagers in their country do similar things.
- Refer Ss to the Project Skills section and explain the steps they have to follow to write their blog.
- Tell them to write a short blog about the life of teenagers in their country either in class or assign it for homework.
- Have some Ss read out their blogs in class.

Culture page 3
Celebrations around the world.

Project

Share a memory!

Think of a day on which you dressed up in a costume that you really liked. Try to remember what you did and what your feelings were on that day. Answer the questions and write a short paragraph about it.

- What was the costume like?
- Did you make it or did you buy it?
- How did you feel in that costume?
- Where did you go that day?
- Have you still got that costume?
- Are you going to wear it again?

Share a memory!

- Draw Ss' attention to the project and tell them that they are going to write a short paragraph.
- Refer Ss to the Project Skills section and explain the steps they have to follow to write their paragraph.
- Have Ss think of a day that they were dressed up in a costume they liked.
- Draw their attention to the questions and have them make some notes to help them organize their thoughts.
- Allow them some time to write the paragraph or assign this task for homework.

- Have Ss read out their paragraphs in class.

Culture page 4
All about the UK

Project

Make a poster!

Choose some of the most interesting things people should know about Ukraine. Do some research and find some photos to make a poster. Then present it to the class.

Make a poster!

- Ask Ss about the most interesting things they would like to tell people about Ukraine.
- Draw Ss' attention to the project and tell them they are going to make a poster about interesting things people should know about Ukraine.
- Refer Ss to the Project Skills section and explain the steps they have to follow to do their project.
- Ask Ss to search the Internet to find the information they need and encourage them to find pictures and interesting facts as well.
- Tell them to make their poster either in class or assign it as homework.
- Have some Ss present their posters to the class.

Працювати над проектами можна на віртуальних дошках Jamboard, Miro, які дозволяють в реальному часі ділитись ідеями разом і іншими.

Чудовим інструментом для розвитку цифрової грамотності в 5 класі НУШ є секція з додатковими персоналізованими інтерактивними завданнями, які спрямовані на розвиток соціокультурної компетентності учня.

MM Publications - Switch On Videos

Крім цього можна використовувати **live worksheets**. Це інтерактивні аркуші із завданнями, які дають змогу учневі перевірити свої знання та оцінити правильність відповідей. Деякі завдання допомагають удосконалити навички слухання, оскільки містять аудіо матеріали.

<https://wordwall.net>

<https://www.liveworksheets.com>

<https://en.islcollective.com/english-esl-worksheets>

Можна використовувати ігрові платформи для створення онлайн - ігор такі як **Quizlet** та **Baamboozle**. Учні можуть грати у командах, отримувати бали за кожну правильну відповідь, виконуючи безліч цікавих завдань.

<https://www.baamboozle.com/game/333428>

Платформа **Quizlet** дає змогу створити різноманітні **flashcards** та вправи для засвоєння нових слів (writing, spelling, matching etc). Її зручно використовувати для онлайн занять, оскільки учні зможуть почути та візуально запам'ятати нові слова та практикувати їх використання.

<https://quizlet.com/latest>

Цифрові технології розвиваються надзвичайно швидкими темпами та стають невід'ємною частиною нашого життя. Для дітей надзвичайно важливо опанувати ці навички

для того, щоб взаємодіяти зі світом, який змінюється щодня. Дітям подобається використовувати технології, а їх природні допитливість та ентузіазм дозволяють їм легко перейти від розряду споживачів до категорії винахідників. Слід лише пам'ятати, щоб це було безпечно!

МАТЕМАТИЧНА ГАЛУЗЬ

Про результати пілотування у 5-Б класі з математики за програмою Істер О.С у навчально-виховному комплексі «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 – колегіум» Смілянської міської ради Черкаської області

Монастирська Т.П.

Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця.

Людина – неповторна.

В. Сухомлинський

У 2021-2022 навчальному році з 1-го вересня Нова українська школа стартувала у пілотних п'ятих класах. Учні, які прийшли в п'яті класи, уміють критично мислити, не бояться висловлювати власну думку, тому працювати з ними цікаво, якщо налагодити умови співпраці та взаєморозуміння.

Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти, учні набувають компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей. Потрібні знання, на які будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться у професійному та приватному житті. Щоб набувати компетентностей, школярі навчаються за діяльнісним підходом – тобто частіше щось роблять замість того, щоб просто сидіти за партами і слухати вчителя.

Сучасний учень - людина, яка йде в ногу з часом. Щоб полегшити сучасній дитині адаптацію до умов життя, які постійно змінюються, та навчитися весь час засвоювати нову інформацію, необхідно розвивати абстрактне та логічне мислення. Саме з цим найкраще справляється математика, яку я викладаю в школі, де щодня зустрічаю сучасного учня. Сучасний учень цікавий, незвичайний, талановитий. Він потребує оновлених підходів до навчання. Необхідно розвивати вміння вчитися протягом всього життя та використовувати при цьому сучасні технології, ставити цілі та досягати їх, бути професіоналом своєї справи, розвивати лідерські якості, робити вибір, спілкуватися.

Вивчення математики у 5-х пілотних класах здійснювалося за модельною навчальною програмою «Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автор Істер О.С.).

Модельна навчальна програма - це документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством.

На вивчення математики у 5-му класі відведено 5 годин. Ця кількість годин є більшою на годину за навантаження у звичайних класах і дає змогу більш якісно викладати предмет.

За цією програмою вивчення математики у 5–6 класах здійснюється з переважанням індуктивних міркувань, в основному, на наочно-інтуїтивному рівні із залученням практичного досвіду учнів і прикладів із довкілля. Відбувається поступове збільшення теоретичного матеріалу, який вимагає обґрунтування тверджень, що вивчаються. Це готує учнів до ширшого використання дедуктивних методів на наступному етапі вивчення математики.

У наявності календарне планування, ророблене автором програми, що полегшило роботу вчителя. Цю програму легко адаптувати до виділеної кількості годин, так як вона містить дві складові: основну та додаткову частини та не перенасичена інформацією.

Програма повністю відповідає державному стандарту. Основна частина програми структурована у таблицю, де перших дві колонки залишилися незмінними, лише додали колонку з видами навчальної діяльності, які може використовувати вчитель відповідно до теми. Види навчальної діяльності: короткі усні/письмові відповіді на запитання, усний рахунок, дидактичні ігри, виконання вправ та розв'язування задач, передбачених очікуваними результатами навчання, самостійних і тематичних контрольних робіт, інших видів робіт для діагностики знань та повторення матеріалу за курс початкової школи результатів навчання, дослідницька, проєктна та пошукова діяльність. Вони є рекомендованими, тому вчитель може використовувати за бажанням повністю або творчо корегуючи.

У програмі розділи розміщені у логічному порядку викладення матеріалу, до якого ми звикли, а не є просто переліком об'єктів змістової лінії. Програма містить три змістові лінії: арифметика, елементи алгебри, наочна геометрія.

Змістова лінія «Арифметика» закладає фундамент для подальшого навчання математики та суміжних дисциплін, забезпечує розвиток обчислювальних навичок та логічного мислення, навичок порівняння чисел та значень величин, уміння складати або застосовувати алгоритми, сприяє розвитку вмінь планувати і здійснювати діяльність для розв'язування текстових і сюжетних задач, що відображено практичне застосування математики в житті і діяльності людини.

Змістова лінія «Елементи алгебри» систематизує знання про математичну мову та символіку, що реалізується застосуванням буквених позначень та символів для запису чисел, властивостей арифметичних дій, порівняння значень виразів та величин, а також для знаходження невідомих компонентів арифметичних дій.

Змістова лінія «Наочна геометрія» систематизує та розширює початкові знання про геометричні фігури та величини, сприяє формуванню в учнів первинних уявлень про геометричні абстракції реального світу, навичок користування креслярськими інструментами для геометричних вимірювань і побудов, закладає основи для формування графічної культури, розвиває образне мислення і просторову уяву. Всі теми тісно пов'язані та логічно вибудовані.

Програма розрахована на два роки вивчення математики у 5-6 класах. Дуже вдалий перехід від початкової школи до базової школи завдяки темі «Узагальнення та систематизація знань за курс початкової школи» (12год). Це дає можливість плавного переходу та адаптації учнів до нових реалій, повторюючи відомий для учнів матеріал.

Навчання математики в початковій школі створює значне підґрунтя для продовження учнями математичної освіти, потрібно дотримуватись принципу наступності між початковою та основною школою. Доцільно зважити на те, що мислення школярів 5-го класу в основному наочно-образне з елементами логічного. А тому доцільно враховувати методику навчання математики у початковій школі, не змінювати різко методи роботи, використовувати ігровий матеріал, інструктажі, пам'ятки, алгоритми, картки-опори, зразки виконання. Вчитель може звернути увагу на основні правила, вправи та задачі, які є базовими і будуть використовуватися надалі. Крім того, учні мають достатньо часу, щоб підготуватися до діагностичної роботи.

Перший семестр учні працюють з темою «Натуральні числа. Геометричні фігури і величини» (68год). Відбулася динамічна зміна дидактичних складових. Доцільно внесли тему з 6 класу «Округлення натуральних чисел». Це дає можливість уникнення плутанини у засвоєнні теми, коли вона була об'єднана із темою округлення десяткових дробів, формує стійкі знання, які у подальшому будуть використовуватися у задачах прикладного змісту. Також відбулося переміщення тем «Відсотки» та «Прямокутний паралелепіпед. Куб.

Піраміда. Об'єм» у курс 6-го класу, адже ці теми досить важко давалися у вивченні п'ятикласникам.

Крім того, у програму п'ятого класу додано поняття степені при вивченні «Квадрата і куба натурального числа», що дає змогу поглибити знання учнів та розвивати змістову лінію алгебри. Через дослідницьку роботу, проводячи паралелі між множенням та степенем, учні досить легко записують добуток у вигляді степеня.

Вагому кількість годин (13) відводиться на тему «Подільність натуральних чисел, яка закінчує інформацію про натуральні числа. Тема не є новою для учнів, адже з ознаками подільності учні знайомі ще з третього класу, вони вивчали ознаки подільності на 2,5 та 10, а також мають уявлення про парні числа. У цій темі вводиться поняття «найбільший спільний дільник» та «найменше спільне кратне», які мають певне навантаження на учнів.

Для більшого засвоєння та вироблення навичків можна збільшити кількість годин за рахунок необов'язкових тем. Для повного розуміння теми учням дуже подобається розв'язувати життєві задачі. Ця тема раніше розглядалася у шостому класі при вивченні звичайних дробів, тому, використовуючи елементи повторення, потрібно підвести учнів 6 класу до поняття найменший спільний знаменник дробів.

Істотне місце у вивченні курсу займають текстові задачі, основними функціями яких є розвиток логічного мислення учнів та ілюстрація практичного застосування математичних знань.

Вивчення геометричних фігур передбачає використання наочних ілюстрацій, прикладів із довкілля, життєвого досвіду учнів, виконання побудов та сприяє виробленню умінь виділяти форму і розміри як основні властивості геометричних фігур. Закріплення понять супроводжується їх класифікацією (кутів, трикутників, взаємного розміщення прямих на площині). Властивості геометричних фігур спочатку обґрунтовуються дослідно - індуктивно, потім застосовуються в конкретних ситуаціях, що сприяє виробленню в учнів умінь доказово міркувати.

Основа інтеграції геометричного матеріалу з арифметичним і алгебраїчним - числові характеристики (довжина, площа) геометричних фігур. Узагальнюються знання учнів про одиниці вимірювання довжини, площі, об'єму і вміння переходити від одних одиниць до інших, оскільки ці знання і вміння використовуються у вивченні предметів природничого циклу і в трудовому навчанні.

Важливим є формування в учнів умінь подавати дані у вигляді таблиць, графіків і діаграм різних типів та на основі їхнього аналізу робити відповідні висновки.

Для реалізації завдань щодо формування компетентностей створено навчальний посібник, який є продовженням курсу математики, вивчення якого розпочато в початковій школі та складається із чотирьох частин, що відповідає змісту Державного стандарту базової середньої освіти, модельній навчальній програмі та авторському календарному плануванню.

Розділи посібника відповідають основним темам, що вивчаються у 5-х класах. Уроки розроблені відповідно до календарного планування, зміст кожного уроку присвячено певній темі навчальної програми. Підручник відповідає принципам систематичності, наступності і логічній послідовності викладу матеріалу. Текст підручника написано доступною неформальною мовою, що дає змогу учневі у разі потреби самостійно опанувати навчальний матеріал. Теоретичний матеріал подано блоками, більш коротко, плакатною формою, зменшено кількість інформації, бо ми маємо справу з іншими дітьми, які не будуть читати по п'ять сторінок теорії.

У кожному блоці є приклади розв'язування задач та прикладів в сучасній подачі. Сконцентровано увагу учнів на матеріал, який потрібно запам'ятати та прописані питання, на які потрібно знати відповідь. Цьому сприяє наявність прикладів розв'язання типових задач; виділення зеленим кольором слів, що означають математичні терміни; правил і найважливіших математичних тверджень. Дуже зручно розділені завдання для класної та домашньої роботи (самопідготовки) відповідно до позначень криптограми. Таке

розміщення матеріалу допомагає вчителю організувати закріплення методів розв'язування типових задач при виконанні домашньої роботи. Дидактичний матеріал до кожного пункту розподілено від найлегшого (усного) завдання до найскладнішого, логічного завдання за рівнями складності (рубрика «цікаві задачі для учнів не ледачих» позначених та завдань підвищеної складності * відповідно до рівнів навчальних досягнень учнів. Це задачі логічного характеру, їх теж можна використовувати у роботі для підвищення інтересу до предмета, розвитку евристичного мислення. Численний і різноманітний дидактичний матеріал дає змогу вчителю організувати роботу з групами учнів різного рівня.

Велика увага приділяється також задачам, у яких фігурують конкретні статистичні дані, представлено реальні побутові ситуації-життєві задачі з ілюстративним матеріалом, використовується інформація з українознавства, що дає можливість виховувати патріотизм учнів. Українознавчі задачі позначено. Усі завдання спрямовані на розвиток логічного мислення, пізнавальної активності, творчих здібностей. У посібнику не вказано завдання для конкретної форми роботи, все залежить від рівня класу та вибору вчителя.

Формуванню ключових компетентностей учнів сприятимуть сюжети текстових задач та задачі рубрики «Україна – це ми» та задачі із рубрики «Життєві задачі», ребуси, логіголови

На основі даних задач можна створювати проекти, розвиваючи цікавість учнів та міжпредметні зв'язки. Розв'язування задач спонукають думати, зіставляти різні методи; сприяють розвитку мислення (творчого, критичного) і застосуванню різних способів вираження думки; інтуїції – здатності передбачати результат і знаходити шлях до розв'язання, знаходити їм практичне застосування.

Навчання математики має бути спрямоване на забезпечення в учнів розвитку процедур узагальнення, порівняння, конкретизації, абстрагування, аналізу та синтезу. Саме такі задачі й краса їх розв'язання виховують смак, математичну культуру. Формуючи дійовий компонент математичної компетентності, необхідно створити для учнів оптимальні умови для поступового переходу від дій під керівництвом учителя до самостійних, даючи їм змогу самим шукати шлях розв'язання пізнавальних та практичних завдань.

Установлення ділових партнерських стосунків між учителем і учнем (діалогова взаємодія) сприяє вільному вибору, розкутості, творчій винахідливості, дослідницькій діяльності. Організація різних форм контролю навчально-пізнавальною діяльністю (фронтального, групового, індивідуального), а також само та взаємоконтролю.

Підручник є інструментом, який потрібно використати, щоб зробити урок цікавим і пізнавальним. Застосування комп'ютерних технологій робить традиційні уроки математики яскравими, насиченими. На цих уроках кожен учень працює активно, в учнів розвивається допитливість, пізнавальний інтерес. Комп'ютерні технології дозволяють підсилити мотивацію навчання. Засоби використання комп'ютерних технологій на уроках математики: навчальні програми, комп'ютерне тестування, цифрові освітні ресурси.

Цифрові освітні ресурси – це інформаційні ресурси освітнього характеру, які розміщені у веб - просторі локальної чи глобальної мережі у вигляді різних форматів (текстового, графічного, архівного, аудіо та відео форматів і т.д.).

Одним з ресурсів, який я використовую у своїй роботі є LearningApps, на якому можна створювати інтерактивні вправи або використовувати вже існуючі. Сервіс містить шаблони завдань, які можна переглянути й обрати безпосередньо перед створенням власного дидактичного ресурсу. Крім того, для кожного завдання можна встановити конкретні параметри, зокрема: назву вправи; опис завдання; формулювання завдання; додати аудіо та/або відео; підказки для учнів; текст, що буде з'являтися, якщо завдання розв'язане правильно, тощо.

Усі вправи поділено на категорії, які відповідають виду завдання, яке потрібно виконати учням: вибір, розподіл, послідовність заповнення, онлайн ігри, інструменти. Їх можна використовувати у роботі з інтерактивною дошкою, або як індивідуальні вправи для

учнів. Автор посібника Істер О. створив інтерактивні вправи – онлайн додаток до посібника, у якому розміщено додаткові завдання та домашні самостійні роботи. (<https://learningapps.org/user/ister%2069>)

Гарні та цікаві презентації — ключ до розуміння предмету учнем, програма PowerPoint - сервіс, який дозволяє втілити це в життя. На уроці з використанням презентації, як і на будь-якому іншому, мають бути наявні всі основні етапи, змінюватися може лише їх тривалість. Презентації використовую на різних етапах уроку: актуалізації знань, перевірки домашнього завдання, ознайомлення з новим матеріалом, закріплення, узагальнення та систематизації знань. Використовуючи презентації, я впевнилася, що на таких уроках доцільно збільшити час на проведення етапу мотивації, адже завдяки презентації можна збільшити його пізнавальне навантаження. Правильна мотивація учнів сприяє кращому засвоєнню знань та творчій діяльності учнів на уроці математики.

Використання презентацій допомагає урізноманітнити й етап актуалізації знань, адже запитання можна ілюструвати графічними об'єктами, анімацією, звуковим супроводом, можна подати кілька слайдів із попередніх уроків, з кросвордами, ребусами тощо.

На етапі пояснення нового матеріалу можна використовувати фото, аудіо, відео-фрагменти, гіперпосилання для зміни послідовності показу, що дає вчителю змогу на свій розсуд змінювати хід бесіди, акцентувати увагу на найскладніших моментах уроку залежно від сприйняття матеріалу учнями і від ситуації на уроці. На слайдах доцільно подавати лише основні думки, визначення, дати і назви подій, формули, фото, графічні та відео фрагменти тощо. Виділяти ті елементи, до яких слід привернути увагу учнів.

На етапі закріплення знань можна дати ілюстровані запитання, завдання для групового або індивідуального виконання, запропонувати учням самостійно прокоментувати вже показані слайди, які вчитель демонстрував на етапі пояснення нового матеріалу. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на навчальних заняттях з математики сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, швидкому та ефективному засвоєнню ними навчального матеріалу, формуванню ключових компетенцій.

Комп'ютерні презентації, виконані в програмі PowerPoint, підвищують якість уроку математики, покращують мотивацію учнів до навчальної діяльності, сприяють підвищенню уваги, зосередженню на основних моментах уроку та їх осмисленню.

Прикладом такого уроку є фрагмент уроку «Множення десяткових дробів на розрядну одиницю», де поєднанні різні форми та методи роботи, що сприяють формуванню компетентностей.

Цікавими та доцільними у використанні на уроках математики є застосування Google сервісів, що полегшує роботу в умовах дистанційного та змішаного навчання. Зокрема в додатку «GoogleClassroom» можна створювати інтерактивне онлайн-середовище, у якому можна виконувати завдання та проводити зустрічі.

В умовах дистанційного та змішаного навчання сервіс Google Jamboard дозволяє учителю демонструвати ключову інформацію під час онлайн уроку в Google Meet конференціях, а також одночасно взаємодіяти з усім класом чи окремою групою школярів у режимі реального часу. За допомогою інтерактивної дошки можна не лише пояснювати навчальний матеріал, а й активізувати увагу школярів та запропонувати їм виконати індивідуальні чи завдання у групах з використанням готових шаблонів. На прикладі проведеного уроку можна прослідкувати.

Таким чином, використання даних сервісів на уроках дозволяють учневі працювати у своєму власному режимі, здійснювати самостійну навчально-дослідницьку діяльність, не створюючи дискомфорту.

Навчання стає більш змістовним і видовищним, сприяє розвитку самостійності й творчих здібностей учнів, істотно підвищує рівень індивідуалізації навчання, робить процес цікавим .

Доповненням до цих сервісів є платформи «На Урок» та «Всеосвіта», які я використовувала для перевірки знань учнів за допомогою створених тестів та перевірочних робіт. Отримання результатів опитування відбувається на занятті без тривалої перевірки та миттєво виводиться на екран.

Тести з математики, виготовлені в відповідних тестових програмах, автоматизують трудомісткий процес тестування, моніторингових відстежень процесу засвоєння учнями певних тем, спонукають учня до активізації пізнавальної діяльності з метою отримання кращих результатів навчання.

Сьогодні, як ніколи, гостро стоїть завдання осмислення й пізнання буття, створення нової філософії освіти, відкритої до таємниць життя людини, її прагнення, життєвого потенціалу. На цій підставі має формуватися нова педагогіка – педагогіка компетентної відповідальної людини. Сенс реалізації компетентнісного підходу у навчанні математики в основній школі полягає у розвитку в учнів здатності самостійно вирішувати проблеми в різних сферах і видах діяльності на основі використання математичних знань і власного досвіду учнів. Зміст навчання математики являє собою дидактично адаптований досвід вирішення використання математичних понять і методів для розв'язання різноманітних проблем, включаючи навчальні, пізнавальні, світоглядні прикладні, практичні.

Модельна програма та підручник Істера О.С. дає можливість досягати цих цілей з використанням різних форм роботи та інформаційно-комп'ютерних технологій.

Упровадження нетрадиційних форм навчання на уроках математики в Новій українській школі

Ткаченко Н. М.

Відкрити в кожній дитині творця.

Дати їй змогу пробудитися і розквітнути.

В.О.Сухомлинський

Сучасна освіта — це освіта для людини. Її стрижнем є розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання здатності до самоосвіти і саморозвитку особистості, яка вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя.

Працюючи в школі та спостерігаючи за школярами, я дійшла висновку, що для багатьох учнів визначальним чинником вивчення математики є її загальнознана роль у житті та інших науках. Але є учні, які на уроці перестають слухати або, навпаки, тільки роблять вигляд, що слухають, але не чують, якщо новий матеріал їх не зацікавив з самого початку. Запобігаючи байдужості на уроці, появу нового матеріалу потрібно підпорядковувати природній допитливості школяра: новий факт не виникає з «нічого»; разом з дітьми з'ясувати можливості його застосування, а форму організації навчання обирати оптимальною. Отже, завдання, яке постало перед учителем — пробудити здібності своїх учнів, виховати в них сміливість думки і впевненість у тому, що вони розв'яжуть кожну задачу, у тому числі й творчого характеру. Без особистого захоплення справою, без наявності педагогічного такту і таланту, без умілого вибору форм навчання, методів, прийомів та засобів втілити це в життя неможливо. На сьогодні школа має стати майстернею, де вчителі разом з учнями будуть продукувати нові знання. Тому серед пріоритетних функцій визнано формування розгорнутої навчальної діяльності, тобто уміння вчитися.

Серед особливостей Нової української школи визначають дитиноцентризм; компетентнісний підхід; не вивчення предмету, а навчання дитини; використання інтегрованих уроків; ігрових форм навчання; зміни до системи оцінювання; творчий та діяльнісний підхід до навчання; залучення усіх дітей до освітнього процесу.

Протягом навчального року вся робота була побудована відповідно до модельної навчальної програми «Математика 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автор Істер О.С.). Програма має компетентнісну спрямованість, побудована не тільки логічно, а й продумано і послідовно. Для забезпечення компетентностей в освітньому процесі, в програмі запропоновані такі види навчальної діяльності, як проектна і дослідницька діяльність, моделювання, використання навчального та життєвого досвіду учнів. Також пропонуються практичні роботи на вимірювання і побудову, які сприятимуть формуванню математичних компетентностей учнів.

У своїй роботі ми використовували навчальний посібник для 5 класу «Математика» (автор Істер О.С.). Пропонований в ньому матеріал подається у доступній для учня формі. У навчальному посібнику враховано наступність між початковою і базовою загальною середньою освітою. Також посібник має поурочну структуру. Не секрет: діти не дуже люблять читати великі тексти, тому у посібнику пояснення нового матеріалу ущільнено. Весь матеріал подається у вигляді блоків. У посібнику запропоновано велику кількість задач з рубрик «Життєва математика», «Цікаві задачі – поміркуй одначе», багато головоломок, ребусів та задач - проектів, що дає можливість перетворити навчання на цікавий творчий процес. Міжпредметні зв'язки дають змогу збільшити уявлення учнів про будь-яку тему та закріпити свої знання на практиці.

Працюючи з дітьми, я намагаюсь бачити в учневі унікальну особистість; розвивати творчі здібності учнів; дарувати радість пізнання, віри в свої сили; створювати позитивний мікроклімат, навчати так, щоб учні усвідомлювали необхідність знань для життя. Свою роботу я намагаюсь будувати так, щоб кожен наступний урок базувався на попередньому, а попереднє закріплювалося наступним. На уроках пропоную учням творчі завдання, прикладні задачі, а також такі, що містять знання з деяких наук. Наприклад: математика і фізика, математика і біологія, математика і економіка. Щоб розвивати логічне мислення, пропоную задачі з логічним навантаженням. На практиці використовую такі форми діяльності, як групова та парна робота, де діти набувають досвід спілкування державною мовою, а ще крім того, привчаю дітей до роботи з текстом.

Спілкуючись з дітьми, я звернула увагу на те, що більшість дітей 5 класу Нової української школи не бояться відповідати, але є і ті, хто при цьому боїться сказати неправильно. Тому на уроках я постійно наголошую на тому, щоб вони не боялися помилитись, висловлювати своє бачення на розв'язання тих чи інших завдань. Ми не ідеальні, діти також, показую їм, що і я можу робити помилки, тому завжди звертаю увагу на те, щоб діти були уважними. А скільки задоволення отримують діти після того, як побачать помилку, «свідомо» допущену мною. Спілкуючись з дітьми, я намагаюсь часто використовувати фрази: «Я вдячна тобі за запитання», «Я рада, що ви впорались з таким завданням», «Мені приємно було провести з вами час». А від дітей кожного разу приємно чути: «Дякуємо за урок».

Сучасна освіта – це освіта для розвитку учнів, основне завдання якої плекати особистість, яка здатна до саморозвитку, самоосвіти, творчої діяльності, а також діалогу з суспільством та природою. Сучасне покоління має свої характерні особливості і відмінності, інтереси та можливості, які потрібно враховувати в процесі навчання і виховання.

Працюючи з учнями 5 класу Нової української школи, я намагаюсь знайти такі шляхи удосконалення освітнього процесу, які сприяли б самовираженню учнів, їх особистісно-ціннісному ставленню до навчання, умінню виконувати творчі завдання. Таким шляхом є проведення уроків з використанням нестандартних форм роботи.

Використання цікавих форм і методів навчання відкидає одноманітність, посилює інтерес до предмета, розвиває творче, продуктивне мислення, вчить культурі спілкування, поліпшує міжособистісні взаємини, краще реалізує єдність навчання, виховання і розвитку учнів. Усний рахунок, наприклад, дає можливість розвивати уважність, ініціативу, підвищує дисципліну, активізує розумову діяльність, тобто формує компетентність, яка допомагає

саморозвитку. Математичний диктант розвиває самостійність мислення, формує гнучкість і точність думки, розвиває увагу та пам'ять, тобто формує самоосвітню компетентність. Математична естафета дає можливість закріпити знання учнів, формує вміння перевіряти, слухати, думати. Як результат - ми формуємо пізнавальну компетентність. Робота з підручником має на меті навчити працювати з інформацією; закріпити знання тексту, розуміння теми. В результаті ми формуємо комунікативну і пізнавальну компетентності. А розв'язування задач, виразів з коментуванням допомагає формувати інтелектуальну і полікультурну компетентності. Такі форми роботи сприяють підвищенню інтересу до математики та якості знань.

Формуванню соціальних, комунікативних, інформаційних компетенцій чи не найбільше сприяють дидактичні ігри та нетрадиційні уроки. Тому доповнення традиційних методів та прийомів роботи інноваційними, дає значно кращий результат: активізує мислення, мотивує навчання, заохочує учнів до самовираження. Нетрадиційні форми роботи навчають, організовують, розвивають пізнавальні можливості учнів; сприяють розвитку логічного мислення та аналітичних здібностей школярів; стимулюють і підвищують їх інтерес до вивчення математики; розвивають вміння приймати правила рішення в різних життєвих ситуаціях, тобто готують до реального життя. П'ятикласникам подобаються завдання творчого характеру, які розвивають у них пізнавальний інтерес: складання казок, кросвордів, ігор, виконання творчих робіт, участь у математичних змаганнях .

Швидкий розвиток науки, зростання обсягу нової інформації потребують від сучасної школи підготовки активних, самостійних людей, які мали б високі творчі здібності та володіли б певними якостями, уміли б самостійно критично мислити, знаходити шляхи вирішення проблеми, грамотно опрацьовувати інформацію.

Основне завдання сучасного вчителя – залучити учнів до активної та самостійної діяльності. Дидактичні ігри та нестандартні завдання запобігають перевтомленню, підвищують працездатність, сприяють фізичному розвитку, формують у них конкретні уявлення. Призначення ігор різноманітне. Це і ознайомлення з новим матеріалом, і закріплення, повторення раніше набутих знань. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватись, самостійно думати, розвивати увагу, спостережливість, кмітливість. У грі всі діти займають активну позицію. Дидактичні ігри на уроках, пов'язані з розвитком пізнавальних інтересів школярів, розвивають усне мовлення та логічне мислення. Ігрові форми уроків варто широко використовувати як засіб навчання, виховання і розвитку . Гра вчить бути витриманим і у важкі хвилини боротися до кінця.

Для дітей Нової української школи, як і для всіх інших, важливість нетрадиційного уроку полягає в тому, що він підвищує ефективність навчання, зацікавлює учнів до вивчення нового матеріалу та сприяє розвитку творчої особистості учня. Дидактичні ігри, які ми використовуємо на уроках математики, розвивають мислення, кмітливість, збагачують увагу учнів, спонукають їх до пошуку, активізують клас під час вивчення нового матеріалу і закріплення вже вивченого матеріалу. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, мислити самостійно, розвивається потяг до знань. Захопившись, учні не помічають, що вчать, пізнають, запам'ятовують нове, орієнтуються в незвичних ситуаціях, поповнюють запас уяви, понять, розвивають фантазію, зорову пам'ять. Так реалізуються всі необхідні компетентності. Навіть найпасивніші з учнів включаються в гру з великим бажанням, докладаючи зусилля, щоб не підвести товаришів по грі. Процес гри, її результати часто спонукають деяких учнів замислитися, які прогалини є в їхніх знаннях та як їх ліквідувати. Це, у свою чергу, дає змогу формувати в учнів здатність мобілізувати свій творчий потенціал, зібратися з думками і показати себе в екстремальній, стресовій ситуації з кращого боку, є важливим фактором для формування життєвої компетентності особистості. Кращі результати гра приносить, коли змагання відбувається між командами, а мотив змагання виражається у назві гри. Наприклад: «Математичний футбол», «Брейн-ринг»,

«КВК», гра «Так чи ні», «Ромашка», «Знайди помилку», «Мовчанка», «Закодовані вправи», «Математичне лото», «Математична естафета» та інші.

Цікавими для теорії і практики є нестандартні уроки. В своїй практиці проводжу нестандартні уроки, які не лише містять елементи гри, а й є дидактичною грою за змістом і пов'язані певним сюжетом та ідеєю. Це урок -гра, урок - змагання, урок - подорож, урок - КВК, урок - казка уроки - конкурси, вікторини. На мою думку, навчання стане творчим процесом тоді, коли воно сплановане як пошукова діяльність самих учнів. З цією метою використовую інтерактивні методи навчання, які максимально стимулюють пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу школяра. Саме таким чином формуються та розвиваються соціальні компетентності. Щоб заохотити до активності і почути думку кожного учня, впроваджую прийоми «Мікрофон», «Закінчи речення», «Мозковий штурм».

Отже, я вбачаю у використанні нетрадиційних форм і методів навчання можливість зробити процес навчання цікавим та всепоглинаючим; створити у дітей робочий настрій; допомогти подолати труднощі в засвоєнні навчального матеріалу.

Наведу декілька прикладів проведення дидактичних ігор та уроків з використанням нетрадиційних форм і методів навчання.

Дидактичну гру «Хто це?» можна провести під час вивчення теми «Ділення десяткових дробів».

Спосіб гри: Завдання проектується на дошку. Учні обчислюють усно, за чергою виходять до дошки і заповнюють таблицю.

Завдання: Виконайте дії, розташуйте отримані числа в порядку зростання в таблицю. Заповніть нижній рядок таблиці відповідними буквами. Закресліть третю та восьму букви і прочитайте слово. Чи знаєте ви, хто це?

С $0,64:3,2$ М $1:0,5$ А $0,125:25$
 Е $1:0,125$ Р $0,63:21$ Д $83:0,01$
 Х $0,56:0,7$ І $18,91:11$ К $47:0,1$

чи									
сло									
бу									
ква									

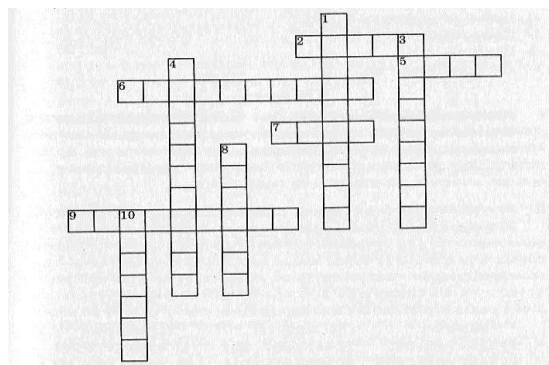
Дуже добре сприймаються дітьми різноманітні **кросворди**. Ними можна користуватись на будь – якому етапі уроку. Як приклад я пропоную розглянути кросворд, який можна використати при підведенні підсумку уроку. Проводиться у формі колективного заповнення кросворду по темі: «Додавання та віднімання натуральних чисел»

По вертикалі:

- Дія, за допомогою якої з'ясовують, на скільки одне число менше або більше за інше.
- Назва закону додавання для кількох чисел.
- Назва закону додавання для двох чисел.
- Результат дії віднімання.
- Число при дії додавання.

По горизонталі:

- Знак, який використовують при записі дії віднімання.
- Знак, який використовують при записі дії додавання.
- Компонент дії віднімання, який записують на першому місці.

7. Результат дії додавання.

9. Дія, за допомогою якої знаходять загальну масу будь-чого.

Урок - КВК у 5 класі

Тема уроку: Додавання і віднімання десяткових дробів.

Мета уроку: *формуванню компетентності:* предметні (знання і вміння учнів виконувати додавання і віднімання десяткових дробів, уміння застосовувати теоретичні знання на практиці; удосконалення обчислювальних навичок, навичок самостійної діяльності, культури математичної мови, інтелектуальні та творчі здібності; ключові (уміння вчитися: активну пізнавальну діяльність, логічне мислення, самостійність уміння швидко орієнтуватися в ситуації, приймати рішення; комунікативні (навички спілкування в колективі, толерантне ставлення до думок оточуючих, уміння вислухати їх).

Форма проведення: урок - КВК.

Готуючись до уроку – КВК учні обирають капітанів команд, команди придумують назву, девіз, емблему, коротке представлення, виконують домашнє завдання.

Хід уроку

Ведучим КВК є вчитель. Він оголошує тему і правила гри, представляє членів журі та своїх асистентів.

I. Конкурс «Представлення команд» (назва, девіз, емблема).

Максимальна кількість балів – 6.

II. Конкурс «Розминка» . Команди виконують самостійну роботу на 5 -7 хвилин по варіантах . Асистенти роздають учням листочки з завданням.

Обчислити зручним способом:

а) $6,25 + 3,402 - 3,25$; а) $14,07 + 3,1 - 2,1$; а) $5,19 + 7,81 - 3,976$.
б) $21,528 + (7,462 - 3,9)$; б) $9,771 - (6,6 + 1,171)$; б) $45,99 - (7,65 + 11,35)$.

Записати відповідь в метрах :

а) $48,5\text{м} - 96\text{ см}$; а) $34,8\text{м} - 98\text{ см}$; а) $52,8\text{м} - 48\text{см}$.
б) $1,2\text{км} + 840\text{м}$; б) $3,4\text{км} + 750\text{м}$; б) $2,5\text{км} + 350\text{м}$.

Розв'язати рівняння :

$8,6 - x + 3,75 = 1,8$; $x - 1,84 - 4,5 = 0,4$; $13,5 - x + 2,8 = 9,7$.

Виграють ті команди, які виконали найбільше правильних завдань. Проводиться взаємоперевірка і порівняння результатів з дошкою. Правильні результати позначаються знаком „+”, а неправильні – знаком „-“. Потім підраховується кількість „+” і „-“ на кожному листочку . Асистенти підраховують загальну кількість правильних і неправильних відповідей. Оголошуються результати розминки.

III. Конкурс « Математичне прислів'я».

Представники команд за чергою говорять прислів'я з числами і числівниками. Команда, яка більше назве їх за 3 хвилини, отримує 3 бали.

IV. Конкурс «Естафета рівнянь».

Завдання для кожної команди записані на картках, які складені одна на одну на столі вчителя. За сигналом вчителя перші учні в ряду кожної з команд підходять до столу, беруть верхню картку, записують рівняння на дошці, розв'язують його і передають естафету іншим членам команди, і т.д. Кожен учень розв'язує своє завдання і може принести команді 2 бали. За правильністю виконання слідкують учасники обох команд. Вчитель і члени журі оцінюють роботу. Враховується час і правильність розв'язання завдання.

Розв'язати рівняння:

V. Конкурс «Закодований вислів».

Розшифрувати девіз уроку. Учні, розв'язавши рівняння в попередньому конкурсі, за одержаними коренями рівнянь, складають вислів, поставивши у відповідність числу - слово.

I

- 1) $3,7+x = 9,2$
- 2) $7,1 - x = 3,5$
- 3) $x - 9,2 = 1,87$
- 4) $x + 8,3 = 13,65$
- 5) $16,78 - x = 9,3$
- 6) $3,1 - x = 0,92$
- 7) $x + 0,08 = 1 - 0,8$
- 8) $x + 5,25 - 3,98 = 6,72 + 9,91$

II

- 1) $8,1 - x = 2,6$
- 2) $2,73 + x = 6,33$
- 3) $9,2 + x = 20,27$
- 4) $x - 3,2 = 2,15$
- 5) $15,26 - x = 7,78$
- 6) $5,2 - x = 3,02$
- 7) $3,2 - x = 1 + 2,08$
- 8) $x + 6,78 - 5,51 = 8,3 + 8,3$

III

- 1) $11,3 - x = 5,8$
- 2) $1,2 + x = 4,8$
- 3) $x - 3,4 = 7,67$
- 4) $7,25 + x = 12,6$
- 5) $12,46 - x = 4,98$
- 6) $7,3 - x = 5,12$
- 7) $x + 0,28 = 2 - 1,6$
- 8) $4,32 - 3,05 + x = 7,5 + 9,13$

Оцінка – 4 б

1—5,5

2—3,6

3 -- 11,07

4—5,35

5—7,48

6—2,18

7—0,12

8—15,36

з-----5,35

десяткові---0,12

май-----3

теми-----7,48

дроби-----2,18

знання-----5,5

чудові-----11,07

VI. Конкурс капітанів.

До дошки одночасно виходять капітани і розв'язують відповідні рівняння:

1) $16,7 - (a + 3) = 8,14;$

2) $9,3 - (a + 2) = 4,18;$

3) $14,6 - (a + 4) = 6,82.$

Члени команд розв'язують завдання своїх капітанів самостійно в зошитах. Якщо капітан не може справитися зі своїм завданням, то просить допомоги у команди. За допомогу знімається половина балів цього конкурсу. Максимальна оцінка - 4 бали.

Домашнє завдання: Повторити тему. Виконати самостійну роботу з підручника. Скласти кросворд, в якому б використовувалися терміни: дріб, кома, додавання і т. д.

Підсумок уроку: На початку уроку клас було розподілено на три команди конкурентів. Але наш урок підтверджує протилежну думку, ви - клас односторонців, які вміють застосовувати набуті знання, а це означає, що кожен з вас, як сьогодні, так і в майбутньому, буде компетентним у певній галузі. Дякую за роботу.

Підводяться підсумки, оголошується команда - переможець, оцінками „нагороджуються” найактивніші учасники КВК.

Урок - подорож у 5 класі

Тема уроку: Прямокутник. Трикутник і його види.

Мета уроку: *формувати компетентності:* предметні (знання учнів про класифікацію трикутників, уміння розв'язувати задачі на обчислення периметра прямокутника, квадрата і трикутника; уміння застосовувати теоретичні знання на практиці; ключові (розвиток логічного мислення, навичок самостійної діяльності, інтелектуальних та творчих здібностей); комунікативні (уміння висловлювати власну точку зору, вироблення в учнів правильної вимови математичних термінів, пояснення своїх дій, звернення уваги на зв'язність мовлення).

Тип уроку: узагальнення і систематизація знань, умінь, навичок.

Форма проведення: урок – подорож.

Саме на подоланні труднощів
росте і розвивається математик.
О.Хінчин.

Хід уроку

Перед тим, як відправитися подорожувати, обираються капітани і формуються команди.

Усі ви, діти, любите подорожувати. Сьогодні ми з вами будемо мандрівниками – дослідниками і вирушимо у незвичайну подорож на теплоході „морем” геометричних фігур. Мандруватимемо морем не звичайним, а математичним і побуваємо у різних портах. Успіх нашої подорожі залежить від усіх нас. У морі можуть виникнути перешкоди і труднощі, але якщо ви будете дружніми, дисциплінованими і працьовитими, то зможете успішно подолати їх.

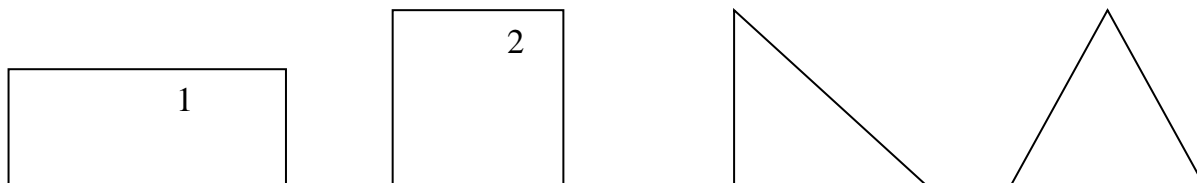
Я бажаю всім щасливого плавання.

I. Актуалізація опорних знань.

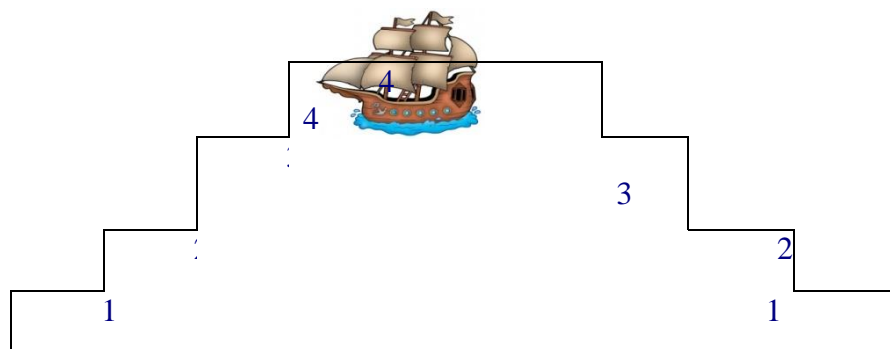
(згадати, які фігури вивчали, види трикутників, як визначити периметр)

1) Зараз ми знаходимося в «порту усних обчислень». Розпочинаємо посадку на теплохід.

Завдання 1. Знайти периметри фігур, зображених на малюнку (за даними довжини сторін)

(До дошки одночасно виходять учні з різних команд, які виконують 1 завдання, відповідь записують на 1 сходинку, передають естафету другому учаснику і т.д. Перемагає та команда, яка правильно і швидко виконає всі завдання)

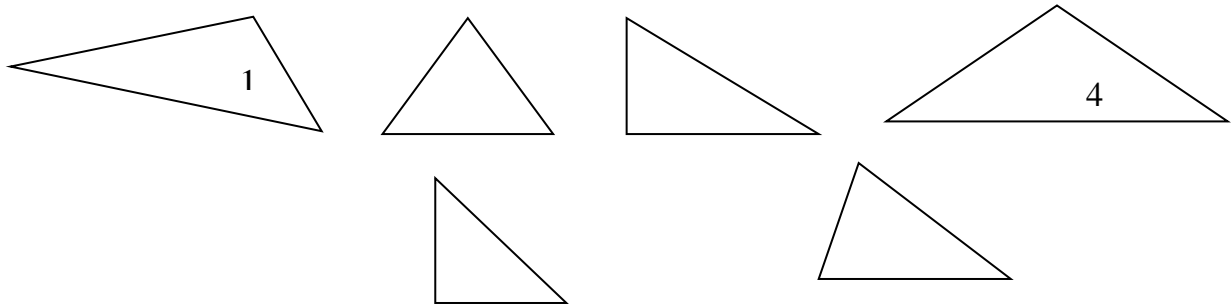

(Усі учні виконують ці завдання в зошитах.)

Посадка проведена. Подорож розпочалася.

2). Але що це? Радисти передають, що немає зв'язку з землею. Його негайно треба відновити, але для цього командам потрібно виконати завдання.

Завдання 2. Визначити вид трикутників, зображених на малюнку, залежно від виду його кутів і рівності сторін.

Нарешті радисти доповіли, що зв'язок із землею відновлено . То ж наша подорож триває.

II. Розв'язування задач на знаходження периметрів фігур.

Наш теплохід прибуває до «*порту задачного*». Щоб митний контроль дозволив зайти теплоходу в порт, треба розв'язати задачу.

Завдання I команди:

Задача 1. Периметр прямокутника 46 см, одна з його сторін 13 см. Знайти довжину другої сторони.

Задача 2. Теплохід вирушив у круїз морем із заходом в порти А,В,С. Відстань від порту А до порту В 350 морських миль, що на 27 миль більше, ніж від порту В до С, а від С до А на 138 миль більше, ніж від В до С. Скільки всього миль подолав теплохід?

Завдання II команди:

Задача1. Периметр рівнобедреного трикутника 49см, основа – 17см. Знайти бічні сторони трикутника.

Задача2. На нашому теплоході, який вирушив у круїз, є басейн. Він має форму прямокутника, ширина якого 25м, що на 18м менше довжини. Знайти довжину огорожі цього басейну.

III. Фізкультхвилинка.

Наш теплохід прибув в «порт розваг»

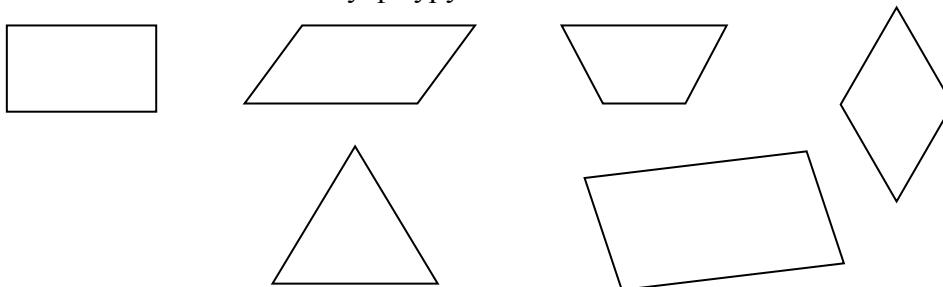
Конкурс для команд: До дошки виходять по одному представнику від кожної команди.

Завдання: Одночасно накреслити лівою рукою квадрат, а правою – трикутник. У кого краще вийде.

IV.Розв'язування вправ на розвиток логічного мислення .

Ми знову у морі. Але чи не здається вам, що ми знову стоїмо? На горизонті видніються коралові рифи. Щоб їх обминати , треба виконати наступні вправи.

1) Хто швидше знайде зайву фігуру?

V. Розв'язування вправ на повторення.

Ми продовжуємо плавання. Але раптом теплохід потрапив у туман. Правильний шлях нам можуть вказати тільки капітани команд. Для цього їм треба розв'язати рівняння(усі учні працюють в зошиті).

а) $(6 + 326) - 569 = 674;$

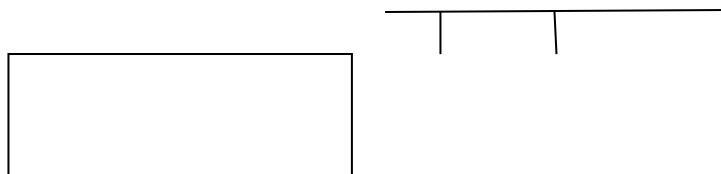
б) $568 - (a - 256) = 168$.

VI. Ми прибуваємо в «порт підсумковий»

Проводяться підсумки подорожі, визначається, яка команда була дружнішою і математично сильнішою. Учні, які добре працювали, „нагороджуються” оцінками.

I останній порт, куди ми з вами завітаємо, це «порт уважний»

Скільки прямокутників зображено на малюнку?

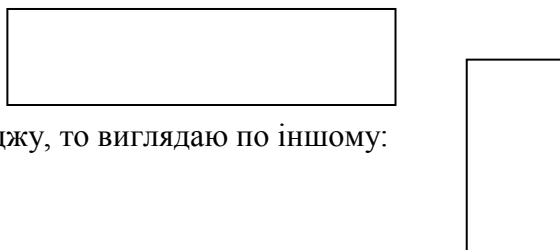

VII. Домашнє завдання. Написати маленьке оповідання «Я – прямокутник».

Пропоную вашій увазі декілька робіт учнів.

„Автобіографія” прямокутника.

Я- прямокутник. Сама назва говорить про те, що у мене всі кути прямі, тобто мають градусну міру 90^0 . У мене є брат – квадрат. Різниця між нами та, що сторони у нього рівні, а у мене не завжди, в залежності від того, як я себе почуваю. Якщо мені потрібно відпочити, то я лягаю, і маю такий вигляд:

а якщо я ходжу, то виглядаю по іншому:

А коли в мене щось болить, я роздуваюсь мов кулька і роблюсь схожим на рідного брата – квадрата. Для того, щоб пошити сорочку, мій тато, багатокутник, вимірює всі мої сторони і знаходить їх суму, тобто, обчислює периметр, використовуючи формулу $P = 2(a + b)$.

Тепер, дорогий друже, ти мене добре знаєш, і я певен, що всі задачі зі мною ти зможеш розв'язати. (О.Лук'янов)

Я – прямокутник.

Фігура я геометрична, зовні дуже симпатична.

І розказати хочу я

Про те, яка моя сім'я.

Тато, мама, я дитина – прямокутна в нас родина!

Нас дуже легко упізнати, треба лиш підрахувати:

Якщо кутів всього чотири

І прямий з них кожен кутик, це фігура – прямокутник.

Тато мій, квадрат поважний, будівельник і монтажник.

З прямокутників - цеглинок збудував для нас будинок.

Прямокутна мама наша прямокутну варить кашу,

прямокутний посуд мие, прямокутний одяг шие.

Я ж, малесенький квадратик, маю різних справ багато:

З квадратним песиком пограти, пісень квадратних поспівати.

Квадратних яблук з'їсти п'ять, а ще побігати, пострибати....

Ось така у нас сім'я – тато, мама й, звісно ж, я!(В.Голік).

Висновок: У сучасних умовах важливість нестандартного уроку полягає в тому, що він підвищує ефективність навчання, зацікавлює учнів до вивчення нового матеріалу. Використання нетрадиційних форм роботи підвищує інтерес до математики, вносить різноманітність в освітній процес, знімає втому, при цьому учні переживають пізнавальну радість і задоволення від своїх успіхів. Так як учні 5 класу ще не звикли до тривалої напруженої праці, проводити ігри або створювати ігрові ситуації важливо на кожному уроці. Використання нестандартних уроків та ігрових ситуацій на уроках математики створює сприятливі умови для організації колективної роботи та розширенню кругозору школярів за рахунок залучення їх до вивчення додаткового матеріалу з різноманітних джерел.

У використанні нетрадиційних форм і методів навчання я вбачаю можливість зробити процес навчання цікавим та всепоглинаючим; створити у дітей робочий настрій; допомогти подолати труднощі в засвоєнні навчального матеріалу. Нестандартні уроки спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності. Тому такі уроки найбільше подобаються учням, викликають у них творчий інтерес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Миколаєва Л.Є., Лісових Л.І. Використання нетрадиційних форм занять. Фахівець. 1992., №2.
2. Губа Л.А. Нетрадиційні уроки. Харків: Вид. Група „Основа”, 2005.
3. Коваленко В. Г. Дидактичні ігри на уроках математики. — 1990.
4. Прилуцька П. Дидактична гра на уроці // Математика в школі. — 2000. № 6.

ПРИРОДНИЧА ГАЛУЗЬ

*Хлівна О.В.,
учитель хімії та основ здоров'я*

У 2021-2022 навчальному році педагоги навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 - колегіум» продовжили пілотування Нової української школи у 5 класі. Державний стандарт базової середньої освіти передбачає наступність між початковою та базовою середньою освітою, тому пізнання природи учнями 5 класу продовжилось під час вивчення інтегрованого курсу «Пізнаємо природу».

Мета курсу - навчити учнів досліджувати, набувати природничих знань, працювати з інформацією природничого змісту, розв'язувати проблеми природничого спрямування.

Під час викладання інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» освітній процес був побудований так, щоб учні максимально засвоювали матеріал на уроці. Спочатку їх потрібно було здивувати, зацікавити, а потім навчити. На уроках переважала групова форма роботи. Систематично використовували різні освітні платформи: інтернет-сервіс інтерактивних вправ Learning Apps та WORDWALL, інтерактивний вміст (3D-сцени, навчальні відео) mozaBook, навчальні симуляції на платформі PhET, навчальні відео на YouTube, різні платформи для створення тестів. Під час дистанційного навчання використовували платформу Google Classroom.

Ключовим елементом освітнього процесу в Новій українській школі є дослідницька діяльність. Кожний учень – дослідник, а вчитель – наставник, який допомагає дитині

пізнавати світ природи. Тому майже під час кожного уроку учні працювали в групах, проводили дослідження, експериментували вдома, самостійно робили висновки та узагальнення. Саме активні форми і методи організації пізнавальної діяльності учнів сприяють інтелектуальному розвитку, критичності і гнучкості розуму, самостійності мислення.

З метою активізації пізнавальної активності учні розв'язували проблемні ситуації, висловлювали свої думки, обговорювали нескладні дослідження та аналізували їх. Під час освітнього процесу використовували ігрові моменти, які допомагали підтримувати постійну увагу, а особливо пасивні учні мали можливість виконати такий обсяг інтелектуальної діяльності, який їм недосяжний у навчальній ситуації. Завжди із задоволенням діти виконували інтегровані завдання творчого характеру, хмари слів, інтерактивні вправи. На кожному уроці надійним помічником була інтерактивна дошка її великий екран і наочність дозволяють краще сприймати матеріал. Можливості дошки: анімації, переміщення об'єктів, зміна і виділення інформації різними кольорами, дозволяли задіювати візуальні, аудіальні, а також кінетичні канали засвоєння інформації.

Педагоги обрали за основу модельну навчальну програму з інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» 5-6 класи автори Біда Д.Д., Гільберт Т. Г., Колісник Я.І. При вивченні курсу учні знайомляться з об'єктами та предметами дослідження фізики, хімії, біології, географії, астрономії та взаємозв'язками між цими науками.

Структура програми в 5 класі представлена п'ятьма розділами:

Розділ 1. «Пізнаємо світ науки» передбачає подальше знайомство дитини з наукою: науковими термінами, фактами, відкриттями, науковими джерелами, методами пізнання.

Розділ 2. «Пізнаємо будову речовин» спрямований на формування наукового світогляду й уявлень учнів про навколишнє середовище як джерело речовин, їхнє різноманіття, будова, властивості й застосування для практичних потреб людини.

Розділ 3. «Пізнаємо природу Землі» розширює знання учнів про Землю та її оболонки, які вони отримали в початковій школі. Учні знайомляться з гіпотезами та сучасними уявленнями про виникнення Землі, її форму, розміри, з внутрішньою будовою та способами зображення. Значна увага приділяється формуванню картографічної грамотності під час роботи з глобусом і картами.

Розділ 4. «Пізнаємо світ організмів» поглиблює і систематизує знання про живі організми, їх будову, класифікацію, різноманітність.

Розділ 5. «Пізнаємо себе і світ» завершує програму 5 класу і є узагальнюючим, який є практико-орієнтованим, спрямований на усвідомлення себе та своїх можливостей, розвиток власних здібностей, зокрема дослідницьких, формування в учнів стійкої мотивації та готовності використовувати отримані знання й вміння для корекції свого способу життя з метою зміцнення, покращення здоров'я, формування розуміння важливості біорізноманіття та його збереження, впливу людини на природу, формування системи природничих знань через виконання парних і групових завдань дослідницького та проєктно-конструкторського характеру.

П'ятикласники мали можливість працювати з навчальним посібником авторського складу: Дарія Біда, Тетяна Гільберт, Ярина Колісник. Посібник містить велику кількість різноманітного матеріалу, який учитель може обрати на власний розсуд: ілюстрації, таблиці, схеми, загадки, кросворди, інтерактивні завдання, відеоматеріали, цікавий матеріал для позаурочного читання та дослідження.

У першому розділі «Пізнаємо світ науки» учні знайомляться з вченими, які досліджують природу, їх винаходами та відкриттями. Діти, опрацьовуючи теоретичний матеріал, виконують завдання, що допомагають зацікавити, стимулюють поринути у світ науки, опанувати матеріал, розширити кругозір. Знайти відповіді на запитання допомогли вправи: «Асоціації», «Знайди пару», «Магічний квадрат», ребуси, закодовані слова та вислови. Перший експеримент – перевірка гіпотези на прикладі реп'яха та застібки-

липучки. Під час вивчення теми «Фізичні величини» учні повторили фізичні величини, використали вимірювальні прилади та на практиці визначили масу, об'єм, довжину, час, температуру. Діти поглибили знання про те, як пізнавати та досліджувати природу, як шукати відповіді на запитання.

При вивченні теми «Пізнаємо будову речовин» учні виготовляли з пластиліну молекули, експериментально досліджували та порівнювали фізичні властивості твердих, рідких та газоподібних речовин, цікавим було пізнання явища дифузії у рідинах при різній температурі речовини (використовували харчові барвники), окремо знайомились із властивостями води та розчинністю речовин у воді. Діти моделювали, експериментували, проводили виміри і розрахунки, склали вірші, казки, сенкани, розгадували кросворди. Дослідження продовжувались і в дома, де учні мали можливість, виготовити акварельні фарби, цікавою була модель колообігу води у природі. Цікавими були спостереження, неймовірні досліди, а також власні винаходи і маленькі відкриття. Завершуючи вивчення 1 та 2 розділу учні презентували буклети та лепбуки. Це гарний спосіб систематизувати, повторити та узагальнити вивчений матеріал.

Опрацювання 4 розділу «Пізнаємо світ організмів» та 5 розділу «Пізнаємо себе і світ» відбувалось дистанційно. Учні працювали за посібником та, не дивлячись на ситуацію, продовжили дослідницьку діяльність вдома. Цікавими були проекти: «Властивості повітря», «Природні метеорологи», «Рослини рідного краю», «Догляд за тваринами», «Мій домашній улюбленець», «Моя харчова тарілка», «Рух – це життя». Діти презентували свої дослідження та проекти під час онлайн-зустрічей або у вигляді фото та відео.

*Онученко Л.М.,
учитель географії, природознавства*

Навчання через дослідження

Навчити вчитися, дати дитині не тільки знання, а й практичні навички – компетентності, що дозволять їй самореалізуватися, знайти себе в сучасному суспільстві – це мета Нової української школи.

Згідно з модельною навчальною програмою «Пізнаємо природу. 5–6 класи», (автори: Біда Д.Д., Гільберг Т.Г., Колісник Я.І.) метою вивчення курсу «Пізнаємо природу» є формування в учнів цілісної картини світу та усвідомлення місця в ньому людини на основі єдності раціонально-наукового пізнання й особистого досвіду спілкування з природою; розвивати в учнів інтелектуальні, пізнавальні, дослідницькі, творчі та комунікативні здібності.

У змісті курсу «Пізнаємо природу» велику увагу приділено розкриттю способів та історії пізнання природи людиною, представлені основні природничі науки, визначена специфічна роль кожної з них у дослідженні навколишнього світу та в житті людини.

Основою для розроблення та добору змісту курсу «Пізнаємо природу» автори програми обрали системно-діяльнісний підхід до подання навчального матеріалу, його структурування та виділення. Це новий ступінь вивчення природи, що забезпечує формування первинних уявлень про взаємозв'язок між світом неживої і живої природи, між організмами й середовищем, поглиблює розуміння впливу діяльності людини на зміни, що відбуваються в сучасному навколишньому середовищі.

Засобами наукового дослідження є різноманітні форми роботи, такі як створення моделей явищ природи; складання словника наукових термінів; спостереження, вимірювання, дослідження, моделювання, робота з картою; екскурсії, практичні роботи.

Під час виконання різноманітних досліджень, розв'язування навчальних і життєвих проблем, реалізації проектів учні поглиблюють набуті в початковій школі знання щодо певних об'єктів і систем, а також навчаються пізнавати свій організм, розуміти важливість піклування про здоров'я з підліткового віку. Щоб урізноманітнити навчальний процес автори рекомендують:

1. Заохочувати допитливість, цікавість, ставити запитання.
2. Проводити спостереження та дослідження в природі під час екскурсій.
3. Розвивати вміння самостійно здобувати знання.
4. Застосовувати знання в нових умовах та перевтілювати їх в життєві ситуації.
5. Використовувати компетентнісні завдання.
6. Формувати продуктивне мислення.

Учитель – режисер, а учень самостійно здобуває знання через зміст посібника, проблемні питання, активні форми роботи, такі, як найпростіші дослідження, аналіз явищ, сприйняття наукової інформації.

Під час вивчення курсу «Пізнаємо природу» проявляється розвиток інтелектуальних, творчих здібностей і критичного мислення учнів. Це дає можливість пережити радість власного відкриття та перший досвід у розв'язанні проблем сучасності.

Значну частину запропонованих досліджень можна виконувати поза класною аудиторією – на шкільному подвір'ї, у парку, тощо. Велика увага приділяється моделюванню природних процесів, створенню навчальних моделей і розумінню значення моделювання для пізнання світу.

Так, починаючи з частини 1, розділ 1 «Пізнаємо природу» особлива увага приділяється отриманню знань через дослідження, спрямоване на ефективне закріплення учнями теоретичних знань і формування практичних умінь та навичок. Розроблені правила дослідження навколишнього середовища.

Правила проведення дослідження:

1. Постановка запитання.
2. Формулювання припущення.
3. Складання плану.
4. Безпосереднє проведення дослідження за допомогою:
 - а) обладнання:
 - збільшувальні прилади (лупа, бінокль, мікроскоп);
 - прилади для проведення експериментів(колби, пробірки,лабораторний штатив);
 - вимірювальні прилади(ваги, годинник,секундомір,термометр, лінійка);
 - б) методів: спостереження, експеримент, вимірювання.
5. Формулювання висновків та представлення результатів.

Методи досліджень, як способи пізнання природи:

Опис – дослідники описують різноманітні об'єкти і явища живої природи.

Спостереження – найдавніший та найдоступніший метод пізнання тіл і явищ природи у звичних для них умовах існування за допомогою органів чуття (зір, слух, дотик, смак).

Правила проведення спостереження:

1. Обирають об'єкт спостереження.
2. Визначають мету спостереження.
3. З'ясовують умови і тривалість проведення спостереження.
4. Продумують, чи знадобиться обладнання і яке саме.
5. Фіксують результати спостереження, склавши опис побаченого.
6. Роблять висновок (про що дізналися, виконуючи спостереження, які особливості природи виявили за допомогою методу спостереження).

Порівняння – після спостереження за кількома об'єктами їх порівнюють та роблять висновки про певну систематизацію.

Вимірювання – дає змогу визначати вимірювальні характеристики.

Під час вивчення теми «Чи міститься повітря у ґрунті» пропонуємо проведення дослідження, виконавши його, учні зможуть дати відповідь на питання: «що, крім гумусу, містить в собі родючий ґрунт?»

Дослідження: «Що повинен містити в собі ґрунт?»

1. Помістити ґрунт у склянку, швидко заповнити водою. Що ви спостерігаєте? Записати результати.

2. Помістити ґрунт у пробірку, закрити її та залишити її у темному місці на 30 хв. Що відбулося? Який висновок можна зробити? Записати результати.

3. Обговоріть результати дослідження, зробіть висновок.

4. Представте отримані результати.

Якщо з розумінням перших складових — опис, спостереження, порівняння та вимірювання в учнів не виникає проблем, то усвідомлення "що таке експеримент" іноді викликає труднощі.

Досліди чи експерименти – це вивчення тіл і явищ у спеціально створених умовах. Його можна неодноразово відтворювати. При проведенні експерименту проводиться вимірювання та передбачається спостереження за досліджуваним об'єктом.

Правила проведення експерименту:

1. Дослідник обирає об'єкт дослідження.

2. Ставить питання, на яке буде намагатися відповісти за допомогою експерименту.

3. Далі планує сам експеримент.

4. Результати експерименту дають змогу підтвердити передбачення дослідника або спростувати його.

Наприклад, експеримент, як цілеспрямоване відтворення природних явищ у штучних умовах демонструє дослід «Як відбувається процес випаровування у Світовому океані»:

Хід виконання

1. Наповнити склянку наполовину водою.

2. Розчинити у склянці чверть чайної ложки солі.

3. Щільно вкрити поліетиленовим пакетом склянку та закрити гумкою.

4. Поставити склянку на підвіконня в сонячну погоду.

5. Спостерігати за змінами, які відбуватимуться у склянці.

6. Спробувати на смак крапельки, які утворилися на стінках склянки.

7. Зробити висновок.

Моделювання – метод вивчення природи, що полягає у створенні моделей та проведенні з ними експерименту. Використовується тоді, коли тіло чи явище неможливо безпосередньо спостерігати.

Модель — штучне тіло, створене з метою дослідження властивостей певного тіла або явища.

Під час вивчення курсу учням пропонується виготовляти різноманітні моделі, зокрема: моделі рослинної та тваринної клітини, модель дихальної системи людини, моделювання процесу фільтрації нирками, модель головного мозку, розв'язування ситуаційних, проблемних завдань.

Теми досліджень у 5 класі тісно пов'язані з повсякденним життям, тому важливим елементом кожного дослідження є формулювання висновків відповідно до його гіпотези (припущення). Саме так учні встановлюють закономірності перебігу певних явищ і процесів та навчаються застосовувати їх під час розв'язування навчальних і життєвих проблем.

До кожної теми розділу запропоновані цікаві та різноманітні види діяльності, а саме:

- віруси – гра, складання пам'ятки про профілактику захворювання;

- бактерії – проект «Кисломолочні продукти»

- клітина – моделювання рослинної та тваринної клітин;
- гриби, лишайники – робота в групах над проектом « Як виготовляють дріжджі», екскурсія на підприємство;
- рослини – створення за зразком обраної учнями рослини своєї місцевості;
- тварини – створити таку колекцію комах, щоб жодна з них не загинула.
- людина – створення ментальної карти « Взаємозв'язок систем органів в організмі людини».

Під час виконання досліджень і розв'язання проблем необхідно розвивати медіаграмотність учнів – уміння оцінювати надійність інформаційних джерел, достовірність і науковість інформації та перетворювати її (інтерпретувати схеми, графіки, діаграми, інфографіку, табличні дані, та навпаки: на підставі текстової інформації або числових даних створювати графіки, діаграми тощо).

Можна комбінувати певні дослідження, самостійно визначати порядок їх виконання та час (оскільки запропоновано дослідження нетривалі і довготривалі), проте виконання експерименту є обов'язковим. Теми дослідницьких проєктів – орієнтовні, враховуються пізнавальні інтереси дітей та матеріально-технічне забезпечення.

Ознайомлення дітей зі світом природи є найважливішим засобом формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості, що володіє знаннями й навичками адекватної поведінки у природі.

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ГАЛУЗЬ

ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ПРАВА ДИТИНИ» У 5 КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Мачуський С.О., Шаматова А.Р.,
учителі історії та правознавства*

Навчання побудоване на засадах Нової української школи є одним із пріоритетів навчання, яке повинно приносити дітям задоволення. Дитина має почуватись у школі вільно: висловлювати власну думку, розставляти самостійно пріоритети у навчанні, проводити самостійні дослідження, самооцінювання. Така форма навчання формує у дитині особистість, яка швидко налагоджує контакти з однокласниками, вносить різноманітність у буденність. Діти мають відчувати, що вони потрібні вчителю, тому завдання сучасного педагога є необхідність частіше говорити учням про свої відчуття щодо їхньої спільної роботи, ділитися думками, емоціями. Це дозволяє налагодити відкриті стосунки, встановити довіру у колективі. Можна з впевненістю стверджувати, що вчитель, який є відкритим для своїх учнів може чекати у відповідь такої ж довіри. Вчитель зникає до нової ролі координатора освітньої діяльності: планує уроки з інтеграцією, груповими завданнями, вправами на критичне мислення, адже під час занять працюють переважно учні. Все це уже звичне для дітей. Діти вивчають світ навколо і здобувають практичні навички непомітно для себе.

Проте справжнім викликом для вчителів Нової української школи став 2021-2022 навчальний рік. По-перше, пілотні класи Нової української школи перейшли до п'ятих класів, по-друге, з лютого 2022 року діти навчалися дистанційно, почали вивчати різні предмети та знайомитися з багатьма вчителями.

Одним із пріоритетних напрямків програми модернізації освіти є дистанційне навчання, яке поставило нові виклики перед учителями. Адже від ефективної організації дистанційного навчання, від керівництва самим процесом і майстерності учителів залежить формування предметних та ключових компетентностей учнів. У наш час для вчителя

важливо творчо мислити, мати здатність орієнтуватися у просторі наукової інформації і сучасних інформаційних технологіях.

Варто зазначити, що вже звичним для багатьох учителів школи є спілкування з учнями через мережу Internet: консультації, обмін завданнями та їх виконання, підготовка проєктів та інше. Під час карантину таке спілкування набуло масового характеру, учні одержували завдання через розсилку та на сторінках сайту школи. Для вдалого упровадження елементів дистанційного навчання учителю необхідно мати навички користування Googl інструментами. Окрім того, для ефективного дистанційного навчання у п'ятих класах Нової української школи необхідно підготувати учнів та оснастити їх необхідними програмними засобами. Для вчителів, які залучаються до індивідуальних консультацій проведені практичні семінари, на яких відпрацьовуються основні прийоми комбінування елементів дистанційного навчання з офлайн – консультуванням.

Як показує практика, важливо впроваджувати єдині вимоги, якими повинні керуватися вчителі при роботі з учнями (розклад консультацій, порядок листування, організація чату, та інше.) та урахувати доцільність використання елементів дистанційного навчання на різних його етапах.

Учителями історії та правознавства школи № 3-колегіуму міста Сміли була розроблена власна програма курсу для 5 класу Нової української школи «Права Дитини». Кожен розділ предмету адаптований до учнів. Вивчення цього курсу є важливим для дітей, адже формування демократичного суспільства в Україні дає підставу для створення міцного правового аспекту держави. Насамперед, цей механізм повинен мати прояви у вихованні та організації освіченої молоді. Цей процес повинен охоплювати усі верстви соціальних груп, передусім здобувачів загальної середньої освіти.

Основним завданням правового навчання є комплексне вивчення усіх правових галузей поетапно. Такий стиль навчання дає можливість виховати свідомого громадянина та сформувані традиції поваги до законодавства.

Учні закладів загальної середньої освіти, у відповідності до типових освітніх програм, здійснюють ознайомлення з правовим курсом у 9 класі, вивчаючи навчальний предмет «Основи правознавства». Вивчають інтегрований курс у 10-му класі «Громадянська освіта», який містить у собі поєднання базових знань з економіки, правознавства, соціології, демократії, етики, психології, історії. Курс формує чітку громадянську позицію учнів та готує до майбутнього студентства школярів. Проте, варто зазначити, що знайомити учнів з правовими та громадянськими аспектами потрібно значно раніше.

Саме курс за вибором «Права дитини» є варіативною частиною суспільствознавчої освіти, метою якої є соціалізація особистості, формування в учнів національної свідомості й світоглядних засад, аналітичного мислення й відповідальності за власні вчинки, а також розвиток культурних потреб і творчих здібностей, дослідницьких навичок та здатності до самонавчання й самовдосконалення в умовах глобальних змін і викликів.

Метою вивчення курсу є ознайомлення учнів 5 класів закладів загальної середньої освіти із правами дитини, сприяння осмисленню ними найважливіших гарантованих державою законів, спрямованих на захист дітей, формуванню правового світогляду учнів, розумінню прав і свобод людини, розвитку ціннісних орієнтирів, ідеалів та переконань.

Відповідно до поставленої мети головними завданнями вивчення курсу є:

- формування в учнів стійкого інтересу до вивчення предметів правового та громадянського спрямування; потреби поважати права й свободи інших людей; навички життя в колективі, вміння обирати спосіб поведінки відповідно до життєвих обставин;
- ознайомлення учнів з правами людини, тобто їх особистими правами як основою самореалізації, підготовки до дорослого життя;
- сприяння розвитку громадянської компетентності, всебічному розвитку та духовному збагаченню особистості й правової культури учнів 5 класу;

- навчання аналізу ситуацій з власного життя та літературних творів з погляду прав дитини;
- удосконалення вміння власного правового захисту, самооцінки власних вчинків;
- виховання в учнів почуття поваги до держави і права, необхідності дотримання міжнародного та національного законодавства.

Курс складається з пояснювальної записки та програми курсу. Програма розрахована на 35 годин для 5 класу. Курс не передбачає домашніх завдань, виконання контрольних робіт. Під час уроків учні виконують практичні завдання разом з учителем. Розроблення курсу у 2022 році була представлена на обласній виставці в м. Черкаси.

Права дитини

(35 годин, 1 година на тиждень)

	Напрями навчальної діяльності здобувачів освіти	Тема заняття
ВСТУП		
1.	<p><i>учень/учениця:</i> пояснює поняття: декларація; пояснює, що таке права людини; поважає права своїх ровесників, інших людей; називає основний міжнародний документ із захисту прав людини – Загальну декларацію захисту прав людини; виявляє цікавість до правових знань.</p>	<i>Вступ</i>
КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРАВА ДИТИНИ ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ		
2.	<p><i>учень/учениця:</i> пояснює поняття: конвенція; називає основний міжнародний документ із захисту прав дитини – Конвенцію про права дитини; уміє пояснювати основні положення міжнародних та національних документів із захисту прав дитини; визначає пріоритетні потреби й обґрунтовує свій вибір; прагне чинити гідні вчинки; уміє обстоювати власні погляди та поважати чужі.</p>	Права людини для дитини. Конвенція про права дитини
3.	<p><i>учень/учениця:</i> пояснює поняття: категорії прав дитини; називає основні категорії прав дитини: права на виживання, права на розвиток, права на захист, права на участь; уміє обстоювати власні погляди та поважати чужі.</p>	Категорії прав дитини. Права на виживання. Права на розвиток. Права на захист. Права на участь

4.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>пояснює</i>, які категорії прав дитини входять до Конвенції про права дитини; <i>визначає</i>, які права входять до кожної категорії; <i>усвідомлює</i>, яке значення він/вона надає різним правам; <i>прагне</i> втілювати в життя цінності свободи, справедливості, рівності, гідності.</p>	<p>Що нам необхідно, щоб вижити. Що нам необхідно, щоб розвиватися як людям. Ми маємо право на безпеку та захист. Можливість брати участь</p>
5.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>усвідомлює</i>, що права однієї людини закінчуються там, де починаються права іншої людини; <i>розуміє</i> взаємозв'язок прав кожної окремої дитини і обов'язку дотримуватися нею прав іншої дитини; <i>називає</i> міжнародні та національні документи із захисту прав дитини; <i>розуміє</i> значення прав людини в Україні і світі.</p>	<p>Як мені вчинити?</p>
6.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>називає</i> основні права дитини; <i>називає</i> категорії прав дитини; <i>вміє</i> пояснювати окремі положення документів з прав дитини; <i>оцінює</i> необхідність захисту прав дитини в Україні і світі; <i>вміє</i> обирати спосіб поведінки відповідно до життєвих обставин; <i>поважає</i> права своїх ровесників, інших людей; <i>виявляє</i> цікавість до правових знань.</p>	<p>Узагальнення</p>
ПРАВА НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ		
7.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>розуміє</i> основні потреби людини та усвідомлює їх зв'язок з правами людини; <i>цінує</i> власну гідність і поважає гідність інших людей, їх свободу та недоторканість; <i>прагне</i> втілювати в життя цінності свободи, справедливості, рівності, гідності.</p>	<p>Мої потреби та бажання</p>
8.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>визначає</i>, що право на життя є основним в житті людини;</p>	<p>Право на життя</p>

	<i>пояснює</i> , які цінності людського суспільства є найважливішими; <i>визначає</i> пріоритетні потреби і обґрунтовує свій вибір.	
9.	<i>учень/учениця:</i> <i>пояснює</i> зміст права на достатнє і повноцінне харчування; <i>усвідомлює</i> нерівномірний розподіл продовольства на планеті й <i>відчуває</i> , як ця нерівність відображається на правах; <i>визначає</i> пріоритетні потреби і обґрунтовує свій вибір.	Право на достатнє харчування
10.	<i>учень/учениця:</i> <i>пояснює</i> зміст права на житло; <i>усвідомлює</i> необхідність соціальної реабілітації людей, які опинилися в тяжких соціальних умовах; <i>уміє</i> відстоювати власні погляди та поважати чужі; <i>цінує</i> власну гідність і поважає гідність інших людей, їх свободу та недоторканість	Право на житло.
11.	<i>учень/учениця:</i> <i>називає</i> права дитини з категорії «Права на виживання»; <i>вміє</i> пояснювати окремі положення документів з прав дитини; <i>оцінює</i> необхідність захисту прав дитини в Україні і світі; <i>вміє</i> обирати спосіб поведінки відповідно до життєвих обставин; <i>поважає</i> права своїх ровесників, інших людей; <i>виявляє</i> цікавість до правових знань.	Узагальнення
ПРАВА НА РОЗВИТОК ДИТИНИ		
12.	<i>учень/учениця:</i> <i>визначає</i> , які права необхідні молодій людині для зростання та розвитку; <i>пояснює</i> , які цінності людського суспільства є найважливішими; <i>визначає</i> пріоритетні потреби і обґрунтовує свій вибір.	Будуємо лінію життя
13-14.	<i>учень/учениця:</i> <i>усвідомлює</i> , що існують відмінні один від одного шляхи розвитку, що різні групи суспільства мають право	Ми різні – ми рівні

	на вибір свого шляху; <i>цінує</i> власну гідність і поважає гідність інших людей, їх свободу та недоторканість.	
15.	<i>учень/учениця:</i> <i>знає і вміє</i> пояснювати окремі положення міжнародних та національних документів з прав дитини, що захищають право на освіту; <i>уміє</i> визначати свої здібності та інтереси; <i>розвиває</i> бажання здобувати знання і вміння вчитися.	Освіта - для мене!
16.	<i>учень/учениця:</i> <i>уміє</i> характеризувати зміст права на відпочинок та дозвілля; <i>пояснює</i> окремі положення міжнародних та національних документів із захисту прав дитини; <i>прагне</i> робити гідні вчинки.	Відпочиваємо - розвиваємось!
17.	<i>учень/учениця:</i> <i>називає</i> права дитини з категорії «Права на розвиток»; <i>вміє</i> пояснювати окремі положення документів з прав дитини; <i>оцінює</i> необхідність захисту прав дитини в Україні і світі; <i>вміє</i> обирати спосіб поведінки відповідно до життєвих обставин; <i>поважає</i> права своїх ровесників, інших людей; <i>виявляє</i> цікавість до правових знань.	Узагальнення
ЯК ЗАХИСТИТИ СВОЇ ПРАВА		
18.	<i>учень/учениця:</i> <i>пояснює</i> поняття: соціальний захист; <i>вміє</i> пояснювати окремі положення міжнародних документів та національного законодавства; <i>оцінює</i> необхідність соціального захисту дитини; <i>прагне</i> втілювати в життя цінності справедливості, гідності та гуманності.	Соціальний захист для мене
19.	<i>учень/учениця:</i> <i>пояснює</i> поняття: насильство; <i>усвідомлює</i> своє право на захист від будь-яких проявів насильства;	Ми проти насильства!

	<p><i>вміє</i> обстоювати власні погляди на поважати чужі; <i>прагне</i> виробляти тверду волю, керувати собою.</p>	
20.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>розуміє</i> значення праці; <i>усвідомлює</i> свій обов'язок вносити посильну працю як член родини; <i>виявляє</i> піклування про своїх рідних та близьких; <i>розуміє</i> роль самовиховання позитивних звичок, їх цінність.</p>	Дитина і праця
21.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>пояснює</i> поняття: <i>експлуатація</i>; <i>негативно</i> ставиться до проявів жорстокості та експлуатації; <i>вміє</i> пояснювати окремі положення міжнародних та національних документів з прав дитини, що стосуються захисту від експлуатації дитячої праці.</p>	Геть, експлуатація!
22.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>розуміє</i> зміст права на захист дітей від участі у воєнних діях; <i>негативно</i> ставиться до проявів агресії, жорстокості; <i>цінує</i> власну гідність та поважає гідність інших людей; <i>прагне</i> втілювати в життя цінності свободи, справедливості, рівності, гідність.</p>	Дитина і війна
23.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>називає</i> права дитини з категорії «Права на захист»; <i>вміє</i> пояснювати окремі положення документів з прав дитини; <i>оцінює</i> необхідність захисту прав дитини в Україні і світі; <i>вміє</i> обирати спосіб поведінки відповідно до життєвих обставин; <i>поважає</i> права своїх ровесників, інших людей; <i>виявляє</i> цікавість до правових знань.</p>	Узагальнення
ПРАВО НА АКТИВНУ ГРОМАДЯНСЬКУ ПОЗИЦІЮ		
24.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>пояснює</i> зміст поняття: біженці, внутрішньо переміщені особи; <i>розуміє</i> проблеми біженців;</p>	Хто такі біженці?

	<p><i>усвідомлює</i> необхідність правового захисту та соціальної реабілітації дітей-біженців; <i>вміє</i> відстоювати власні погляди та поважати чужі; <i>цінує</i> власну гідність і поважає гідність інших людей.</p>	
25-26.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>усвідомлює</i>, що всі діти мають права на участь, незалежно від статі; <i>наводить</i> приклади з прочитаного про рівність і нерівність людей; <i>усвідомлює</i> рівність у правах жінок та чоловіків; <i>вміє</i> відстоювати власні погляди та поважати чужі.</p>	Дівчатка і хлопчики: рівні права
27.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>пояснює</i> поняття: дискримінація; <i>усвідомлює</i>, що існують різні форми дискримінації, та <i>визначає</i> шляхи боротьби з ними; <i>негативно ставиться</i> до будь-яких проявів дискримінації; <i>цінує</i> власну гідність і <i>поважає</i> гідність інших людей.</p>	Дискримінація – це не для нас!
28.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>називає</i> права дитини з категорії «Права на участь»; <i>вміє</i> пояснювати окремі положення документів з прав дитини; <i>оцінює</i> необхідність захисту прав дитини в Україні і світі; <i>вміє</i> обирати спосіб поведінки відповідно до життєвих обставин; <i>поважає</i> права своїх ровесників, інших людей; <i>виявляє</i> цікавість до правових знань.</p>	Узагальнення
МИ ВСІ РІВНІ У СВОЇХ ПРАВАХ		
29-30.	<p><i>учень/учениця:</i> <i>називає</i> міжнародні та державні документи із захисту прав дитини; <i>розуміє</i> значення захисту прав дитини; <i>розуміє</i>, куди може звернутися дитина за захистом своїх прав; <i>знає</i> як отримати інформацію про захист своїх прав; <i>вміє</i> відстоювати власні погляди</p>	Захист прав дітей

	та поважати чужі.	
31 - 32.	<ul style="list-style-type: none"> - <i>учень/учениця:</i> - <i>пояснює</i> поняття: особливі потреби; - <i>усвідомлює</i> необхідність особливого захисту прав дітей з особливими потребами; <i>прагне</i> чинити гідні вчинки. 	Права дітей з особливими потребами
33.	<ul style="list-style-type: none"> - <i>учень/учениця:</i> - <i>пояснює</i> поняття: конвенція; - <i>називає</i> основний міжнародний документ із захисту прав дитини – Конвенцію про права дитини; <i>вміє</i> пояснювати основні положення міжнародних та національних документів із захисту прав дитини; - <i>виділяє</i> найважливіші цінності людського суспільства; - <i>усвідомлює</i> необхідність активної участі у житті суспільства. 	Твоя і моя Конвенція
34- 35.	<ul style="list-style-type: none"> - <i>учень/учениця:</i> - <i>розуміє</i> сутність прав дитини; - <i>називає</i> основні категорії прав дитини: права на виживання, права на розвиток, права на захист, права на участь; - <i>визначає</i>, які права входять до кожної категорії; - <i>усвідомлює</i>, яке значення він/вона надає різним правам; - <i>оцінює</i> необхідність захисту прав дитини і виконання нею своїх обов'язків; - <i>пояснює</i> положення міжнародних та нормативних документів про захист прав дитини; - <i>розуміє</i> значення виховання правової самосвідомості, позитивних 	Узагальнення

звичок, їх цінність.	
----------------------	--

Окрім того, курс адаптовано для дистанційного навчання. Вчителями школи № 3-колегіуму проводилися зустрічі з учнями у Meет. Діти виконували проєктну діяльність, зокрема створювали кластери. Такий вид роботи формує в учнів основні компетентності, а саме самостійне дослідження та пошук інформації, сприяє формуванню в учнів умінь застосувати свої знання, яких вони набули на уроках курсу «Права Дитини» та в процесі позакласного правового виховання, умінь працювати із різними джерелами знань (документами). Під час онлайн зустрічей діти висловлювали свої думки: «Навіщо дитині права?». Учителі коригували і доповнювали думки учнів.

Кожна людина є особливою та неповторною, тому особлива увага на онлайн уроках приділялася груповій роботі учнів. Діти ділилися на групи та працювали над правовими документами або творчими роботами, зокрема створення лепбуків. Під час дистанційного навчання для п'ятих класів Нової української школи використовувалися різні Google інструменти: Classroom, Classtime, Learningapps, Azure.

Отже, учитель Нової української школи повинен бути *відкритим до спілкування, постійного самовдосконалення, до навчання разом з учнями.*

ДОДАТКИ

Досвід вчителів історії в класах НУШ

Забезпечення прав дитини

Комп'ютерні кластери учнів 5 класів НУШ

ТЕХНОЛОГІЧНА ГАЛУЗЬ

Використання інтерактивних технологій та методів навчання в 5 класах Нової української школи

Попова Г. Я., учитель технологій

В освітньому процесі Нової української школи відбувається формування ключових компетентностей, основою яких є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання та наскрізних умінь, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми.

Для роботи у пілотних 5-их класах обрано модельну навчальну програму «Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Терещук А.І., Абрамова О.В., Гащак В.М., Павич Н.М.), яка спрямована на реалізацію мети базової середньої освіти, та передбачає розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Програма ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах, а саме: повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості:

- забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності;
- становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими;
- формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;

- плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Важливими засобами формування ключових життєвих компетентностей учнів є інтерактивні технології та методи навчання, педагогічні інновації, пов'язані із застосуванням цих технологій та методів.

Учитель виступає лише у ролі організатора процесу навчання, лідера групи.

Метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учня, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження.

Відповідно до мети технологічної освітньої галузі метою навчального предмету технології є розкриття та розвиток творчого потенціалу особистості учня, здатності застосовувати знання на практиці, розв'язувати практичні завдання в побуті через практичне засвоєння основ дизайну, технологій та декоративно - ужиткового мистецтва.

Мета предмету технології реалізується в таких завданнях:

- забезпечити наступність у формуванні ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів з початкової школи, їх включення до підготовчого циклу з вивчення технологій та дизайну;

- прилучення учнів до основ народної культури, національного виховання через вивчення технік і технологій декоративно-ужиткового мистецтва, що є складовою трудових традицій українського народу;

- подальший розвиток самозарадності в побуті, формування системного та критичного мислення, навичок безпечного та ощадливого використання технологій та матеріалів тощо.

Програма охоплює формування наскрізних в усіх ключових компетентностях умінь:

1) читати графічні зображення, схеми та інструкції з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів;

2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, тобто словесно передавати власні думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників проєкту, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;

3) критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак об'єктів конструювання, винахідницьких ідей, їх взаємозв'язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях про об'єкт проєктування, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;

4) логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків, що є виявом власного ставлення до результату проєктно-технологічної діяльності, технологічних процесів тощо;

5) у процесі проєктування виробу діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, доброзичесне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів технологічної діяльності, ідей, уміння випробувати нові ідеї;

6) виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання технічних, конструкторських або побутових проблем, активну участь у різних видах проєктної та технічної діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність за результат у роботі над проєктом;

7) конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;

8) оцінювати ризики, що передбачає вміння розрізняти прийнятні і неприйнятні ризики, зважаючи на істотні фактори;

9) приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків та наслідків;

10) розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формулювати проблеми як техніко-технологічні протиріччя, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення;

11) співпрацювати з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної проєктно-технологічної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Компетентнісний потенціал предмету «Технології» відповідає компетентнісному потенціалу технологічної освітньої галузі, який полягає у формуванні всіх ключових компетентностей засобом проєктної технології, яка дозволяє вчителю змодельовувати різноманітні навчальні ситуації, створювати навчальне середовище для учнів, у якому можна розвивати всі наскрізні уміння, що притаманні ключовим компетентностям.

Структура модельної навчальної програми предмета технології складається з трьох основних частин: вступної (пояснювальної записки для вчителя), основної, прикінцевої.

Основну частину програми подано у вигляді таблиці, яка охоплює такі складники:

- 1) послідовність очікуваних результатів навчання,
- 2) пропонувані зміст навчального предмета,
- 3) види навчальної діяльності.

1. Очікувані результати навчання.

У фокусі роботи вчителя має бути організація навчальної діяльності учнів в умовах освітнього простору школи, відкритого для комунікації та співпраці, і сприятливого для формування ключових компетентностей, згідно Державного стандарту базової середньої освіти, які презентовано в програмі у вигляді очікуваних результатів навчання.

2. Пропонувані зміст навчального предмету – це орієнтовний матеріал для досягнення очікуваних результатів навчання через організацію відповідної навчальної діяльності учнів.

Не слід сприймати пропонувані зміст навчального предмету як обов'язковий матеріал для вивчення і запам'ятовування учнями, з подальшим його оцінюванням.

Вчитель, орієнтуючись на рівень підготовки / індивідуальні здібності учнів та особливості обраного школярами проєкту, може самостійно доповнювати або змінювати зміст навчального предмету з метою більш якісного і оптимального досягнення учнями очікуваних результатів навчання.

Натомість обов'язково необхідно залучати учнів до усвідомлення і планування результатів навчання як спільного освітнього результату, мотивувати до активної участі в конструюванні власної освітньої траєкторії: визначати освітні завдання, добирати методи і засоби пошуку інформації, обговорювати та визначати кінцевий продукт проєктної діяльності, навчати відстежувати та аналізувати власний навчальний поступ тощо.

3. Види навчальної діяльності.

У цій програмі слід розрізняти основні та орієнтовні види навчальної діяльності.

Орієнтовними видами навчальної діяльності можуть бути: проєктна, винахідницька, дослідницька, інноваційна, конструкторська, графічна, художня, творча, практична, інтерактивна та інші.

Указані орієнтовні види навчальної діяльності можуть бути поєднані між собою у різних комбінаціях та співвідношеннях (у сенсі навчальних годин) на розсуд вчителя та з огляду на природні здібності учнів, і застосовані як елементи, що доповнюють основну навчальну діяльність учнів – проєктно-технологічну.

Проектно-технологічна навчальна діяльність учнів спрямована на планування / конструювання / проєктування і виготовлення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий продукт.

Упродовж створення продукту (виробу / об'єкта проєктування) вчитель, на власний розсуд та спільно з усіма учасниками проєктної діяльності, визначає місце для формування ключових компетентностей в освітньому процесі та відповідні для цього методи та форми організації учнів, техніки, програмні і цифрові пристрої тощо.

Змістове наповнення модельної навчальної програми складається з трьох навчальних модулів та переліку орієнтовних технологій оброблення конструкційних матеріалів.

Перелік орієнтовних технологій з оброблення конструкційних матеріалів наведено у прикінцевій частині програми.

Засвоєння навчальних модулів відбувається на основі участі школярів в особистісно орієнтованих проєктах, які мають залучати учнів до самостійного вибору теми дослідження, самостійного конструювання власної навчальної діяльності, добору конструкційних матеріалів та відповідних технологій їх обробки тощо.

Навчальні модулі – «Основи дизайну та конструювання», «Основи технологій та конструкційних матеріалів», «Мій побут» містять уніфікований зміст навчального матеріалу для предмету технології, з орієнтовними підходами до розвитку ключових компетентностей учнів.

Навчальний модуль «Мій побут» ґрунтується на дослідницькому / інформаційному проєкті, метою якого є формування вмінь самозарадності на основі розвитку критичного мислення, здатності збирати та систематизувати інформацію про побутові речі, харчові продукти; здатності визначати власні потреби в організації побуту та задовольняти їх без заподіяння шкоди собі та іншим.

Підходи, на яких ґрунтується програма: особистісно-зорієнтованому, діяльнісному, продуктивному, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, українознавчого спрямування тощо.

Зазначені підходи реалізуються в умовах організованої вчителем у співпраці з учнівським колективом проєктної діяльності, коли учні засвоюють проєктну технологію як інструмент для самостійного навчання на основі відповідного дослідження та створення продукту (виробу / об'єкта проєктування).

Засвоєння техніко-технологічних основ предмету відбувається через обрану вчителем та учнями технологію оброблення конструкційних матеріалів. Вивчення міжпредметних теоретичних знань, а також засвоєння технічної або проєктно-технологічної термінології обумовлене виключно завданнями проєкту чи особистісними потребами та інтересами учнів. Набуття учнями умінь має випереджальний характер у засвоєнні відповідних знань. Тому пріоритетним для вчителя є не контроль за тим, що знає чи вміє учень, а організація його навчальної діяльності / навчального поступу за його активної участі.

Модельна програма предмету дає змогу гармонійно доповнювати освітній простір закладу, коли учні досліджують тему проєкту в бібліотеках, спостерігають за відповідними процесами під час екскурсії, переглядають відео у всесвітній мережі, відвідують з учителем виставки чи музеї, беруть участь в організації коворкінгів, шкільних ярмарків чи аукціонів, долучаються до майстер-класів / тренінгів дизайнерів чи художників / майстрів декоративно-ужиткового / художнього мистецтва тощо.

Залежно від завдань та особливостей проєкту вчитель на різних етапах створення продукту може залучити фахівців з інших галузей діяльності у якості експертів / консультантів / співучасників / співорганізаторів. Це можуть бути фахівці, професійні навички яких є суміжними до тих, які формуються в учнів під час засвоєння предмету технології, як-от: дизайну, архітектури і будівництва, інжинірингу, ІТ-технологій, майстрів чи художників мистецтва, науковців закладів вищої освіти політехнічного спрямування, легкої промисловості, професійно-технічної освіти тощо.

Шляхи реалізації цієї програми.

У центрі змодельованого навчального середовища має бути учень. Саме за його участі та з урахуванням його інтересів і здібностей варто конструювати і добирати всі складові освітнього процесу, максимально гнучко добирати методи і форми організації як за межами класно-урочної системи так і на уроках технологій.

Під час організації проектної або проектно-технологічної діяльності учнів учитель може самостійно визначати кількість навчальних годин та послідовність засвоєння навчальних модулів або поєднувати їх вивчення в доцільній комбінації, що має відповідати очікуваним результатам та природним / індивідуальним здібностям учнів.

Досягнення учнями очікуваних результатів навчання відбувається у послідовності, яку вчитель визначає спільно з учнівським колективом з огляду на запланований продукт. Добір навчального матеріалу та його вивчення слід здійснювати у роботі з учнями диференційовано – з урахуванням їх індивідуальних.

Метою навчального предмету технології є розкриття та розвиток творчого потенціалу особистості учня, здатності застосовувати знання на практиці, розв'язувати практичні завдання у побуті через практичне засвоєння основ дизайну, технологій та декоративно-ужиткового мистецтва.

Інтерактивна методика - це освітня методика, що формує конкретні знання, вміння, ставлення і цінності.

У своїй роботі використовую різноманітні інтерактивні форми та методи навчання: мозковий штурм, кейс, дискусія, робота в парах, робота в малих групах, рольова гра, інформаційна довідка, коло ідей, ігрові форми проведення занять; методи формування пізнавальних інтересів на уроці: частково-пошукового, проблемного, дослідницького.

Інтерактивні технології навчання у базовій школі базуються на активній взаємодії усіх учнів. При цьому відбувається обмін думками, ідеями, позиціями. Учитель стає організатором спільної діяльності, дискусій, співпраці, творчого пошуку. Інтерактивні технології включають методи, що зводяться до навчання у співпраці.

Учитель не тільки дає знання, а й навчає:

- аналізувати;
- критично оцінювати інформацію;
- висловлювати власну думку;
- спілкуватися;
- співпрацювати в команді.

Інтерактивне навчання - це така діяльність, яка допомагає сформувати в учнів ті цінності та форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті.

Переваги інтерактивного навчання:

- участь кожного;
- спільне навчання;
- власна позиція та цінності;
- експериментування;
- рівність позицій;
- навчання на основі досвіду.

Успішне вчителювання - це компетентнісний підхід. Дитиноцентричний, зосереджений навколо потреб та інтересів учнів, а не тематичного змісту програми. Такий підхід сприяє більшій самостійності здобувачів освіти, наділяє їх більшою відповідальністю за власне навчання та прогрес.

Працюючи у школі, ми намагаємося знайти такі способи активізації пізнавальної і трудової діяльності учнів, які б могли підвищити мотивацію до вивчення навчального предмета, розвивати уяву, творчий пошук, підштовхувати до експериментування. Саме таким способом для учнів 5 класів є застосування різних форм ігрової діяльності. І, як показують

результати роботи, найбільшої ефективності можна досягти тільки при використанні на уроках не окремих ігор, а комплексу, що поєднує і інтелектуальні, і творчі, і індивідуальні, і колективні ігри в порядку їх ускладнення.

Гра виконує різні функції в освітньому процесі: може виступати засобом виховання, формою організації навчання та виховання, прийомом навчання та виховання дітей.

Групова робота - це, перш за все, гра. Гра в навчання, гра в організацію, гра в мислення.

Комплектуючи групи, необхідно обов'язково ураховувати симпатії, спільність інтересів, потреб учнів. Комплектування малих навчальних груп має здійснюватися з дотриманням двох вимог: психологічної сумісності членів групи та дієвості створеної групи, яка досягається, якщо не менше половини членів групи характеризується середнім та високим рівнем навчальних можливостей.

Особливістю навчально-трудої діяльності школярів у малих групах є можливість вчитися не лише з підручників та в учителя, а й один у одного.

Спільні дії справляють позитивний вплив не лише на обсяг, а й на якість роботи. Це пояснюється тим, що прагнення кожного члена групи не підвести товаришів, виглядати не гірше їх, стимулюють його працездатність.

Створюється доброзичлива атмосфера спілкування, де кожен почувається комфортно серед друзів. Все це полегшує навчання. Важливу роль групова діяльність відіграє і в досягненні виховних цілей навчання. Під час навчання в групі формується вміння дитини прийти на допомогу: пояснити, перевірити, порадити. Складаються товариські взаєностосунки, створюються умови для підготовки підростаючого покоління до спілкування, співпраці, наполегливості в самостійному житті після закінчення школи.

У своїй роботі дотримуюсь правила: «Учитель порадник, а не критик». Для того, щоб досягти прогресу у навчанні учнів, перш за все, необхідно їх зацікавити.

Урок починаю з релаксації, розслаблення, зменшення напруження, що призводить до ефекту надзапам'ятовування.

На початку свого уроку проводжу ігри, які здатні підвищити рівень позитивних емоцій, наприклад, гра «Тримай компліментник». Діти говорять компліменти один одному.

Почати можна зі слів:

- «Я тобі скажу, що ти сьогодні...»

- «Ти мені подобаєшся, бо ти...».

Це викликає багато посмішок і радощів.

Потрібно організувати роботу учнів таким чином, щоб вона здавалася їм природно приємною. Давати учням насолоду від одержання знань. Саме на основі цієї пізнавальної потреби учень розвиває власні здібності.

Під час вивчення нової теми, наводячи декілька яскравих прикладів застосування вивченого на практиці, відразу можна досягти потрібного заохочення до вивчення цієї теми. Щоб остаточно зацікавити учнів на уроках технологій, я обираю такі об'єкти проєктно-технологічної діяльності, які є модними, сучасними, потрібними і викликають бажання їх зробити. Якщо учень відчуває піднесення і задоволення від процесу створення власних виробів, то мета уроку досягнута. Під час виготовлення виробу проходить процес творчого самовираження. Це дозволяє забезпечити такі функції освітнього процесу як:

- релаксаційну - знімає емоційне перенапруження;
- виховну - ігрові моделі життєвих ситуацій;
- розвиваючу - розвиває пам'ять, увагу, сприйняття;
- навчальну - збагачує інформацією про навколишній світ;
- комунікативну- формує емоційний контакт дітей в колективі.

Декілька прикладів ігрової технології, які застосовую на своїх уроках:

«Що в торбинці?»

Гру проводжу на початку пояснення, щоб привернути увагу учнів.

У торбинці можуть бути інструменти чи матеріали, з якими учні будуть працювати під час практичної роботи.

Під час гри учні ставлять запитання та отримують відповіді, дізнаються, що в торбинці.

«Об'єднай в групу»

Пропоную список слів, з якого необхідно вибрати слова, що утворюють групи за будь-якими ознаками. Це може бути група слів з однієї теми.

«Визнач послідовність»

Учні отримують конверт, у якому на окремих аркушах написаний зміст операцій з обробки виробу. Потрібно розмістити назви операцій у послідовності виготовлення виробу, що розглядається.

«Знайди помилку»

Учні шукають помилку у послідовності виготовлення виробу.

«Допиши»

Потрібно закінчити послідовність обробки виробу.

«Тренуй пам'ять»

Протягом декількох хвилин учні розглядають малюнок із зображенням виробу, після чого відтворюють його у зошиті. Оцінюється відповідність намальованого зображення.

«Прояви кмітливість»

Пропонується певна ситуація. Необхідно придумати можливі варіанти її вирішення. Перемагає той, чий варіант найпрактичніший.

«Аукціон»

Гру проводжу під час повторення термінології ручних, машинних, ВТО операцій. Необхідно за певний час записати в зошиті якомога більше термінів.

«Кубування»

Гру застосовую для організації розгляду виробу з різних сторін.

1. Опишіть.
2. Порівняйте.
3. Назвіть асоціації.
4. Проаналізуйте.
5. Знайдіть застосування.
6. Наведіть аргументи «за» і «проти».

«Чи вірите ви, що ...»

Для визначення істинності чи хибності твердження.

«Передбачення»

За заголовком, опорними словами, ілюстрацією... Для стимулювання пізнавальної активності учнів, прогнозування подальших подій, розвитку їхньої уяви та фантазії.

«Навчаючи - вчуся»

Для вивчення інформації, узагальнення та повторення вивченого.

Проектно-технологічна навчальна діяльність учнів спрямована на планування, конструювання, проектування і виготовлення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий продукт.

Застосовую проектний підхід у навчанні. Завжди раджуся з учнями, спільно обираємо теми на початку навчального року. Залучаю учнів до самостійного вибору теми дослідження, самостійного конструювання власної навчальної діяльності, добору конструкційних матеріалів та відповідних технологій їх обробки.

Якого віку б не були діти, у них є свої бажання. Завдання учителя - урахувати ці бажання. Даю своїм учням свободу творчості. Якщо ж дитина чує лише заборони та накази, вона звикає робити лише те, що наказано, і не прагне творити. Тому, щоб прищепити спрагу

до творчості, потрібно радіти, захоплюватися, дивуватися творчістю дитини. Саме творчість дає поштовх до пошуку та досліджень. Творчість на уроках технологій є умовою розвитку дитини.

Використання творчих проєктів може бути, як для себе, для дому, подарунків, для благодійності. Щоб проєктами учні навчалися заробляти свої перші гроші. Те, що вони роблять, результат їхньої праці, приносить користь. Якщо учні не розуміють для чого вони це роблять, мотивація падає і вони це робити не будуть.

У своїй роботі застосовую демонстраційні методи, демонстрація об'єктів і процесів, що вивчаються в натуральному вигляді.

Проводжу виставки дитячої творчості з демонстрацією учнівських робіт.

Основними етапами реалізації творчого проєкту є:

- визначення проблеми;
- аналіз проблеми;
- визначення мети проєкту;
- визначення очікуваних результатів;
- визначення дій;
- створення плану дій;
- планування моніторингу та оцінки;
- реалізація;
- оцінка проєкту та власної роботи;

Для оцінювання наскрізних навичок використовую:

- самооцінювання;
- взаємооцінювання;
- оцінювання вчителем.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій підвищує інтерес, стимулює пізнавальну активність, поглиблює знання учнів з предмету на уроках. Використовуючи ІКТ демонструю нові сучасні технології отримання, обробки та переробки сировини. У своїй діяльності під час проведення уроків постійно застосовую перегляд власних презентацій, відео уроків, майстер-класів, використовую мережу Інтернет для створення банку ідей.

Практикую проведення майстер-класу учнями, залюбки перетворюючись на ученицю.

Мої учні самостійно приймають рішення, активно діють, контролюють себе, оцінюючи свої дії та виготовленні вироби.

Саме на уроці технологій дитина має можливість виступати у ролі дослідника та перетворювача. Отже, вона поступово набуває досвіду творчої діяльності, критичного мислення як готовності до пошуку й рішення творчих проблем на рівні самостійного вміння виконувати доступне завдання.

Я вважаю, що позитивним в програмі є академічна свобода вчителя.

Нова українська школа дає можливість для професійного росту та розвитку вчителя. Це і вибір або створення програм, вибір підручників, можливість використання різних інформаційних технологій. У нас є доступ до майстер-класів і навчальних матеріалів, ми можемо самостійно створювати різноманітні завдання і вироби. Учитель може самостійно визначати кількість навчальних годин та послідовність засвоєння навчальних модулів або поєднувати їх. Вибирати обладнання, виходячи з можливостей своєї майстерні. Пріоритетним для вчителя є не контроль за тим, що знає чи вміє учень, а організація його навчальної діяльності, його активної участі.

На заміну жорсткій схемі вчителю пропонується разом з учнями створити таке освітнє середовище, яке буде комфортним, у першу чергу, для учнів. Добір навчального матеріалу та його вивчення слід здійснювати у роботі з учнями диференційовано - з урахуванням їх індивідуальних особливостей і здібностей. Досягнення учнями очікуваних результатів навчання відбувається у послідовності, яку вчитель визначає спільно з учнівським колективом з огляду на запланований продукт.

ІНФОРМАТИЧНА ГАЛУЗЬ

З досвіду роботи в пілотних класах

Медюк Л.В., Юцкевич З.Г.

Для апробації ми обрали модельну навчальну програму «Інформатика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Пасічник О.В., Чернікова Л.А.).

Серед запропонованих до цієї програми підручників нас зацікавив підручник «Інформатика. 5 клас» - це адаптоване ліцензійне видання від міжнародного видавництва «Binary Logic» та українського видавництва «Formula», створеного видавництвом «Лінгвіст» та рекомендовано Міністерством освіти і науки в Україні (наказ МОН України від 08.02.2022 №140). Підручник відповідає модельній навчальній програмі «Інформатика. 5-6 клас» для закладів загальної середньої освіти (авт. О. В. Пасічник, Л. А. Чернікова). Розроблено групою міжнародних та українських авторів і редакторів під псевдонімом Джон Ендрю Біос.

За структурою підручник відповідає обраній модельній навчальній програмі:

1. Вивчаємо основи
2. Користуємося Інтернетом
3. Створюємо документ
4. Алгоритми та програми
5. Комп'ютерна графіка

Дякуємо видавництву за своєчасний доступ до матеріалів, доставку безкоштовних підручників, проведені онлайн-консультації. Ми отримали друковані підручники та робочі зошити – для кожного учня та вчителів, була доступна електронна книга вчителя – орієнтовні конспекти уроків, рекомендації та поради щодо користування підручником, робочими зошитами, які містять робочі аркуші та аркуші самооцінки.

До підручника розроблені цифрові ресурси, практичні роботи, посилання на які знаходяться у підручнику. Ми підтримували постійний зв'язок з видавництвом через онлайн-консультації, групу Viber, а також через електронну пошту, куди надсилали свої запитання, побажання та зауваження, щодо знайдених у підручнику або робочому зошиті помилок або неточностей.

Перевагою підручника, на наш погляд, є те, що теоретичний матеріал подається стисло та переважно у вигляді ілюстрованого алгоритму, який супроводжується словесним поясненням.

Основний принцип підручника – мінімум теорії та максимум практики. Терміни та поняття подано зрозумілою мовою для учнів 5 класу. Підручник орієнтований на групову та проектну роботу. Наприкінці кожного розділу пропонують учням разом чи в групах попрацювати над проектом, який допоможе закріпити знання та, відповідно, сформувати компетентності. Проектні завдання створені за актуальною тематикою для цієї вікової категорії. Під час навчання діти виконують завдання, з якими стикаються у реальному житті.

Деякі теми розкрито, навіть, більше, ніж цього вимагає програма. Якщо дозволяє рівень навичок учнів класу, то є можливість дати дітям більше. Підручниками та робочими зошитами користувались на кожному уроці.

Але підручник є адаптованим перекладом і, мабуть, тому у ньому є теми, що взагалі не передбачені програмою. Наприклад, «Надсилання та отримання електронної пошти» та «Упорядкування електронної скриньки». Фактично, підручник проходив апробацію, тому про зауваження, які ми повідомляли видавництву, писати не будемо. Гадаємо, що їх ураховано та внесено правки.

Для сучасних дітей під час навчання зараз важливо здобути не тільки знання, а й навички, уміння самостійно приймати рішення та навчатись упродовж життя.

Компетентісний потенціал курсу «Інформатика (5-6 класи)» відповідає компетентісному потенціалу інформативної освітньої галузі, який полягає у розвитку на уроках інформатики всіх ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Урокам інформатики, в основному, відводиться роль для розвитку інформаційної компетенції. Безумовно, у самій суті цього навчального предмета вже закладена певна база, що дозволяє працювати саме над навичками діяльності з інформацією у різних сферах життя.

ВІЛЬНЕ ВОЛОДІННЯ ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ

Передбачає уміння створювати інформаційні продукти та грамотно і безпечно комунікувати з використанням сучасних технологій державною мовою; висловлюватись та спілкуватись на тему сучасних інформаційних технологій з використанням відповідної термінології.

Під час уроків для розвитку цієї компетентності використовуємо такі вправи: «Знайди зайве слово», «Розшифруй анаграму», «Склади ребус» тощо.

Тема: «Об'єкти файлової системи (файли, папки, ярлики), їх властивості та операції над ними»

Під час вивчення цієї теми ознайомити учнів з термінологією, навести приклади того, що один об'єкт в різних літературних джерелах може мати різні назви. Так, наприклад, папки також можуть називатися каталоги або теки. Запропонувати учням навести власні приклади предметів або понять, які також можна назвати різними словами.

Тема: «Пошук інформації в Інтернеті як життєва/навчальна проблема та інформаційний процес»

На початку уроку можна дати учням завдання знайти певну інформацію, спираючись на їх життєвий досвід. Адже «гуглити» можуть всі. Після цього проаналізувати результати пошуку – за скільки часу був отриманий результат, яка кількість знайдених варіантів, а саме головне, чи є варіант, коли учнем був введений пошуковий запит, що містив граматичні помилки. На жаль, такі випадки є. Попросити дітей проаналізувати отримані результати. Як правило, учні самостійно роблять висновок щодо грамотного написання пошукового запиту.

Вся тема «Текстові документи» просто призначена для розвитку рідної мови.

Тема: «Створення та збереження текстових документів. Правила і способи введення тексту, його виділення, редагування та форматування»

У практичних завданнях на редагування тексту можна дати дітям завдання на співставлення фрагментів українських прислів'їв або дописати речення, навівши лише першу частину прислів'я. Дітям дуже подобаються такі вправи.

Для відпрацювання навичок форматування можна запропонувати учням набрати вірш Тараса Шевченка, який вони вже вивчали, саме почерком Великого Кобзаря, використавши шрифт Kobzar KS, що був розроблений у 2014 році. Звісно, цей шрифт попередньо треба встановити на учнівські комп'ютери.

Тема: «Списки у текстових документах, їх форматування»

Учні знайомляться з видами списків. Під час розгляду маркованих списків продемонструвати учням алгоритм вибору маркерів у вікні «Символ». Дітям завжди цікаво дізнатися, що замість букв і розділових знаків можна вставити «картинки», наприклад, символи з шрифтів Wingdings та Webdings. Для закріплення навичок вибору символів можна дати домашнє завдання зашифрувати певну фразу з допомогою символів.

Улітку ми всією родиною поїдемо на море. Там ми будемо плавати та кататися на велосипедах. Я обов'язково відправлю тобі листа про те, як ми ходили в музей і театр.

Улітку ми всією поїдемо на . Там ми будемо та . Я обов'язково про те, як ми ходили в і .

ЗДАТНІСТЬ СПІЛКУВАТИСЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

Передбачає уміння використовувати програмні засоби та ресурси з інтерфейсом іноземними мовами; використовувати програмні засоби для перекладу текстів та тлумачення іноземних слів; оперувати базовою міжнародною ІТ-термінологією.

Вивчення інформатики тісно пов'язано з використанням англійської мови. Тому на уроках ми з учнями намагаємося з'ясувати, чому певний об'єкт має саме такий термін.

Тема: «Об'єкти файлової системи (файли, папки, ярлики), їх властивості та операції над ними»

Слово, яке, мабуть, найчастіше зустрічається на уроках інформатики «файл». Спочатку запитуємо у дітей, що це означає. Серед варіантів відповідей може прозвучати, навіть, що це поліетиленовий пакет для паперів. Бажано пояснити, що цей термін походить від англійського слова *file* — шухляда, тека, папка. Але цим терміном користуються для визначення даних, що зберігаються на носії під певним ім'ям.

Також на цьому уроці розбираємо способи копіювання, вирізання та вставляння об'єктів файлової системи. Оскільки учні вчили цю тему у початковій школі, доцільно запитати їх, яким способом можна це зробити. Після цього доповнити відповіді. Адже, є

декілька можливостей здійснити ці команди – обрати відповідні команди у контекстному меню, використовуючи технологію перетягування (*Drag & Drop*, що означає «Перетягнути і кинути»), а також з допомогою «швидких клавіш». Зазвичай, учням цікаво дізнатися, чому використовують саме такі комбінації клавіш:

Ctrl+C – копіювати – походить від слова *Copy* - копіювати

Ctrl+A – виділити все (весь текст, всі файли у папці) – походить від слова *All* – все.

Тема: «Браузери, їх призначення, використання та налаштування. айти, розміщення інформації на сайтах»

Знову розбираємо з учнями поняття слів, які увійшли в наше життя, ми користуємося ними. Але що саме вони означають в оригіналі? Запропонувати учням знайти інформацію про значення англійських слів, від яких пішла назва термінів:

«провайдер» (від англ. *to provide* — забезпечувати),

«браузер» (від англ. *browser* – відвідувач, що роздивляється товар),

«сайт» (від англ. *site* – місце, площа).

Попросити дітей обґрунтувати, чому саме такі терміни мають поняття, що ми розглядаємо.

Тема: «Поняття про глобальну мережу Інтернет та її призначення. Безпечне користування Інтернетом»

[Практична робота 2.1.](#) Діти досліджують терміни, що зустрічаються в темі.

Тема: «Критичне оцінювання інформації, отриманої з Інтернету. Ресурси для перевірки достовірності інформації».

[Практична робота 2.5.](#) Робота з термінами щодо безпечної роботи в Інтернеті. Завдання цікаве тим, що дітям пропонують, чи знають їхні батьки ці терміни.

Тема: «Складові комп'ютерів (системний блок, пристрої введення, зберігання, виведення даних), їх призначення. Пристрій для опрацювання даних – процесор»

На початку уроку можна застосувати метод «мозковий штурм». Учням запропоновано назвати елементи комп'ютера та записати їх на дошці. На вільному місці дошки потрібно написати пристрої, які можливо під'єднати до комп'ютера. Краще, якщо назви будуть англійською мовою.

Тема: «Глобальна мережа інтернет»

[Картки](#) Написи з IP-адресами потрібно розмістити на комп'ютерах чи окремих партах. Список доменних імен, які відповідають IP-адресам розміщується на дошці. Учні, отримавши картки з літерою, здійснюють пошук відповідного сервера. Далі – складають слово та з'ясовують його переклад. (server, network, browser, website, webpage).

МАТЕМАТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Полягає в умінні розуміти, використовувати та створювати математичні моделі об'єктів та процесів для розв'язування задач із різних предметних галузей засобами інформаційних технологій.

Тема: «Пошук інформації в Інтернеті як життєва/навчальна проблема та інформаційний процес»

[Практична робота 2.2](#) Одним із завдань є спроба розв'язати рівняння з допомогою Інтернету.

Тема: «Алгоритми з повтореннями»

[Практична робота 4.3.](#) Завдання на аналіз наведеного сценарію – потрібно знайти та виправити помилку, щоб спрайт рухався по квадрату. Інше завдання - змусити спрайта дійти до краю сцени. Для цього учні мають проаналізувати, скільки разів треба виконати повторення, якщо знати розміри сцени і кількість кроків, що спрайт робить за один раз.

Тема: «Малювання в середовищі програмування»

Опрацьовуючи матеріал [підручника](#) (стор. 144) на побудову фігур повторити з учнями геометричні фігури, що вони вчили на уроках математики. Запитати, чи зрозуміли вони, чому саме така кількість повторів у циклі, та чому саме такі повороти треба виконати спайту. Можна нагадати, що повний поворот має 360 градусів. Запропонувати дітям побудувати п'ятикутник, шестикутник або семикутник. Діти доходять висновку, що правильного («рівного», як вони інколи називають) семикутника не існує.

Тема: «Алгоритми з розгалуженням»

[Практична робота 4.7](#). Учні пропонують створити програмний продукт для обчислення математичних виразів. Завдання передбачає аналіз та заміну існуючого сценарію.

***КОМПЕТЕНТНОСТІ У ГАЛУЗІ ПРИРОДНИЧИХ НАУК,
ТЕХНІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ***

Ця компетентність розвиває вміння застосовувати логічне, алгоритмічне, структурне та системне мислення для розв'язування життєвих проблемних ситуацій; планувати та проводити навчальні дослідження та комп'ютерні експерименти в галузі природничих наук і технологій, створюючи власні програмні проекти та інформаційні продукти; послуговуватися технологічними пристроями.

Тема: «Складові комп'ютерів. Пристрій для опрацювання даних – процесор»

Організувати роботу учнів у групах. Кожній групі запропонувати набір карток із складовими комп'ютера. Діти мають визначити, чи всіх складових достатньо для роботи комп'ютера взагалі (наприклад, немає клавіатури або процесора), а також для виконання певного виду робіт (надрукувати оголошення, зробити доклад з демонстрацією презентації, принести в школу вчителю створений вдома комп'ютерний малюнок тощо).

Тема: «Проект на тему «Робота з текстом»

[Проект 3](#). Об'єднайтеся в команди та напишіть статтю про життя в минулому та життя сьогодні. Дізнайтеся, як технології допомагали людям у повсякденному житті. Запитайте своїх батьків, бабусь і дідусів про їхній життєвий досвід у минулому та порівняйте його із вашим сьогоднішнім.

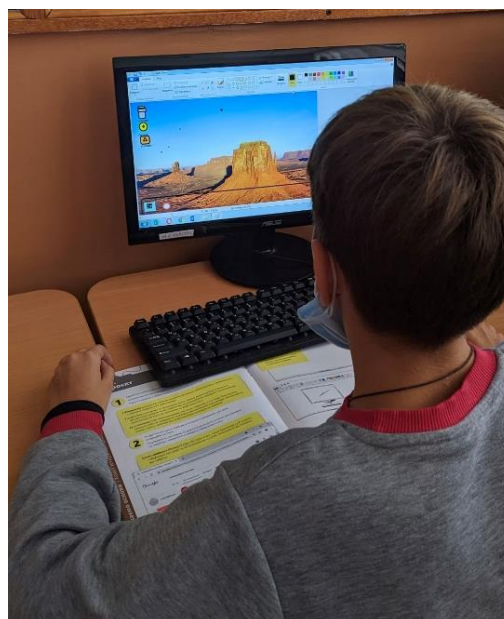
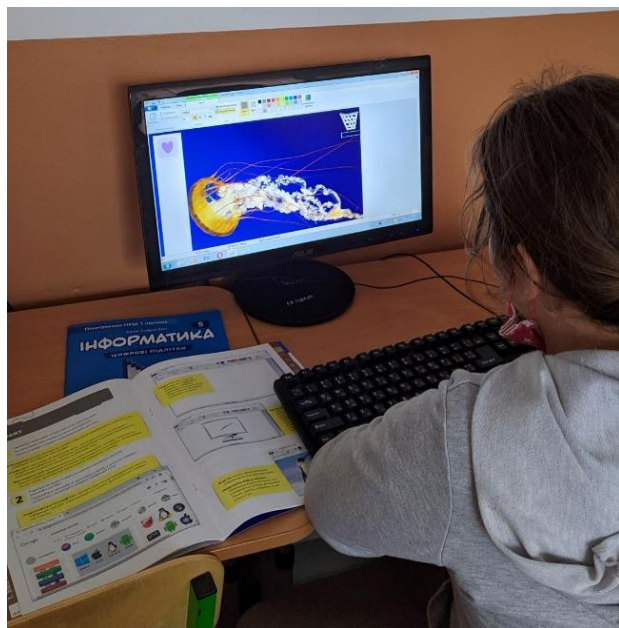
ІННОВАЦІЙНІСТЬ

Компетентність, що дозволяє генерувати й реалізувати ідеї з використанням цифрових технологій, розпізнавати та описувати поширення цифрових інновацій у науці і суспільстві під час вивчення інформаційних систем та мереж тощо.

Тема: «Загальне поняття про програмне забезпечення. Запуск програм, завершення її роботи»

На закріплення вивчення цієї теми можна виконати проект «Створюємо власну операційну систему». [Проект 1.1](#)

Тема: «Параметри сторінок. Підготовка текстового документа до друку»

Завдання на роботу з текстом для підготовки його до друку: «Еволюція мобільного телефону». [Практична робота 3.5](#). Можна запропонувати учням помріяти і уявити, якими будуть телефони у найближчому майбутньому. Акцентувати увагу не стільки на розмір приладів, а на їх захищеність.

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Екологічна компетентність, наприклад, визнання необхідності застосування екологічних засад використання й утилізації цифрових пристроїв під час вивчення інформаційних систем та мереж, усвідомлення впливу інформаційно-комунікаційних технологій і пристроїв на довкілля.

Тема: «Поняття про інформаційні процеси. Комп'ютери та їх різновиди»

Провести з учнями міні-обговорення про переваги та недоліки, які несуть людям сучасні технології. Обговорити з ними необхідність утилізації елементів живлення, що входять до складу електронних пристроїв. Запропонувати знайти адреси пунктів прийому батарейок у нашому місті або в регіоні. Нагадати, що бокси для складання використаних елементів живлення є також у школі.

Тема: «Створення та збереження текстових документів. Правила і способи введення тексту, його виділення, редагування та форматування»

[Практична робота 3.2](#). Завдання на виконання роботи з текстом, його введення, редагування та форматування. Текст на екологічну тематику: «Захистіть ліси». Можна додатково разом з учнями знайти інформацію, скільки треба дерев, щоб надрукувати підручники інформатики для 5 класу.

Тема: «Виконання проєкту на тему «Пошук в Інтернеті»

[Проєкт 2.1](#) Дві команди готують захід про вплив сучасних технологій на довкілля. Цікаво, що одна команда може користуватися Інтернетом, а друга – лише традиційними методами роботи з інформацією (бібліотека, запитати дорослих тощо)

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Компетентність, що дозволяє розв'язувати проблеми з використанням цифрових пристроїв та технологій для розвитку, власного й суспільного добробуту; використовувати логічне, системне і структурне мислення для побудови інформаційних моделей і розуміння інформаційної картини світу.

Тема: «Академічна доброчесність. Правила цитування та використання авторської інформації»

[Інтерактивна вправа](#) Завдання передбачає перевірку термінів з теми.

Тема: «Способи опису алгоритму. Програма»

[Практична робота 4.2](#) Створення проєкту в середовищі Scratch.

Тема: «Загальне поняття про операційну систему та її інтерфейс. Об'єкти файлової системи (файли, папки, ярлики), їх властивості та операції над ними»

Перед учнями постає проблема, після увімкнення комп'ютера, панель завдань знаходиться на іншому боці робочого столу і всі значки на робочому столі зникли. Якщо виникають труднощі, можна звернутись до підручника.

[Інформатика 5 клас Робочий зошит Джон Енлрю Біос Частина 1, с.29]

Тема: «Текстовий документ, його об'єкти та їх властивості. Програмне забезпечення для опрацювання текстів».

Учні працюють в групах та досліджують виконання перелічених операцій в тестовому процесорі з меню, стрічкою та за допомогою комбінації клавіш. Отриманою інформацією діляться з іншими групами.

НАВЧАННЯ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ

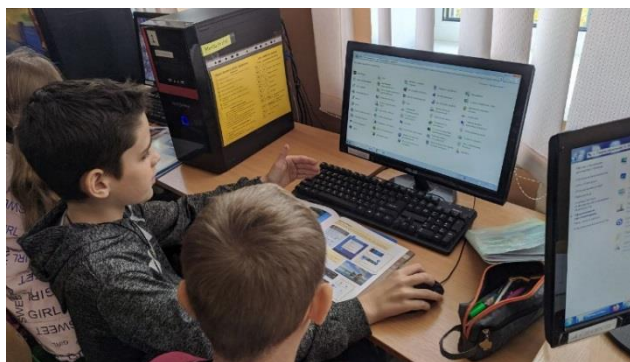
Ця компетентність дає прагнення самостійно опанувати нові інформаційні технології й цифрові інструменти під час формуванні власного цифрового середовища; усвідомлення власних досягнень і потреб у навчанні в галузі інформаційних технологій.

Тема: «Загальне поняття про операційну систему та її інтерфейс. Об'єкти файлової системи (файли, папки, ярлики), їх властивості та операції над ними».

[Практична робота 1.4](#) Під час вивчення цієї теми учні ознайомлюються з операційною системою, її інтерфейсом, з об'єктами файлової системи, навчаються змінювати основні налаштування робочого середовища. Для закріплення створюють список налаштувань, які їм до вподоби.

Щоб мотивувати інтерес учнів до основних налаштувань на комп'ютері можна поставити декілька питань:

- Ви коли-небудь видаляли програму з вашого комп'ютера?
- Що станеться, якщо вам потрібна ця програма знову?
- Чи знаєте ви, як змінити дату та час на комп'ютері?
- Ви коли-небудь змінювали фон робочого столу?
- Ви коли-небудь цікавились роздільною здатністю монітора?
- Як ви вважаєте, яка роздільна здатність для монітора найкраща?

Тема: «Таблиці у текстових документах, їх форматування»

Спочатку потрібно згадати використання таблиць. Також потрібно нагадати учням, що формувати таблицю легко не лише за допомогою групи «Стилі таблиць», а й шляхом створення власного формату. Потрібно пояснити учням, що на цьому уроці вони вставляють таблицю в новий документ, елементи - в таблицю та відформатують її.

[Практична робота 3.4*](#) Це завдання передбачене, як додаткове на закріплення знань та вмінь.

Тема: «Узагальнення та повторення з теми «Комп'ютерна графіка»

Доречною діяльністю наприкінці навчального року може бути створення порадики для наступних 5-класників. Це можна робити як у цифровому форматі, так і створюючи спільний плакат.

Тема: «Виконання проєкту на тему «Алгоритми та програми. Анімації та узори»

[Проєкт 4.2](#) Завдання передбачає створення власної мінігри. Учні спершу обдумують, як реалізувати цей проєкт. Потім обирають концепцію, фон та необхідні предмети.

ГРОМАДЯНСЬКІ ТА СОЦІАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Дотримання принципів цифрового громадянства, співпрацюючи в онлайн-ових групах та спільнотах; мережевого етикету під час спілкування в інтернеті тощо;

Тема: «Академічна доброчесність. Правила цитування та використання авторської інформації»

Контекст дотримання авторського права вимагає ширшого розуміння власної відповідальності, у тому числі за виконання навчальних завдань. Тому пропонується подумати над власною академічною доброчесністю та обговорити й зафіксувати правила цитування ([матеріал 1](#), [матеріал 2](#)). За наявності часу можна доповнити цю тему практичною справою з оформлення цитати у сервісі Canva (важливо не просто створити інформаційний продукт, але й уважно зафіксувати усі використані ресурси, правильно їх цитувати).

Тема: «Онлайн-безпека»

Здійснюючи пошук в інтернеті, учні записують деякі вказівки, якими слід керуватися, щоб створити безпечно ім'я та пароль.

[Інформатика 5 клас Робочий зошит Джон Енлрю Біос Частина 1, с.55]

Тема: «Графічні зображення у текстових документах, їх форматування».

Створити текстовий документ з 5 правилами мережевого етикету. Додайте зображення до кожного правила та відформатуйте текст.

Тема: «Поняття про глобальну мережу Інтернет та її призначення. Безпечне користування Інтернетом»

Обговорення в групах, як інтернет змінив наступні заняття: перегляд мультфільмів, спілкування з друзями, обмін ідеями, зберігання контактної інформації, перевірку погоди, пошук інформації, ігри, покупки, навчання. Які переваги та недоліки таких змін?

КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Створення різнопланових медіапродуктів (текстові документи, графічні зображення, презентації, анімації тощо) з використанням інформаційних технологій; урахувати художньо-естетичний аспект у створенні інформаційних продуктів та їх представленні тощо;

Тема: «Графічні примітиви та інструменти для побудови об'єктів зображення»

Учні люблять створювати різноманітні графічні зображення, важливо пропонувати цікаву тематику і спрямовувати відпрацювання нових умінь, а не лише повторення раніше набутих. Працюючи в одному з графічних редакторів, можна пропонувати порівняння, щоб

зрозуміти, у якому графічному редакторі зручніше створювати конкретні малюнки, шукати спільні та відмінні інструменти та їх можливості, спонукати досліджувати нові програмні засоби.

Цікавою вправою може бути опис зображення, яке складається з графічних примітивів, обмін цими описами і подальше відтворення малюнка за описом. Таким чином можна дослідити, яка інформація втрачається при переведенні в іншу форму та обміні.

Ще однією цікавою діяльністю може бути дослідження вірша Курзу-Верзу (або фрази про глоку куздру), який є граматично правильним, але складається з неіснуючих слів. Це форма подання інформації, яку цікаво спробувати уявити, намалювати, порівняти, обговорити. Про різні способи подання інформації можна говорити й на уроці про піктограмних чоловічків.

Тема: «Висловлювання. Істинні та хибні висловлювання»

Практична робота передбачає створення гри «Лабіринт» у середовищі Scratch.

Виконавець в лабіринті рухатиметься за допомогою клавіш →, ↓, ←, ↑. Якщо торкнутись лабіринту перемістишся на початок, а якщо подарунка – переходить до наступного тла.

Тема: «Створюємо й форматуємо документи»

❖ Кожен рядок уривка вірша Тараса Шевченка надруковано іншим шрифтом. Напишіть назви цих шрифтів поряд із рядками.

❖ Прикметники у вірші, що позначають забарвлення предметів чи живих істот, виділіть відповідними кольорами.

❖ Переформулюйте шкідливі поради на корисні. Оформіть поради різними стилями.

ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ

Ідентифікувати можливості цифрових технологій і пристроїв для створення цінностей, ведення діяльності й розвитку підприємливості в контексті виконання власних проєктів, створення інформаційних продуктів тощо.

Тема: «Виконання проєкту на тему «Комп'ютерна графіка»

[Проект 5.1](#) Придумайте назву для команди, приєднайте учасників, використовуючи презентацію-заготовку «Команда з Canva», та створіть спільний дизайн презентації на тему «Наші канікули»

[Практична робота 5.4](#) Створіть фотоколлаж домашнього улюбленця.

Тема: «Параметри сторінок. Підготовка текстового документа до друку»

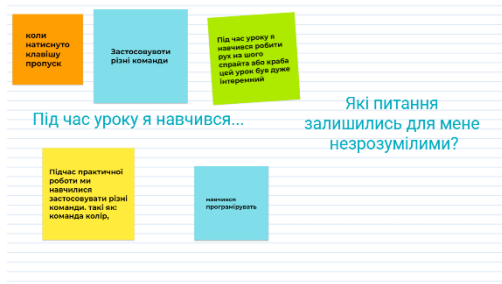
Створити односторінкове представлення книги чи фільму. Використайте оформлення назви, презентуйте головних героїв та зацікавте сюжетом. Додайте зображення обкладинки чи афіші.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

В оцінюванні навчальних досягнень учнів використовували поточне формувальне оцінювання та підсумкове оцінювання. Поточне формувальне оцінювання здійснюють з метою допомогти учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. Підсумкове оцінювання здійснюють з метою отримання даних про рівень досягнення учнями результатів навчання після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Під час формувального оцінювання ми використовували різні техніки відстеження траєкторії учнів до навчальних цілей.

Картки

Дошка Jamboard

Листи самооцінювання

Лист самооцінки 3.3.3		Учні	Клас
			Дата
2. Поставте ☒, якщо речення правильне			
1. Коли ви додаєте зображення з Інтернету, воно завжди вставляється у верхню ліву позицію документа.			☐
2. Щоб вставити зображення з Інтернет-зображень, спочатку його потрібно знайти.			☐
3. Коли ви плануєте додати зображення з комп'ютера на певне місце в тексті, спочатку потрібно встановити курсор там, де ви хочете вставити зображення.			☐
4. До документа можна додавати лише файли типу JPEG зі свого комп'ютера.			☐
5. Ви можете вставити фігуру в документ, але не можете додати текст всередині фігури.			☐
6. Ви можете вставити зображення всередину фігури.			☐
7. Фігура чи зображення завжди вставляється попереду тексту.			☐
8. Щоб змінити висоту та ширину фігури, вам слід зняти прапорці «Заблокувати пропорцію».			☐
9. За допомогою «Стилі малюнків» ви можете визначити місце зображення в документі.			☐
10. Інструмент «Видалити фон» автоматично видаляє небажані частини зображення.			☐
11. Вибір «Художні ефекти» покращує яскравість, контраст або чіткість зображення.			☐

Суть прийому полягає в тому, щоб за 15 секунд розповісти основні моменти вивченого на уроці матеріалу. Визначають учнів, які надали найповнішу інформацію

«15 секунд»

Семестрове оцінювання здійснювали з урахуванням різних видів навчальної діяльності, які мали місце протягом семестру, та динаміки особистих навчальних досягнень учня / учениці.

Річне оцінювання здійснювали на основі семестрових або скоригованих семестрових оцінок. Для визначення річної оцінки враховували динаміку особистих навчальних досягнень учня / учениці протягом року.

Отже, для сучасних дітей під час навчання зараз важливо здобути не тільки знання, а й навички, вміння самостійно приймати рішення та навчатись упродовж життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформатика 5-6 клас (НУШ) © 2021 Оксана Пасічник
<https://sites.google.com/view/infnus56klas/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0?authuser=0>
2. Біос Джон Ендрю Інформатика 5 клас Цифрові підлітки
<https://formula.education/informatika-5-klas/>
3. Практичні роботи до підручника Інформатика 5 клас видавництва Формула
<https://formula.education/online-ict-5-klas/>
4. Савчук А. Аналіз модельних програм Інформатична галузь Автор програми Пасічник О.В., Чернікова Л.А. <https://naurok.com.ua/analiz-programi-nush-informatichna-galuz-pasichnik-5-klas-258720.html>
5. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»
<https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Metodychni-rekomendatsiyi-pilotnym-shkolam.pdf>

МИСТЕЦЬКА ГАЛУЗЬ

**Сучасні підходи до викладання мистецтва у 5 – х класах (пілотних)
Нової української школи навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня
школа І-ІІІ ступенів №3 – колегіум» Смілянської міської ради Черкаської області**

*Занежина О. Ф.,
учитель музичного мистецтва*

У 2021-2022 навчальному році навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради Черкаської області продовжив реалізацію реформи «Нова українська школа», яка має на меті змінити життя дітей в школі – зробити освіту корисною для їхньої успішної самореалізації в світі ХХІ століття, під час навчання не лише передавати знання, а й вчити застосовувати їх в реальних ситуаціях, допомогти кожній дитині якнайкраще розкрити свої здібності і нахили. І що дуже важливо і чого бракувало пересічній українській школі – не просто навчати шкільних предметів, а розвивати критичне мислення, здатність логічно обґрунтувати свою позицію, виявляти ініціативу, оцінювати ризики і ухвалювати рішення, конструктивно керувати емоціями, вміти співпрацювати в команді.

Мені, молодому спеціалісту, випала честь взяти участь в реалізації цієї реформи в якості вчителя мистецтва, а саме музичної складової цього важливого предмета,

Мистецтво сприяє художньо-естетичному розвитку людини та стимулює готовність особистості брати участь у різних формах культурного життя суспільства. Фахівці стверджують, що задатки творчих здібностей притаманні будь-якій дитині, розвивати їх потрібно з раннього віку. І допомогти учневі повинні педагоги, які володіють широким спектром нестандартних форм роботи, інноваційними та інформаційними технологіями, завдяки яким молода людина мала б змогу розвиватися якомога краще. Використання нестандартних форм роботи, різноманітних творчих методик значно підвищує інтерес школярів до вивченого матеріалу, робить навчання активним та ефективним.

Викладаючи музичну складову мистецтва, своє завдання я бачу в тому, щоб навчити дітей цінувати прекрасне, використовувати його для формування себе як особистості,

розвивати творчі здібності, креативне мислення школярів, знайомити учнів з найвизначнішими досягненнями світового мистецтва, сприяти емоційному розвитку особистості, навчити дітей формулювати свою думку й належно аргументувати її, виховувати в учнів повагу до своєї культури та інших етнокультурних традицій. Реалізуються ці завдання на уроці музичного мистецтва, де поєднуються методи, прийоми донесення музичного матеріалу, характер спілкування вчителя з учнями, логіка організації заняття.

Для реалізації реформи «Нова українська школа» ми обрали модельну навчальну програму «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (автори: Масол Л. М., Просіна О. В.), та використовували орієнтовне календарне планування уроків мистецтва, 5 клас (Гайдамака О.В., Лемешева Н.А.) із посібником, підготовленим для забезпечення пілотних 5-х класів навчально-методичними матеріалами з мистецтва.

Модельна навчальна програма «Мистецтво» для 5-6 класів – це комплексна програма для адаптаційного циклу навчання, яка забезпечує наступність між початковою і базовою освітою, гнучкий перехід учнів від молодшого шкільного віку до підліткового, сенситивного для формування цінностей і пошуку життєвих сенсів, розвитку емоційного інтелекту і критичного мислення. Вона розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти, яким визначено мету мистецької освітньої галузі – цілісний розвиток особистості учня у процесі опанування мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття креативного потенціалу, залучення до культурних процесів в Україні.

Програма реалізує визначені в Державному стандарті ціннісні орієнтири та ключові компетентності, а саме: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки й технологій; інноваційність; екологічна й інформаційно-комунікаційна компетентності; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; підприємливість і фінансова грамотність, а також пріоритетна для мистецької галузі культурна компетентність.

Програма побудована на підґрунті компетентнісного, інтегративного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та культурологічного підходів, які зумовлюють дидактично доцільне визначення змісту навчання мистецтва і широку палітру методичного інструментарію вчителя.

Працюючи з цією програмою, я використовувала такі підходи:

- компетентнісний підхід: розглянула його з позиції організації процесу навчання – добирала доцільний зміст і відповідні художньо-педагогічні технології;

- інтегративний підхід: акцентувала взаємодію різних видів мистецтва в рамках освітньої галузі, шукаючи міжгалузеві зв'язки, інтеграції навчання мистецтв із соціокультурним середовищем;

- особистісно зорієнтований підхід: сприяла підвищенню мотивації до навчання, забезпечуючи розкриття творчого потенціалу учнів і розвитку індивідуальних художніх здібностей учнів відповідно до інтересів і потреб;

- діяльнісний підхід: спрямувала на розвиток практичних умінь учнів у різних видах мистецтва, наскрізних навичок і здатності застосовувати їх у власній життєдіяльності.

- Культурологічний підхід: розглядали мистецтво в широкому культурологічному контексті в єдності цінностей культури національної та зарубіжної, народної і професійної, елітарної і популярної, традиційної та інноваційної; у результаті цього підходу в учнів почав формуватися цілісний художній образ світу, готовність до діалогу культур і бажання збагачувати особистісний культурний потенціал за допомогою ресурсів світового мистецтва (за формулою «людина в культурі - культура в людині»).

У 5 класі, коли здійснюється поступовий перехід від початкової до базової освіти, універсальною суперпозицією інтеграції змісту є поняття «види і мова мистецтв». Цей зміст розкривається на матеріалі музики, хореографії, графіки, живопису, скульптури, архітектури, театру, цирку, кіно, дизайну, також через їхню взаємодію. Тому активніше репрезентовані поширені в культурі сучасності кінематограф, художня фотографія, архітектура, дизайн.

Відповідно до рекомендованого навчального навантаження нашим закладом обрано інтегрований курс «Мистецтво» (2 год на тиждень). Тема року: «Види і мова мистецтва» що включає два розділи:

I. Народне і професійне мистецтво.

II. Взаємодія і синтез мистецтв.

На уроках ми з дітьми намагались пізнавати різні види мистецтва, інтерпретувати художні образи, виявляти ціннісне емоційне ставлення до мистецтва.

Діти вчилися розрізняти види і наводити приклади українського фольклору (музичного, танцювального); уважно сприймати твори різних видів мистецтва; висловлювати власне ставлення до творів мистецтва; брати участь у виконавській творчості, тобто співати; відтворювати характерні особливості сценічного персонажа в мовленні, міміці, пластиці тіла; імпровізувати (вокальні інтонації, ритмічний супровід до пісні, танцювальні рухи тощо); поєднувати засоби музики, пластичного інтонування, візуального ряду; створювати пластичні рухи під музику; розпізнавати емоції й почуття від сприймання мистецьких творів і описувати власні мистецькі вподобання; визначати улюблені види мистецької діяльності, пояснювати, від чого отримує задоволення у творчості.

У своїй роботі я використовувала такі види навчальної діяльності, що були запропоновані програмою:

- спів народних і сучасних авторських пісень з пластичним інтонуванням, з імпровізованими жестами й рухами;

- інсценізації народних українських обрядів, насамперед поширених у культурному середовищі рідного краю з усвідомленням національної ідентичності через мистецтво;

- гра на елементарних дитячих інструментах;

- імпровізація супроводу до пісні;

- виконання ритмічних партитур;

- музично-дидактичні ігри (ребуси з нотної грамоти, вікторини «Упізнай/заспівай мелодію»);

- участь у колективних, групових та індивідуальних мистецьких проєктах з виявом умінь працювати в команді, ініціативності, креативного мислення;

- застосування цифрових технологій у презентаціях;

- сприймання, аналіз, інтерпретація і порівняння творів різних видів мистецтва – музичного, сценічних, візуальних з дотриманням відповідної термінології та норм грамотного українського мовлення;

- участь у дискусіях з тем мистецтва, висловлювання власних емоційних вражень;

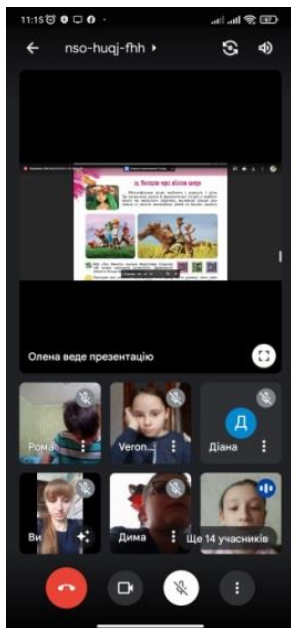
- використання медіа для художньо-творчого самовираження, здійснення віртуальних екскурсій.

Завдяки навчальному посібнику Олени Гайдаки та Наталії Лемешеві ці види навчальної діяльності реалізовувались поступово на кожному уроці.

Звичайно, ми намагались не лише користуватись матеріалами підручника, але й використовувати різноманітні платформи, готували презентації, шукати щось цікаве для учнів, щоб вони із задоволенням знайомилися з мистецтвом.

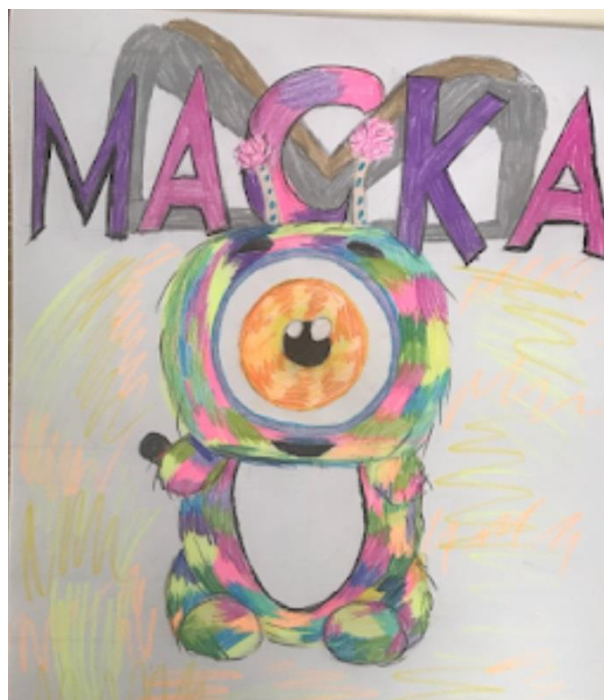
Так під час вивчення теми «Мистецтво і спілкування» діти виконували музичні інтонації та позначали, які емоційні стани вони можуть втілювати. Для виконання цього завдання з посібника запропоновано дітям відкрити на телефонах Старосвітську Бандуру (онлайн), яка є у вільному доступі в інтернеті. Діти грали мелодії за нотами та визначали, які емоції (спокій, сум, бадьорість чи радість) вони викликають.

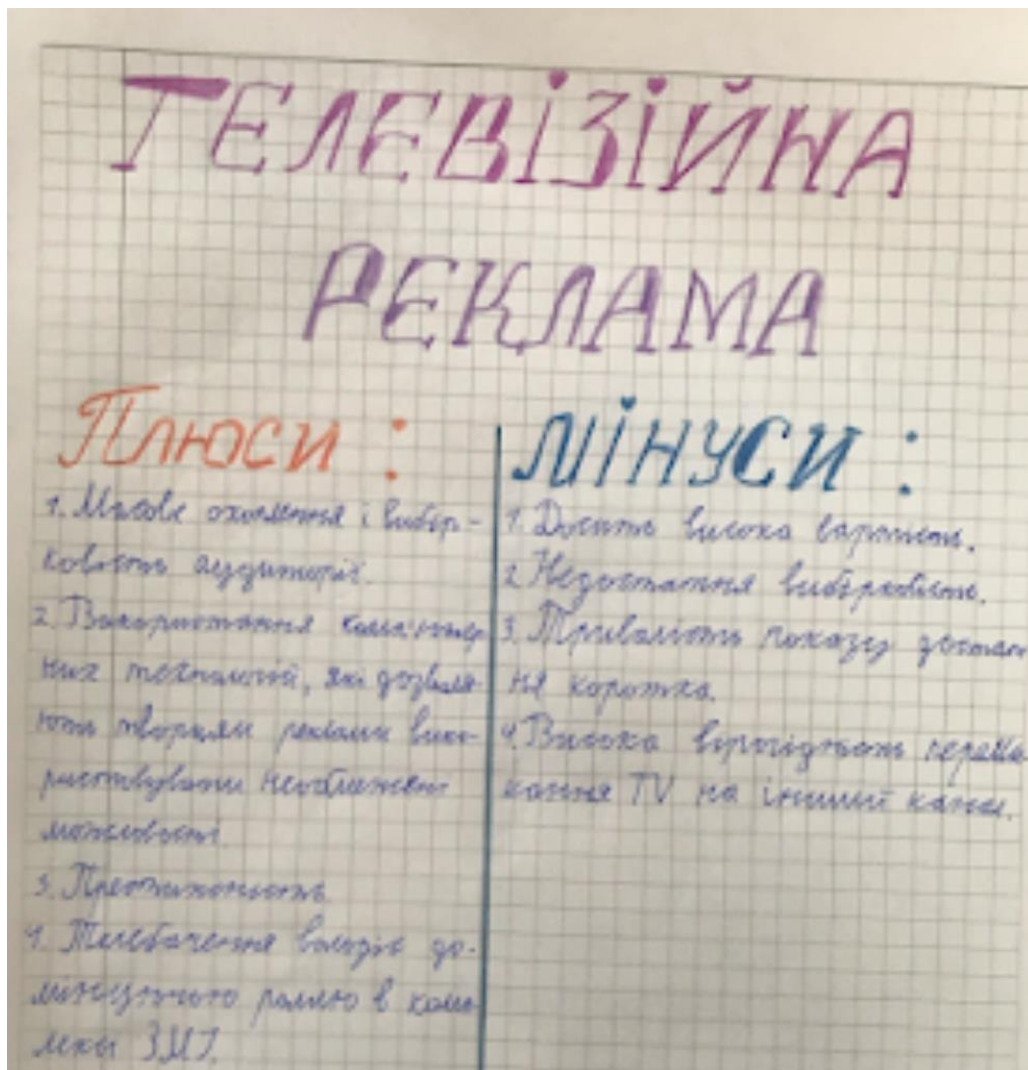
Під час вивчення теми «Почути та побачити мистецтво», ми спробували створити свій власний оркестр з усього, що було під руками: один плескав в долоні, інший тупотів, хтось шарудів папером, інший цокотів, ще один дув у завернутий в дудочку зошит. Кожен мав придумати щось своє, і обов'язково не повторюватись. Вийшов незвичайний оркестр, а дітям дуже сподобалась така імпровізація. На наступному уроці, під час продовження вивчення цієї теми, ми познайомились з поняттям «диригент» та повторили успіх нашого імпровізованого оркестру вже під супровід диригента.

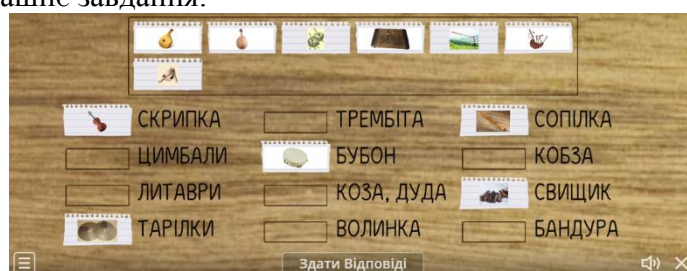
Під час дистанційного навчання, використовуючи Google інструменти та користуючись інтернет ресурсами, ми продовжували вивчати мистецтво. На онлайн уроках розглядали матеріали, запропоновані посібником, виконували творчі завдання, переглядали відеоматеріали, ділились своїми враженнями від переглянутого.

Найбільше дітям сподобалась тема «Мистецтво через об'єкти камери». Ми знайомились з сучасним телепростором, телепроєктами, можливостями телебачення, телерекламою, кіномистецтвом, мультиплікацією та її видами. Діти розробляли макети власних телепрограм, розписували плюси та мінуси телереклам, звертали увагу на саундтреки до фільмів, та музичний супровід мультфільмів. Навіть під час онлайн навчання діти із задоволенням працювали на уроках.

На багатьох уроках і офлайн, і онлайн я використовувала LearningApps.org <https://learningapps.org/> на цій платформі багато цікавих завдань з мистецтва, які можна використовувати для роботи на мультимедійній дошці, трансляти під час онлайн уроків та давати як домашнє завдання.

Підсумувати свою роботу хочу притчею:

Якось увечері зібралися разом музичні інструменти: скрипка, саксофон, труба, сопілка й контрабас. І виникла між ними суперечка – хто краще за всіх грає. Кожний інструмент почав виводити свою мелодію, показувати свою майстерність. Але виходила не музика, а жахливі звуки. Що більше старався кожен із них, то незрозумілішою й потворнішою виходила мелодія. Але з'явилася людина й одним помахом руки зупинила ці звуки, сказавши: «Друзі, мелодія – це одне ціле. Нехай кожен прислухається до іншого, і ви побачите, що вийде». Людина знову змахнула рукою, і спочатку несміливо, а потім усе краще залунала мелодія, у якій було чути смуток скрипки, ліричність саксофона, оптимізм труби, ніжність сопілки й величність контрабаса.

Інструменти грали, стежачи за помахами рук людини. А мелодія все звучала і звучала, поєднуючи виконавців і слухачів у єдине ціле.

Як важливо, щоб оркестром хтось диригував. Досягнення гармонії можливе лише тоді, коли всі об'єднані однією метою й спрямовані єдиною волею в єдиному пориві...

Такими «Майстрами» є Ми, а інструментами – Наші учні. Ми хочемо того чи ні, є вчителями нового століття і всі будемо працювати, щоб навчання стало радістю й задоволенням для кожної дитини, щоб шкільне життя, в якому беруть участь учні й учителі, досягло гармонії. Хороші вчителі створюють хороших учнів, і в майбутньому, я вірю, школи стануть цілісними особистостями, патріотами з активною життєвою позицією, інноваторами, здатними змінювати навколишній світ.

The image shows a Zoom meeting interface with a presentation slide titled "Мистецтво через об'єктив камери" (Art through the camera lens). The slide features a colorful drawing of a mask with a camera lens for an eye and the word "МАСКА" (MASK) written above it. Below the drawing is a handwritten note titled "ТЕЛЕВІЗІЙНА РЕКЛАМА" (TELEVISION AD) with the text "МОЯ УКРАЇНА" (MY UKRAINE) and a drawing of a person in a red dress. To the right of the drawing is a handwritten list of musical instruments: "ЛІНУСИ:" (LINES) and "ЛІНУСИ:" (LINES).

Below the Zoom interface is a quiz titled "Мистецтво" (Art) with a grid of musical instruments and their names in Ukrainian. The instruments shown are: скрипка (violin), цимбали (cymbals), литаври (timpani), тарілки (cymbals), трембіта (trumpet), бубон (drum), коза, дуда (baglamas), волинка (accordion), сопілка (sopilka), кобза (kobza), свищик (sushchik), and бандура (bandura). The quiz is titled "Здати Відповіді" (Give Answers).

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Застосування нетрадиційного обладнання на уроках фізичної культури у 5 (пілотному) класі НУШ під час дистанційного навчання

В.В. Душейко, учитель фізичної культури

*Головним засобом попередження хвороб
є гармонійний розвиток духовних
і фізичних сил людини.
(П. Лесгафт)*

Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, учителів, суспільства в цілому. Для України головною проблемою, яка пов'язана з майбутнім держави, є збереження і зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді. За останнє десятиріччя чітко спостерігаються такі фактори, які впливають на стан здоров'я учнів, а саме: зростання навчального навантаження, вільний час діти все більше проводять за переглядом фільмів, за комп'ютерними іграми. Усе це призводить до гіподинамії, порушення постави, порушення зору.

Пандемія, карантин, тепер війна похитнули базове відчуття безпеки, адже доводиться справлятися із новими відчуттями та тривогами. У всебічному розвитку особистості важливе значення має фізичне виховання, тому під час дистанційного навчання, не потрібно забувати про такий предмет як фізична культура. Саме цей предмет, за рахунок правильно підібраних фізичних вправ, допоможе учням зміцнити імунітет, емоційно розвантажитись.

Фізичну культуру теж можна викладати дистанційно, хоча на перший погляд це може здаватися складно. Адже спортивні дисципліни потребують інвентар, простору та особистої присутності вчителя. Проте і тут можна знайти альтернативи. Під час дистанційного навчання на уроках у 5 класі НУШ, використовувала платформу Google Classroom.

На цьому сервісі можна проводити тести, вікторини, ділитися враженнями від уроку, мати зворотний зв'язок та спілкуватися з дітьми тощо.

Також проводжу уроки онлайн в Zoom (Zoom – платформа, де можна створити відеочати для проведення дистанційного уроку фізкультури в реальному часі). Мій відеоурок триває 25-30 хвилин. За цей час необхідно провести три етапи роботи: розминку, основну частину та заключну частину уроку. Але без необхідного спортивного обладнання, яке дозволяє ефективно проводити уроки, це неможливо. Внаслідок цього у дітей падає інтерес до уроків фізкультури. Щоб підвищити зацікавленість до занять свій урок (після проведення інструктажу з безпеки життєдіяльності, опитування про самопочуття) я розпочинаю з заклички («Вперед Україно – мій рідний край! Вперед Україно – перемагай!») запропонованої колегами спортивного руху Олександра Педана перемагаємо разом. Далі, п'ятикласникам пропоную різні види ходьби та бігу під музичний супровід з виконанням танцювальних рухів. Вправи степ-аеробіки комплексно впливають на все тіло, м'язи ніг, розвиває потрібну групу м'язів, зміцнюють дихальну, серцево-судинну, м'язову й нервову системи, сприяють розвитку рухливості суглобів, удосконаленню рівноваги, розвивають координацію рухів, тренують вестибулярний апарат. Із великою зацікавленістю учні брали участь на уроках, де використовували нестандартний інвентар. Для зміцнення м'язів рук необов'язково мати вдома гантелі, гирі, штангу чи фітнес резинку. Достатньо взяти в руки рушник, ось, наприклад, декілька вправ:

• В.п.: ноги нарізно ширше плечей. 1-2 - нахил голови вперед-назад, 3-4 - нахил голови ліворуч-праворуч. 8 -10 повторів. Рушник тримати в обох руках. Поступово збільшувати амплітуду виконання. Темп виконання повільний.

•В.п.: Стоячи, рушник в руках, руки прямі, рушник вниз широким хватом. 1-2 - руки підняти угору, 3-4 - руки опустити вниз. 8-10 повторів. Поступово змінювати хват рушника від широкого до вузького, коли кисті торкаються одна одної. Чергувати хват – зверху, знизу. Темп виконання повільний.

•В.п.: Стоячи, рушник в руках, руки прямі, рушник назад – донизу широким хватом. 1-2 - підняти руки угору, 3-4 - опустити руки вниз. 8-10 повторів. Поступово змінювати хват рушника від широкого до вузького. Чергувати хват – зверху, знизу. Темп виконання повільний.

•В.п.: Стоячи, рушник широким хватом зверху, руки перед собою. 1-2 - руки зігнути в ліктьових суглобах, рушник перед грудьми, 3-4 - в.п. 8-10 повторів. Поступово змінювати хват рушника від широкого до вузького, коли кисті торкаються одна одної. Рушник в натягнутому стані. Темп виконання повільний.

•В.п.: Стоячи, рушник широким хватом зверху, руки перед собою. 1-2 - повороти тулуба ліворуч, в.п. 3-4 - повороти тулуба праворуч, в.п. 8-10 повторів. Поступово змінювати хват рушника від широкого до вузького, коли кисті торкаються одна одної. Поступово збільшувати амплітуду поворотів. Чергувати хват – зверху, знизу. Рушник в натягнутому стані. Темп виконання повільний.

•В.п.: Стоячи, рушник широким хватом зверху, руки вгору. 1-2 - нахил тулуба ліворуч, в.п. 3-4 - нахил тулуба праворуч, в.п. 8-10 повторів. Поступово змінювати хват рушника від широкого до вузького, коли кисті торкаються одна одної. Поступово збільшувати амплітуду нахилів. Чергувати хват – зверху, знизу. Рушник в натягнутому стані. Темп виконання повільний.

•В.п.: Стоячи, рушник за голову широким хватом зверху, нахилити тулуб вперед. 1-2 - поворот ліворуч, в.п. 3-4 – поворот праворуч, в.п. 8-10 повторів. Поступово збільшувати амплітуду поворотів. Рушник в натягнутому стані. Темп виконання повільний.

•В.п.: Стоячи, рушник в руках, руки прямі, рушник вниз широким хватом. 1-2 - руки догори нахил тулуба назад, в.п. 3-4 - руки вниз нахил тулуба вниз, в.п. 8-10 повторів. Поступово змінювати хват рушника від широкого до вузького, коли кисті торкаються одна одної. Поступово збільшувати амплітуду нахилів. Чергувати хват – зверху, знизу. Рушник в натягнутому стані. Темп виконання повільний.

•В.п.: Сидячи на підлозі, одна нога пряма піднята вгору, друга нога зігнута в коліні, рушник навколо стопи прямої ноги. 1-2 - зігнути в коліні ногу, підняту догори 3-4 – розігнути в коліні ногу, підняту догори. 8-10 повторів на кожному ногу. Поступово змінювати хват рушника від широкого до вузького. Поступово збільшувати амплітуду руху. Чергувати хват – зверху, знизу. Рушник в натягнутому стані. Темп виконання повільний. Виконати на кожному ногу.

•В.п.: Стоячи, рушник вниз. 1-2 - нахил тулубу вперед, переступити через рушник вперед, 3-4 - нахил тулубу вперед, переступити через рушник назад. 8-10 повторів. Чергувати хват – зверху, знизу. Рушник в натягнутому стані. Темп виконання повільний.

Усі вправи виконувалися під музичний супровід. Для отримання інформації про самопочуття учнів під час виконання вправ, застосовувалися жести. На запитання « Ви себе

добре почуваете?» застосовувала жест:

у відповідь, що все добре, отримувала жест:

Можна застосовувати на уроках фізкультури онлайн і повітряну кульку. **Пінгінова хода.** Розмістіть повітряну кулю між колінами і рухайтесь по кімнаті, тримаючи її.

Ускладнюйте завдання, попросивши їх обійти кілька перешкод. Якщо вони загублять кульку, мають повернутися на початок гри. Не дозволяйте повітряній кулі торкнутися землі. Класична гра, якій діти раді щоразу. Правила прості – запустіть кулю в повітря, але не дайте їй торкнутися землі. Щоб ускладнити завдання, запропонуйте їм жонглювати більше однієї повітряної кулі або грати із зв'язаною однією рукою за спиною. Нехай діти контролюють час, скільки триматимуть кульки в повітрі (і ставлять рекорди, змагаючись із собою), або ж рахують, скільки разів встигнуть ударити кулю, тримаючи у повітрі. Гра чудово підходить для покращення сили рук та координації рук і очей.

Кульки на веслах. Використовуйте мухоловку, ракетку для тенісу/бадмінтону, або зробіть щось подібне на «весло», використовуючи паперову тарілку та велику паличку/пластикову ложку, і нею, а не руками, грайте у всі ігри із кульками, подані вище. Такі інструменти цікаві для балансування повітряної кулі. Нехай діти намагаються тримати свою кульку на «веслах», коли вони пересуваються через перешкоди. Це зовсім непросто.

Балансування кульки ногами лежачи. Нехай діти ляжуть, піднявши ноги в повітря, і спробують урівноважити повітряну кулю на ногах. Це непросте завдання і вимагає великої концентрації.

Волейбол повітряною кулькою. Створіть «сітку» між двома стільцями (можна із ниток), а потім попросіть дитину вдарити повітряну кулю вперед і назад, бігаючи з однієї сторони на іншу, намагаючись утримати її над підлогою. Якщо дітей більше, попросіть їх тримати кульку в повітрі над сіткою настільки довго, скільки вони зможуть.

Футбол повітряною кулькою. Жоглювання повітряною кулькою ногою, стегном, удари головою по кульці.

Баскетбол із змотаних у клубок шкарпеток. Якщо у вас є баскетбольне кільце вдома, то ви вже готові до гри в домашніх умовах, просто використовуйте клубок із шкарпеток, кульки-м'ячі з газети, вати, Якщо ж кільця немає, не хвилюйтесь. Просто візьміть кілька кошиків для білизни або відра, встановіть на підлозі або повісьте до дверної ручки чи гачка.

Лнії із паперу. Зробіть 5-10 окремих ліній із паперу, кожна приблизно на відстані 30 см одна від одної, на підлозі чи килимі. Позначте умовно першим рядок «Старт», а потім дайте дітям прості інструкції:

Довгий стрибок: подивіться, скільки ліній вони можуть перестрибнути. Нехай намагаються кожного разу побити власний рекорд. Запропонуйте дітям проєкперементувати із положенням рук – розмахуючись, тримаючи за спиною тощо.

Довгий стрибок назад: підвищуйте рівень складності. Тепер – стрибки задом наперед, тобто назад.

Коник: Як далеко вони можуть стрибати на одній нозі? Та ін.

ВАЖЛИВО! Запропонуйте учням самим придумати цікаві вправи і виконайте їх разом, має бути ефективний зворотній зв'язок, який відбувається в комфортній психологічній атмосфері. Створюйте ситуації успіху - це те, що здатний організувати учитель у процесі творчої спільної діяльності з учнями. Для створення ситуації успіху необхідно організувати атмосферу доброзичливості в класі упродовж усього уроку, а навіть, разове переживання успіху може змінити психологічне самопочуття, що є важливим, особливо під час дистанційного навчання. На уроках у 5 класі я намагалась похвалити учнів навіть за найменше досягнення, у дітей не повинно бути страху перед помилкою або невдачею, у кожного учня була можливість отримати досвід лідера, проявити ініціативу, запропонувати і продемонструвати нову вправу, так в п'ятикласників з'являється відчуття успіху, виникає бажання покращувати власні досягнуті результати.

Отже, застосування нетрадиційного обладнання на уроках фізичної культури у 5 (пілотному) класі НУШ під час дистанційного навчання, дало мені можливість підвищити інтерес учнів до різних видів рухової діяльності, підняти та покращити емоційний настрій дітей, психічно розвантажити, що є надзвичайно важливим для всебічного розвитку особистості.